

ΕΡΑΣΤΕΣ ΤΩΝ ΑΓΡΑΦΩΝ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΗ ΤΩΝ ΒΟΥΝΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΝΕΡΩΝ ΤΩΝ ΑΓΡΑΦΩΝ | Νο 08 | ΑΝΟΙΞΗ 2024 | 3€

ΑΓΡΑΦΑ
Η Καζάρμα να
παρομείνει βουνό!

ΠΑΥΣΙΛΥΠΟ
Το πάρκο που παύει τη
λύπη, απειλείται

ΦΟΥΡΝΑ
Η καρδιά του ελατιά
σε κίνδυνο

τα μυστικά του βούρκου

Μία κατάδυση στην κοινωνική και πολιτιστική ιστορία του θεσσαλικού κάμπου, στις διαδρομές του νερού, στις περιφράξεις του και στις πολιτικές διαμεσολαβήσεις δεκαετιών

ΕΚΤΥΠΩΣΗ

Γραφικές Τέχνες Ζώρζος

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ

Βαγγέλης Τσέτσας

ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

Σοφία Ντ., Όλγα Γ.

ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ

Χρησιμοποιήθηκαν οι γραμματοσειρές
Sans Regular και Sophia Regular
της οικογένειας CF

ΓΙΑ ΑΥΤΟ ΤΟ ΤΕΥΧΟΣ

ΣΥΝΕΡΓΑΣΤΗΚΑΝ

οι Βαρθολομαίος Γκρίμερ, Κώστας Ηλιούδης,
Τάσος Κ., Φίλιππος Μαλίτσος, Τάκης Ντάσιος
και Χρυσόστομος Τσαπραΐλης.

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

τηλέφωνο: 698 233 27 24

email :erastestwnagrafwn@gmail.com

site: erastestwnagrafwn.gr

facebook: Εραστές των Αγράφων

twitter: @er_agrafwn

Τα ενυπόγραφα κείμενα εκφράζουν την άποψη
του συντάκτη ή της συντάκτριά τους.

ΑΡΧΕΙΟ ΤΕΥΧΩΝ

Αρχείο των παλαιότερων τευχών του περιοδικού μπορείτε να βρείτε στην Λαϊκή Βιβλιοθήκη "Η Αθηνά" (Αρτεσιανού 1, πρώην δημαρχείο) και στην βιβλιοθήκη του Μουσείου της Πόλης της Καρόιτσας (Σακελλαρίου 35)

Οι «Εραστές των Αγράφων» είναι ένα αυτο-οργανωμένο εκδοτικό εγχείρημα που σκάει χαμόγελα στους οργανωμένους από την βάση περιβαλλοντικούς αγώνες. Τυπώνονται από το 2020 και δεν έχουν σχέση με κρατικούς ή δημοτικούς φορείς και από θέση αρχών δεν δέχονται χρηματοδότηση από κανέναν τέτοιο θεσμό ή μη κυβερνητική οργάνωση.

6

Τα ντάλικα

Σύντομοι σχολιασμοί της επικαιρότητας.

8

Αρθρογραφία

Γράφουν Κωνσταντίνος Ηλιούδης, Τάκης Ντάσιος, Χρυσόστομος Τσαπραΐλης.

16

Φουρνά: η καρδιά του ελατιά κινδυνεύει

Συνέντευξη με Στέφανο Σταμέλλο, μέλος της Κίνησης πολιτών για τα αιολικά στις ΔΕ Φουρνά και Κτημενίων.

21

Το τοπίο ως μέσο εξουσίας και η απεικόνιση των βουνών

Η δύναμη του τοπίου ως ένα εργαλείο διαμόρφωσης μίας ενιαίας εθνικής ταυτότητας.

24

Έρευνα: τα μυστικά του βάλτου.

Μία κατάδυση στην κοινωνική και πολιτιστική ιστορία του θεσσαλικού κάμπου, στις διαδρομές του νερού, στις περιφράξεις του και στις πολιτικές διαμεσολαβήσεις δεκαετιών.

49

Φυσικές καταστροφές ή ταξικές επιλογές;

Η Κριτική Μελέτη των καταστροφών.

54

Η αυτοοργάνωση σώζει (στην κυριολεξία)

Οι όσμες αλληλεγγύης στους πλημμορπαθείς και η κάλυψη των αναγκών τους μέσω από αυτές.

59

Η Καζάρμα να παραμείνει βουνό!

62

Σημειώσεις για τη διαφανιόμενη ιδιωτικοποίηση της δασικής διαχείρισης

68

Το πάρκο που παύει τη λύπη, κινδυνεύει

Τα σχέδια ανάπλασης του Πausιλύπου.

74

Αυτοοργάνωση κάτω από τον έλατο

Η ιστορία του καταφυγίου του Ελατάκου

78

Το να γνωρίζεις τη γη είναι αντίσταση

83

Τα νέα του σκατζόχοιρου

Από το Πάλιο και την κεντρική Εύβοια, στην Αιτωλοακαρνανία, την Γκίωνα και το Νευροκόπι της Δράμας.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ

Σεπτέμβριος 2023, Σωτήριο Λάρισας.

Αχιλλέας Χήρας, @chiras_a

ΣΗΜΕΙΑ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ

ΚΑΡΔΙΤΣΑ

Βιβλιοπωλείο Παιδεία (Ηρώων Πολυτεχνείου 6-8, κεντρική πλατεία), καφενείο Τα Φιλαράκια (Διάκου 11, Νέα Αγορά), Vithoroulos outdoor (Κουμουνούρου 92), Διαδρομές (Υψηλάντου 55), Σουρτούκα (Δημοτική Αγορά, κατάσταση Ι2), Μουσείο της Πόλης (Λ. Σακελλαρίου 35, διακίνηση Σύλλογος Φίλων του Μουσείου), Ανοικτή συνέλευση ενάντια στην «πράσινη ανάπτυξη» και στα αιολικά στα Άγραφα.

ΑΓΡΑΦΑ

Ορειβατικό καταφύγιο Αγράφων, Βοτανικός Κήπος Νεοχωρίου, Καλύβια Πεζούλας (φούρνος Χαντζόπουλος, φαρμακείο Κυρίτη), Ρεντίνα (μελισσοκομικό εργαστήρι Χαϊδάς), Καρίτσα (καφενείο Οι Δόλοπες), Βραγγιανά (καφενείο Η καλύβα του Μπέη).

ΒΟΛΟΣ

Εργαστήρι μουσικών οργάνων Ruricapra, Wood & Voltage (Ροζού 48), Λέσχη εργαζομένων και νεολαίας (Μεταμορφώσεως 19)

ΤΡΙΚΑΛΑ

Αυτοδιαχειριζόμενο κοινωνικό στέκι RossoNero (Αμαλίας 18), βιβλιοπωλείο Τσιοπελάκος (Ασκληπιδίου 15).

ΛΑΡΙΣΑ

Συνεργατικό καφενείο Εντροπία (Κενταύρων 8).

ΑΘΗΝΑ

Βιβλιοπωλείο Κομπραί (Διόδτου 34), βιβλιοπωλείο των Εκδόσεων των Συναδέλφων (Καλλιόρομίου 30), καφέ-παντοπωλείο Λακωντόνα (Ηπίτου 4, Πλάκα), Εντευκτήριο Ευτοπίας (Ναυαρίνου 17).

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Βιβλιοπωλείο Το Κεντρί (Γούναρη 22), βιβλιοπωλείο Ακυβέρνητες Πολιτείες (Αλ. Σβώλου 28), βιβλιοπωλείο της κατάληψης Φάμπρικα Υφάνετ (Ομήρου και Περγίκα).

ΓΙΑΝΝΙΝΑ

Κοινωνικός χώρος Αλιμούρα (Αραβαντινού 6, εντός στοάς Σκόρδου), διακίνηση από την Ανοικτή συνέλευση ενάντια στην ενεργειακή λεηλασία.

ΑΠΟΣΤΟΛΕΣ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ

Μέσω της υπηρεσίας Box Now στις πόλεις όπου υποστηρίζεται ή μέσω της υπηρεσίας αντικαταβολής των ΕΛΤΑ.

Τα βουνά μας περιμένουν, και δεν μπορούν πια να περιμένουν πολύ

Έτσι μεστά περιγράφει σε ανακοίνωσή της η Επιτροπή Αγώνα Αγραφιωτών την κρισιμότητα διαφόρων ανοιχτών μετώπων υπεράσπισης των Αγράφων. «Πλέον αντικρίζουμε δύο τοπία: από τη μία, τις κορυφές της Νιάλας και του Βοϊδολίβαδου, που ο ενωτικός αγώνας πέτυχε να προστατεύσει, κι από την άλλη τη λεπλατημένη περιοχή του Τύμπανου Αργιθέας. Οι εικόνες είναι πλέον σαφείς, ευκρινείς, καθαρές. Ανάμεσα σε αυτές τις δύο εικόνες, βουνοκορφές όπως η Καζάρμα και η Καράβα — οι οποίες απειλούνται άμεσα από πρόσφατες αδειοδοτήσεις! — αλλά και όλη η σειρά των βουνοκορφών δυτικά της Ξυνιάδας και μέχρι τη Φουρνά, τη Βράχα και τον Ίταμο, είτε θα προστατευθούν ως κόρη οφθαλμού για εμάς και τις μέλλουσες γενιές, είτε θα λεπλατηθούν μόνο και μόνο για τα κέρδη κάποιων εταιριών, με τα προσχήματά τους περί σπηλιών του πλανήτη, που ταιριάζουν περισσότερο στη γνωστή ιστορία με τον λύκο που φυλούσε τα πρόβατα. Η αρπακτική διάθεση των εταιριών αυτών εκτείνεται από τις κορυφογραμμές των Αγράφων, μέχρι τα ποτάμια τους (για την εγκατάσταση υδροηλεκτρικών), τις πεδινές περιοχές του θεσσαλικού κάμπου αλλά και τη λίμνη Κρεμαστών (για την εγκατάσταση φωτοβολταϊκών)». Η Επιτροπή καλεί σε συμμετοχή στις ανοιχτές συνελεύσεις που καλεί στην Αθήνα και σε συζήτηση πάνω σε ένα πλάνο συγκεκριμένων προτάσεων και ενεργειών προστασίας αυτών των

περιοχών. Μπορείτε να ενημερωθείτε για τις ημερομηνίες αυτών των συνελεύσεων μέσα από την ιστοσελίδα του περιοδικού.

Η μεγάλη αρπαγή της γης

Η Βαλαώρα είναι ένα χωριό των δυτικών Αγράφων, δίπλα στην λίμνη Κρεμαστών, με την εκτατική παραδοσιακή κτηνοτροφία να είναι η κύρια ενασχόληση των 300 περίπου μόνιμων κατοίκων. Τα ασβεστολιθικά της πετρώματα — τόπος πετρώδης και ξηρός όπως υποδηλώνει και το όνομά της — δίνουν μία μοναδικότητα στην γη και τα προϊόντα της, σε οτιδήποτε φυτρώνει, σε οτιδήποτε βοσκάει σε αυτήν. Σε αυτόν τον τόπο το 2018 εμφανίστηκε μία εταιρεία η οποία δέσμευσε 3.200 στρέμματα, σχεδόν το 80% των βοσκοτόπων, εδαφών και στάβλων, για να εγκαταστήσει φωτοβολταϊκά ισχύος 70MW. Με τους κατοίκους να έχουν αναπτύξει έναν επίμονο αγώνα, το 2022 μία απόφαση του ΣτΕ ανέστειλε αυτά τα σχέδια για την Βαλαώρα, όπως και για άλλες περιοχές της Ελλάδας, καθώς είχαν βασιστεί πάνω σε έναν νόμο του υπουργείου Περιβάλλοντος που ευνοούσε τις κατατμήσεις ενός ενιαίου έργου σε πολλά μικρότερα προκειμένου να αποφεύγουν οι εταιρείες την υποχρέωση εκπόνησης μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Η βαθιά ανάσα για τους ντόπιους δεν κράτησε πολύ καθώς σήμερα αυτά τα σχέδια επανέρχονται με μεγαλύτερη ένταση, καθώς επιδιώκεται η εγκατάσταση φωτοβολταϊκών ισχύος, αυτήν τη φορά, όχι 70MW αλλά 170MW! Πέρα από τα χερσαία φωτοβολταϊκά στα βοσκοτόπια της Βαλαώρας, πλέον σχεδιάζεται η εγκατάσταση και πλωτών στην λίμνη Κρεμαστών, καταρχήν σε δύο σημεία (Βαλαώρα, προβλήτα Αγ. Βασιλείου), σε μία έκταση περίπου 6.000 στρεμμάτων. Οι κάτοικοι της Βαλαώρας έχουν αρχίσει να οργανώνονται ξανά για την υπεράσπιση της δυνατότητάς τους να παράγουν και να ζουν στον τόπο τους, ενώ από νέους ανθρώπους της περιοχής έχει δημιουργηθεί η πρωτοβουλία *Σώστε τη λίμνη Κρεμαστών* η οποία έχει ήδη ξεκινήσει μία ενημερωτική καμπάνια στα χωριά της ευρύτερης περιοχής για τα πλωτά φωτοβολταϊκά.

Μπίζνες σε ανακύκλωση

Τον χειμώνα που μας πέρασε διαβάσαμε μία αρκετά ενδιαφέρουσα έρευνα από την δημοσιογραφική ομάδα του *Solomon* σχετικά με την ανακύκλωση πλαστικών στην Ελλάδα. Αν και καταγράφεται ως ένα πεδίο ατομικής ευθύνης απέναντι στην καταστροφή του περιβάλλοντος, τον τελευταίο ενάμιση χρόνο η συγκεκριμένη (ηθική) συζήτηση έχει ναρκοθετηθεί από τις συχνές ειδήσεις για φωτιές που καταστρέφουν σχεδόν ολοσχερώς εργοστάσια ανακύκλωσης ανά την Ελλάδα και οι οποίες μόνο τυχαίες δεν μπορούν να χαρακτηριστούν. Τα στοιχεία της Ελληνικής Εταιρεία Αξιοποίησης Ανακύκλωσης που διαχειρίζεται τους γνωστούς μπλε κάδους δείχνουν ότι μόλις το 50% των περιεχομένων τους ανακυκλώνεται. Η δημοσιογραφική ομάδα έριξε σκουπίδια «παγιδευμένα» με gps trackers σε τέτοιους κάδους σε διαφορετικές πόλεις της Ελλάδας. Ένα κατέληξε στην χωματερή της Καβάλας, ένα στην χωματερή της Σύρου και ένα σε εργοστάσιο επεξεργασίας πλαστικού στην Ρουμανία. Σε αυτήν, όπως και στην Βουλγαρία, καταλήγει για επεξεργασία ένα μεγάλο μέρος των πλαστικών της Ελλάδας, καθώς όπως δηλώνουν και σχετικοί παράγοντες της αγοράς το πλαστικό είναι ένα χρηματιστηριακό προϊόν με νόμους προσφοράς και ζήτησης. Σε αυτές τις βαλκανικές χώρες έχουν καταγραφεί πολλά περιστατικά μόλυνσης σε ποτάμια και στην ατμόσφαιρα, καθώς πέρα από τα λίγα αδειοδοτημένα εργοστάσια λειτουργεί ένα πλήθος παρανόμων τα οποία λόγω των δικτύων διαφθοράς, των ελλειψών ελέγχων και του χαμηλού κόστους (νόμιμης ή παράνομης)

ταφής των απορριμμάτων αποδεικνύονται μία πολύ κερδοφόρα μπίζνα. Στο εμπόριο σκουπιδιών συμμετέχει και η Ελλάδα μέσω της εισαγωγής RDF για καύση από την τιμμεντοβιομηχανία της ΑΓΕΤ στον Βόλο. «Να μην χρησιμοποιούμε προϊόντα που δεν μπορούν να ανακυκλωθούν και να σκεφτόμαστε πολύ περισσότερο την επαναχρησιμοποίηση και κυρίως την πρόληψη», αναφέρει το μέλος μίας βουλγάρικης περιβαλλοντικής οργάνωσης που μελετά εδώ και χρόνια το θέμα. Ολόκληρη την έρευνα Στα χνάρια των πλαστικών της Ελλάδας μπορείτε να την διαβάσετε στο site της ομάδας wearcsolomon.com. Και μπορεί άμεσες απαντήσεις να μην βγαίνουν για τις «τυχαίες» φωτιές στα εργοστάσια ανακύκλωσης της Ελλάδας (δεν ήταν εξάλλου αυτό το θέμα της έρευνας), ωστόσο μία ιδέα για τις αθέατες πλευρές αυτού του εμπορίου την παίρνουμε.

Ντάμκα, ένα έντυπο του χωραφιού

Η «ντάμκα» αποτελούσε ένα βασικό εθιμικό σύστημα συλλογικής οργάνωσης και χρήσης της γης στα χωριά του θεσσαλικού κάμπου. Ήταν και ένα ενημερωτικό δελτίο που κυκλοφόρησε το 2006 στην Θεσσαλία από τον θεσσαλικό κύκλο της Ευτοπίας. Τον Νοέμβριο που μας πέρασε ξεκίνησε εκ νέου, μετά από 16 χρόνια, ένας νέος κύκλος έκδοσης αυτού του δελτίου. Όπως αναφέρει και η συντακτική ομάδα σκοπός του είναι να ενισχυθεί η σύνδεση των κοινοτήτων αγώνα στον θεσσαλικό χώρο και να ενδυναμωθεί μία άλλη προοπτική, βασισμένη στην ισχυρή παράδοση των κοινωνικών αγώνων για ελευθερία και δημοκρατία στην περιοχή, των κοινοτικών μορφών αλληλοβοήθειας, της σύνδεσης της πραγμάτωσης της ελευθερίας με την ίδια τη γη. Η «Ντάμκα» είναι ένα νήμα που θα συνδέει άνθρωπους, τόπους, αγώνες και σχέδια που θέλουν και μπορούν να συνδέονται. Το δελτίο μπορείτε να το βρείτε σε κάποια σταθερά σημεία: στην Καρόιτσα στο καφέ-μπαρ «Πουθενά» και στο καφενείο «Τα φιλαράκια». Στην Λάρισα στο καφέ-μπαρ «Εντροπία» και στην Αθήνα στο εντευκτήριο της Ευτοπίας στα Εξάρχεια (Ναυαρίνου 17). Καλή δύναμη στο νέο εγχείρημα.

Του Κωνσταντίνου Ηλιούδη

Το ζώο μέσα στον άνθρωπο

Από τη μέρα που θα γεννηθούμε ωςότου πεθάνουμε δεν ξέρω αν είναι δυνατόν να μην δεθείς με ένα ζώο. Άραγε υπάρχει κάποιος στο κόσμο που κοίταξε ζώο στα μάτια και δεν βρήκε μέσα τους τη παιδική του αθωότητα; Δεν θα ξεχάσω ποτέ τη κουβέντα που μου είχε πει ένας βοσκός στο βουνό πάνω στη συζήτηση που είχαμε για τα άγρια ζώα του δάσους, λέγοντας μου πως "άμα δεις μάτια ζαρκαδιού είναι σαν να 'χεις δει μάτια αγγέλου"! Το ζώο όχι μόνο δεν είναι υποκατάστατο αλλά για τον άνθρωπο είναι αναντικατάστατο!

Η σύνδεση μαζί του προσφέρει κάτι που δεν μπορούμε να το αντλήσουμε απ' οπουδήποτε αλλού, ούτε από την σχέση με άλλον άνθρωπο διότι παρέχει στον άνθρωπο την επαφή με το καθαρό, το τίμιο, το άδολο! Η σχέση με το ζώο είναι μια πρότυπη αυθεντική σχέση υπαγορευμένη από την ίδια τη φύση, αυτή που εμείς χρόνια έχουμε χάσει και προσπαθούμε να τη βρούμε, όσο όμως βρισκόμαστε εγκλωβισμένοι στις μεγαλουπόλεις, κάνοντας βόλτα σε τσιμεντωμένα πάρκα χωρίς πράσινο, ζώντας σε μικρά σπίτια χτισμένα ένα πάνω στο άλλο χωρίς παράθυρο με θέα και κάθε πρωί να τρέχουμε για να προλάβουμε τη δουλειά πάλι εγκλωβισμένοι ανάμεσα στους τέσσερις τοίχους ενός γραφείου ή σε κάποιο μεγάλο εργοστάσιο. Η φύση είναι σίγουρο πως βρίσκεται αρκετά μακριά από εκεί...

Για μας τα παιδιά που μεγαλώσαμε στην μικρή μα γεμάτη ομορφιές επαρχία, έχοντας άσβεστες τις μνήμες του τι θα πει ζωή στο χωριό, γνωρίζουμε πολύ καλά ποια είναι η θέση του ζώου αλλά και ποια ήταν η προσφορά του στο νοικοκυριό και την οικογένεια! Η διατροφή, η ένδυση, η συντροφιά, η φύλαξη, οι δουλειές του χωραφιού ή για να το πω πιο σύντομα όλη η καθημερινότητα ήταν άρρηκτα συνυφασμένα με αυτά. Καταστάσεις που δυστυχώς πολλοί από εμάς δεν βιώσαμε ούτε θα τις ζήσουμε αφού οι γρήγοροι ρυθμοί ζωής στη πόλη και η αποξένωση μεταξύ των ανθρώπων έχουν δημιουργήσει μια άλλη κοινωνία με εικόνες δυστυχώς βγαλμένες από μία δυστοπία, μακριά από την αληθινή ζωή, τη παρθένα φύση και τα ζώα όπου ήταν η αφορμή για να γράψω αυτό το κείμενο.

Σε αυτό το πλανήτη δεν ήμασταν ούτε θα είμαστε ποτέ μόνοι, γνωρίζοντας καλύτερα τα ζώα θα γνωρίσουμε καλύτερα τον άνθρωπο αλλά και τον ίδιο μας τον εαυτό. Οι ταπεινοί σκύλοι, οι αθόρυβες γάτες, το απτόνι με το γλυκό κελάποισμα του, τα ελάφια στα βουνά ή ο θλιμμένος γκιώνης, ένα μικρό κατσικάκι που τρώει το όροσερό χορτάρι είναι οι αγγελιοφόροι της άλλης όχθης ή καλύτερα τα ζώα είναι ό,τι μας έχει μείνει από τον παράδεισο, αυτόν της ψυχής μας κι όχι αυτόν στις αφηγήσεις της εκκλησίας. Το ζώο δεν θα σε προδώσει ποτέ γιατί δεν προδίδει τον εαυτό του, είναι αυτό που είναι, ξέρει αυτά που ξέρει, απόλυτα πράγματα χωρίς αμφιβολίες. Το ζώο δεν ξεχωρίζει αν είσαι πλούσιος ή φτωχός, κλέφτης ή νοικοκύρης, αν ζεις σε μεγάλο ή μικρό σπίτι, δεν δίνει βάση στην ομορφιά ούτε στην ασχήμια σου και η σχέση του μαζί σου είναι σταθερή!

Κάθομαι και λογίζομαι καμιά φορά τον παππού μου, όλη η ζωή του ήταν συνδεδεμένη μαζί τους, από τον πιστό φύλακα σκύλο μέχρι το λύκο που ήθελε να φάει τα πρόβατα, τις κότες και την πονηρή αλεπού που τις περιτριγύριζε ολημερίς, την τυφλή από το ένα μάτι γατούλα και τα χελιδόνια που κάθε άνοιξη έφτιαχναν υπομονετικά σε κάποια γωνία του σπιτιού το δικό τους καλυβάκι. Με όλα αυτά και άλλα τόσα ζούσε καθημερινά σε αρμονία, ήταν όλα μέλη της δικής του κοινωνίας που ήταν πλασμένη με σεβασμό και αγάπη για αυτά, μοιράζοντας τη γη μαζί τους. Όπως όλοι κάποτε ήταν σαν τον παππού, οι άνθρωποι όμως άλλαξαν, εξελίχθηκαν όπως και οι κοινωνίες, η τεχνολογία και η καθημερινότητα, τα ζώα όμως παραμένουν ίδια χωρίς διακυμάνσεις!

Από τότε που γευτήκαμε το δέντρο της Γνώσης δεν είμαστε πλήρης γιατί έχουμε στη συνείδηση μας ότι κάποια μέρα θα πεθάνουμε όπως όλοι οι ζωντανοί οργανισμοί. Η γνώση αυτή μας αλλοτρίωσε, κάνοντας μας αβέβαιους και αμφίβολου. Μπορεί να απομακρυνθήκαμε από τη φύση, όμως δίπλα μας τα ζώα θα είναι πάντα ένας βράχος σιγουριάς και θα αποτελούν αιώνια τον ομφάλιο λώρο που μας συνδέει με τον αρχέγονο εαυτό μας, τις ρίζες μας... Μια ματιά ή ένα γλυκό χάδι στο αγαπημένο σας ζώο θα σας πείσει!

Του Τάκη Ντάσιου

«..το βουνό που ματώνει και στο τέλος πεθαίνει»

Στις μέρες μας, όλα έχουν καταλήξει να είναι θέμα "σύλληψης". Να πιάσει κάποιος μια "ιδέα". Επειδή είμαστε πολλοί και ιδέες είναι πολλές, περισσότερες από τους ανθρώπους, είναι λογικό να κατεβάσει κάποιος από τους πολλούς μια, που για στον άλλον να μην είναι αποδεκτή.

Παράδειγμα στην γειτονιά μας έχουμε την ευλογία να συνορεύουμε μ' ένα "βουνό". Εάν έχουμε επιβιώσει οι άνθρωποι, ένα μεγάλο μέρος οφείλεται σ' αυτό. Απ' την άλλη το βουνό αυτό είναι ορατό - έχει και ύψος, βουνό είναι - είναι και στενόμακρο οπότε πολλοί το κοιτάζουν, το "διαβάζουν" και απλά είναι θέμα χρόνου να καθίσει στο κεφάλι τους η λέξη "αξιοποίηση".

Η συνέχεια είναι πολύ απλή, άμα κατεβάσεις την ιδέα. Ακολουθούν τα προγράμματα "εξωραϊσμού-καλλωπισμού-μοντερνισμού-εκσυγχρονισμού", όλα σε -μου και πάει λέγοντας. Έτσι το γειτονικό βουνό παίρνει σειρά για αξιοποίηση, λες και το βουνό είναι η αιτία του αδιέξοδου της ζωής μας, που με τις φαινές ιδέες των φαινότερων, βρίσκοντας τη λύση, το βουνό να παίρνει τον δρόμο δίχως επιστροφή. Από βουνό αρχικά σε αυτοκινητόδρομο ευρωπαϊκών προδιαγραφών και μετά...

Όλα ξεκινούν με τη διάνοιξη αυτοκινητόδρομου ευρωπαϊκών προδιαγραφών πλησίον του βουνού. Στην γειτονιά μας αιφρείται μια ανησυχία για την χρησιμότητα του μεγάλου αυτού δρόμου. Συγχρόνως κυκλοφορούν άρθρα σε έντυπα, σε τοπικές εφημερίδες για το πού θα περάσει αυτός ο δρόμος και τι θα γίνει με την γειτονιά. Ένα χαρακτηριστικό του σχεδίου και των γραφομένων είναι ότι όλα καλύπτονται μ' ένα κωδικό,

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

Φωτό αριστερά: κόσμος ανέβηκε στο βουνό για να διαδηλώσει και να ματα-φυτέψει τον τόπο. Ήρθε στην συγκέντρωση και η Υπουργός Πολιτισμού Μελίνα Μερκούρη. Γιορτή των ανθρώπων. Φωτό δεξιά: όμως οι γιορτές κάποτε τελειώνουν, ενώ τα τύμπανα του πολέμου ποτέ δεν σταματούν.

π.χ. K30, K31, K32 και όχι η αρχική ιδέα, το "project". "Πετάνε την μπάλα στην εξέδρα", χαίρονται οι φίλαθλοι και κανείς δεν λογίζεται για τον ίδιο τον αγώνα. Η γενική "αίσθηση" στη γειτονιά σχετικά με τον δρόμο, είναι ότι ο δρόμος πρέπει να περάσει ψηλά στο βουνό, όσο πιο μακριά από τα σπίτια μας. Σ' αυτό φαίνεται ότι συμφωνούν οι περισσότεροι. Ξέρεις τί είναι να περάσει μέσα από τα σπίτια μας; Ενώ το βουνό είναι "μακριά" και δεν μας πειράζει! Έτσι, αυτή η άποψη των "ιθαγενών" (ως κάτοχοι οικιών) χαροποίησε και τους κρατούντες, κώρια που οι "ντόπιοι" (σχήμα λόγου, όλοι εσωτερικοί μετανάστες είμαστε) ανήκαν στην ίδια φυλή - χρώματος γαλάζια - με τους Αρχή-γειτόνους. Για τον λόγο αυτό ένα πρόβλημα λιγότερο για αυτούς.

Επειδή εγώ είμαι από χωριό και το θυμάμαι και είμαι "φιλοξενούμενος" σε οικία στους πρόποδες του βουνού, κάνω την σκέψη ότι ούτως ή άλλως θα ήταν προτιμότερο, ο δρόμος αυτός να περάσει μέσα από τις οικίες και να αφήσει το βουνό άθικτο, μιας και οι οικίες μπάχαλο είναι. Έτσι αφού ούτως ή άλλως την γειτονιά την καταστρέψαμε, δεν θα χάσουμε και τίποτα να σκεφθούμε προς αυτή την κατεύθυνση. Θα ήταν πιο υγιεινό να αφήναμε το φυσικό περιβάλλον απείραχτο για "όραπετεύσεις". Αυτές είναι «"επικίνδυνες απόψεις" και δεν μπορούν να εμφανίζονται στην γειτονιά μας.

Ακολουθεί μία "περίοδος" σύγχυσης με απόψεις που ο καθένας φαντάζεται ό,τι θέλει κι φυσικά να μην έχει κι σημασία, αφού το αποτέλεσμα είναι γνωστό κάτι σαν "μηδέν". Το project όμως προχωρά, σιωπηλά, αθόρυβα.

Αρχές καλοκαιριού στήνουν την πινακίδα, η οποία προαναγγέλλει το έργο: "Αυτοκινητόδρομος ευρωπαϊκών προδιαγραφών «Άλφα - Βήτα» και στο κάτω μέρος κάτι αστεράκια της Ευρώπης, σήμα που έχει κατακλύσει τα πάντα στις μέρες μας και υποδηλώνει την σοβαρότητα, το κύρος μιας κορυφαίας αρχής, που μας φροντίζει και συμβάλλει στην πρόοδο της χώρας μας.

Το καλοκαίρι είναι ό,τι καλλίτερο για την έναρξη του έργου. Οι κάτοικοι της γειτονιάς εγκαταλείπουν τις οικίες τους και βγαίνουν στην θάλασσα, έτσι δεν ασχολούνται με την πρόοδο του έργου. Οι καινούργιες εγκαταστάσεις στήθηκαν στο πάνω μέρος του παλαιού πεδίου βολής.

Μέχρι τότε ο τόπος, το βουνό γνώριζε μια "όμορφη" κίνηση. Μετά από χρόνια ο τόπος "ξανάνθιζε". Έβλεπες όλο κι περισσότερους γείτονες να παίρνουν τον δρόμο του βουνού. Χειμώνα - Άνοιξη, όλο και περισσότεροι άνθρωποι, κάθε ηλικίας πεζοπορούσαν στα ψηλά, αναζητώντας ένα "διέξοδο" της ίδιας της ζωής τους. Κανένας από τους Αρχή-γειτόνους δεν τους το είχε υποδείξει. Αυτοί ήταν απασχολημένοι με τα μεγάλα έργα που "έτρεχαν". Οι γείτονες λοιπόν εύρισκαν και κάτι να κάνουν στο βουνό ή να αναζητήσουν εκεί το δικό τους. Ήταν μια εποχή όπου νέοι έσμιγαν με ηλικιωμένους, γυναίκες διασταυρώνονταν με άνδρες. Είχε επιτέλους αρχίσει μια νέα εποχή, ένα αεράκι ελπίδας με τους γείτονες, όχι στις οικίες τους αλλά στο γειτονικό βουνό.

Το βουνό, προέκταση της αυλής της οικίας μας, ένας χώρος, που λειτουργούσε με τους κανόνες του, εκεί που οι άνθρωποι είχαν καταφύγει, και ξαναβρεθεί. Ήταν συγκινητικό να βλέπεις ανθρώπους κάθε ηλικίας να βηματίζουν, να χαιρετιούνται αλλιώς, να παροτρύνουν με τον τρόπο τους ο καθένας, να χτίζουν βήμα-βήμα τον νέο άνθρωπο. Μετά από χρόνια ξαναέβρισκε ο άνθρωπος τον συνάνθρωπό του. Τώρα στην μεγάλη "αυλή" της γειτονιάς τους, στο δίπλανό βουνό, χώρος για όλους, ο καθένας εύρισκε τον τρόπο να λειτουργήσει. Το ίδιο το βουνό το "αισθάνθηκε" και δέχτηκε να συμβάλλει για άλλη μια φορά κυλώντας τα πράγματα ως "βουβός διδάσκαλος".

Το καλοκαίρι για τους ανθρώπους και όχι μόνο είναι περίοδος συγκομιδής, όταν έχεις σπείρει. Όμως χωρίς σπορά, ήρθαν και ξήλωσαν τον τόπο. Ρίχνοντας φουρνέλα και μηχανήματα τέρατα, ισοπέδωσαν τις πλαγιές του βουνού, για να ανοίξουν "τον δρόμο". Κάθε μέρα δημιουργούσαν και ένα "γήπεδο". Τόσο ήταν το έργο παραγωγής τους. Εκεί που ήταν πεύκα και κυπαρίσσια - το οποία με κόπο είχαμε φυτέψει, πριν εξήντα χρόνια, μετά την απομάκρυνση του πεδίου βολής - τα εξαφάνισαν. Κάθε μέρα, οι δέκα-πέντε μηχανές (τέρατα), μετά το τέλος των εργασιών τους, τις παρκάρizαν σε τέτοια σημεία ώστε να μην μπορούν να περάσουν οι γείτονες. Έκλειναν τους δρόμους προσέγγισης, και γενικώς για να ξεκουράζονται, έβαλαν μετανάστες να φυλάνε τον τόπο, αφού δεν βρήκαν γείτονες. Κάθε νέα μέρα το βουνό από-ξηλώνεται, κάθε μέρα τα τερατόμορφα μηχανήματα, πεισματικά δουλεύουν για να βγουν στο διάσελο. Ο τόπος γυμνώθηκε, έμεινε το εκκλησάκι της Αγίας Ελεούσας, μετέωρο να κοιτάζει τον ουρανό, μοναχό.

Φ.1

Για μέρες ανεβαίνω στον λόφο Κοτρώνι ή όπως το λέγαμε μικροί "Η" - γιατί είχε το γράμμα σχεδιασμένο με άσπρες πέτρες πάνω του, σημάδι για το κοντινό πεδίο βολής-, και παρατηρώ από ψηλότερα το έργο των συνεργειών. Κάθομαι ώρες, με βρίσκει το απόγευμα, όταν όλα δείχνουν να έχουν καταλαγιάσει και οι εργάτες να 'χουν φύγει. Δεν μπορεί να το χωρέσει στο κεφάλι μου, πώς πραγματώνεται μια τέτοια καταστροφή στο όνομα της προόδου και της ευημερίας. Τί ειρωνεία, τούτες τις μέρες, τα πεύκα με το απογευματινό φως παίρνουν ένα καταπληκτικό χρώμα, λες και αυτά, έχοντας αντιληφθεί το τέλος τους, προσπαθούν να συγκινήσουν τον εισβολέα.

Φ.2

Ένα απόγευμα αποφασίζω να οδηγήσω τα βήματά μου προς το Κέντρο Επιχειρήσεων Εισβολέων (Κ.Ε.Ε.). Ο τόπος είναι άδειος από κόσμο, μόνον μηχανήματα είναι σκόρπια εδώ και εκεί. Φτάνω στις κτιριακές εγκαταστάσεις μέσα από το αποφλοιωμένο πεδίο, έχοντας μια παράξενη αίσθηση. Δεν υπήρχε ψυχή. Στο κτίριο τα ίδια. Κοίταξα μέσα στην μεγάλη αίθουσα, την "αίθουσα συσκέψεων" και είδα ένα μεγάλο τραπέζι με καρέκλες. Πίσω στον τοίχο, ο χάρτης της περιοχής με έντονα χρώματα, ο αυτοκινητόδρομος.

Έφυγα, την επόμενη το απόγευμα, που ξαναπήγα είχαν κιάλας ισοπεδώσει έκταση ίσα με ένα ακόμη γήπεδο. Αυτή την φορά βρήκα άνθρωπο. Χαιρέτησα και ρώτησα για το έργο. Μου απάντησε με χαμόγελο διακριτικό: "Θα βγει στο διάσελο και... είμαι «ξένος» και

δεν τα ξέρω καλά". "Μπορείτε για πληροφορίες να έρθετε πρωινές ώρες να βρείτε τον υπεύθυνο (όνομα και το Κος μπροστά) να σας δώσει τις απαντήσεις που θέλετε". Ευχαρίστησα τον άνθρωπο και έφυγα "ευγενής και λιτός" μουρμούρισα.

Κατεβαίνοντας απ' το βουνό, χαμηλά βρήκα τον "κολλητό" μου και αποφασίσαμε την επομένη να ανέβουμε μαζί. Έτσι κι έγινε, οδήγηθήκαμε στον τόπο και πέρασε πάνω σε δυο ανθρώπους, που μετρούσαν τον τόπο, βάζοντας σημάδια. "Πώς πάει αφεντικά"; ρώτησα και πήρα την απάντηση: "ο όρομος προχωράει, δεν βαριέσαι", έκανε ο μεγαλύτερος. "Εδώ καίγεται όλος ο τόπος, τούτα τα πεύκα που φάγαμε μας πείραξαν" έκανε ο νεαρότερος, που βάλθηκε γρήγορα να αλλάξει κουβέντα και συνέχισαν απομακρυνόμενοι πασσαλώνοντας τον τόπο.

Είχαμε σκοπό να ψηλώσουμε στο βουνό, αλλά μας κόπηκε η όρεξη. Για άλλη μια φορά πήραμε το όρομο της επιστροφής, αμίλητοι. Πολύ σύντομα θα είναι πραγματικότητα ο νέος αυτοκινητόδρομος, που θα ολοκληρώσει την καταστροφή του τελευταίου φυσικού περι-αστικού πνεύμονα της γειτονιάς. Οι άνθρωποι θα εγκλωβιστούν μέσα στα τείχη, θα έχει αποκοπεί η φυσική δίοδος προς τα ψηλά, τον καθαρό αέρα, την θέα πάνω απ' το βουνό. Τα ζώα θα εγκλωβιστούν, θα αυξηθεί η μόλυνση, η νχορύπανση, το αδιέξοδο των γειτόνων. Τα μονοπάτια του βουνού, ανθρώπων χρόνων πατημασιάς, αποκόπτονται, που μέσω αυτών οι γείτονες είχαν καταφέρει να επιβιώσουν...

Ένα βοριαδάκι μας επισκέφθηκε όροσερό φρέσκο τούτη την ώρα. Αρχίσαμε να τρέχουμε προς τα κάτω. Τρέχαμε, σαν να θέλαμε ν' απελευθερωθούμε, ενώ βουτούσαμε πιότερα στον αγέρα, σαν να θέλαμε να καθαριστούμε.

Το μονοπάτι τέλειωσε και βγήκαμε στις δημοσιάς την άπλα. Όπως συνεχίσαμε το τρέξιμο και εδώ, νάσου ξαφνικά μαύρα αυτοκίνητα ομοιόμορφα πρόβαλλαν απ' την άλλη μεριά. Γρήγορα διασταυρωθήκαμε. Ένα από τα πρώτα αμάξια μού έκανε σινιάλο να κόψω το τρέξιμο! Μέχρι να συνειδητοποιήσω τι συμβαίνει και να κόψω το τρέξιμο σταμάτησα στο δεύτερο της ακολουθίας. Έσκυφα στα γόνατα με τα χέρια να πάρω ανάσα, ερχόμενος πρόσωπο με πρόσωπο με τον άντρα εντός του οχήματος. Αναγνώρισα τον Αρχή-αρχή-γειτονάρχη μας, ο οποίος είναι υπουργός!! Η πομπή φρενάρισε. Οι άνδρες του πρώτου αμαξίου ήταν έτοιμοι να βγουν απ' τα οχήματα. Όλα διαόραματίστηκαν σε κλάσματα δευτερολέπτου. Σύμπτωση; Ήταν αρκετά για να αναγνωρίσω τον παλιό συμμαθητή μου, απ' στο σχολείο της γειτονιάς. Ακούστηκε από την πλευρά του μούρου οχήματος: "Μπράβο, λαμπρέ νέε"!!.. Κάγκελο, ούτε μπόρεσα να μειδιάσω, αφού απ' το τρέξιμο και την έκπληξη μού 'χε φύγει η ψυχή!!! Μετά η πομπή ξεκίνησε αφήνοντας μια μυρουδιά "σκατίλας" (αυτοκίνητα νέας τεχνολογίας). Ανέβηκαν στο βουνό παρακάμπτοντας το "μπάχαλο" της γειτονιάς, ώστε να φτάσουν έγκαιρα στο Ευρωπαϊκό συμβούλιο, εκεί, που θα παρθούν "σοβαρές" αποφάσεις. Το βουνό που ανέβηκαν, το γεγονός ότι δεν αναγνώρισαν τον συμμαθητή τους, τη γειτονιά που παίζαμε παιδιά, τα ξύλινα σπαθιά στους αγώνες μας, τα μικρά-μεγάλα πράγματα. Όταν έχεις περάσει στην αντίπερα όχθη, η επιστροφή είναι δύσκολη.

Το φεγγάρι και η σκιά του διαβόλου

Στις κορυφές των Αγράφων που είναι τόσο ψηλά ώστε οι σταγόνες της βροχής δε λαβώνονται όταν πέφτουν μα μένουν σαν χάντρες πάνω στις πέτρες, εκεί που το φεγγάρι φαίνεται τριανό σαν μολόπετρα όταν ανοίγουν τα σύννεφα, εκεί επάνω οι τσέλιγκες λένε ότι η σκιά του διαβόλου καίει τα μάτια του φεγγαριού.

Παλιότερα, πριν γίνουν ο ήλιος και τα αστέρια, ο διάβολος φοβήθηκε μην του κλέψουν τη σκιά και τον καθυποτάξουν, κι έτσι αποφάσισε να την κρύψει. Ήταν φοβερός ο ίσκιος του, μαύρος σαν νεκρικό ποτάμι και ζεστός σαν πυρωμένο σίδερο. Ο διάβολος τον τύλιξε μέσα στο σκήπτρο του, στο οποίο έπειτα έδωσε τη μορφή μιας ταπεινής γκλίτσας. Πήρε τις στράτες και τα ξέφωτα, ξεχύθηκε στους μαχαλάδες και στις σκιερές πλατείες με τα απέθαντα πλατάνια. Όπως και τώρα έτσι και τότε δεν ξεχώριζε από άνθρωπο, ντυμένος καθώς ήταν με τραγόμαλλη κάπα και με μια τραγιάσκα τριμμένη. Μήτε η γκλίτσα του φαινόταν παράταιρη κι ας έκοβε την πέτρα στα δυο, κι ας έκανε τη στράτα να ανκίζει σα βρεγμένο κάρβουνο.

Έπιανε κουβέντα με τους ανθρώπους ο διάβολος και ζήταγε ψωμί, τυρί και κρύο νερό, κρασί και μυρωδάτα κοψίδια. Για ν' ακουμπήσει τα φιλέματα έβγαζε απ' το ταγάρι του ένα δίσκο από κλωμό ασήμι, που ήταν γυαλισμένος σαν καθρέφτης κι έπειτα ρώταγε τους ανθρώπους βροντόφωνα, αν ήξεραν κάποια κρυψώνα τόσο φοβερή που μήτε το φεγγάρι να τη γνωρίζει. Κι όλοι απάνταγαν πως το φεγγάρι τα βλέπει όλα και δεν υπάρχει κρυψώνα κάτω ή πάνω από τη γη που να μη φτάνει το βλέμμα του. Ο διάβολος τούς έλεγε τότε πως είχε βρει ένα μέρος κρυφό απ' όλους. Και λέγοντας αυτά κρυφοκοίταζε μέσα στο δίσκο κι έβλεπε το φεγγάρι να τον παρατηρεί από πάνω, να ακούει τα λόγια του και γέλαγε ο διάβολος μέσα του, γιατί είχε ήδη αποφασίσει πού θα έκρυβε τη σκιά του.

Όταν σιγουρεύτηκε πως το ενδιαφέρον του φεγγαριού είχε κεντριστεί, ο διάβολος έφυγε από τα μέρη των ανθρώπων και χώθηκε σε βουνά και λαγκάδια, φαράγγια και λίμνες, μέχρι που έφτασε σε μια σπηλιά πλάι στα Τάρταρα, ένα κοίλωμα κρυφό σαν πετρωμένη χούφτα. Έβγαλε τον ασημένιο δίσκο και καυχήθηκε πως κανείς, μήτε το φεγγάρι, δεν μπορούσε να φτάσει σ' αυτό το μέρος - κι ας έβλεπε στο κλωμό ασήμι του δίσκου το βλέμμα του φεγγαριού να διαπερνά χώμα και πέτρα, πυρωμένο από την περιέργεια. Άφησε εκεί το σκήπτρο που κράταγε τη σκιά του και χάθηκε.

Το φεγγάρι κατέβηκε στα σπλάχνα της γης, σ' εκείνη τη σπηλιά, και περιεργάστηκε τη γκλίτσα του διαβόλου. Άκουσε από μέσα της αμύρους ψιθύρους μεγαλείου και την άνοιξε να δει τι έκρυβε μέσα. Ευθύς βγήκε η σκιά του διαβόλου, πελώρια, μια μαύρη πυρκαγιά που τυλίχτηκε γύρω από το φεγγάρι και του έκαψε τα μάτια. Έσκουξε εκείνο

και πέταξε ψηλά μα η σκιά είχε γραπωθεί με μαύρα νύχια πάνω και μήτε όταν έφτασε στον ουρανό κατάφερε να την αποτινάξει. Γιατί αυτό ήταν το σχέδιο του διαβόλου: να κρύψει τη σκιά του στον ουρανό, μακριά από όλους, εκεί που μονάχα το φεγγάρι στέκει.

Από τότε, κάθε μήνα, η σκιά του διαβόλου σιγοκαίει το φεγγάρι μέχρι που αυτό χάνεται κι αυτή πέφτει σε έναν νωθρό ύπνο. Ο διάβολος όμως δε θέλει να χαθεί για πάντα το φεγγάρι, γιατί φοβάται μήπως μαζί του χαθεί κι η σκιά του. Μια φορά το μήνα περνάει απ' τα χωριά των Αγράφων μαζί με τον ασπμένιο δίσκο του. Καυχιέται βροντόφωνα για νέους θησαυρούς και κρυψώνες κι απλώνει τον δίσκο μπροστά του. Τότε το φεγγάρι ξαναβγαίνει δειλά, κι αρχίζει να μεγαλώνει καθώς τρέφεται με περιέργεια και υποσχέσεις έως την πανσέληνο όπου ξυπνάει η σκιά και ο κύκλος ξαναρχίζει. Τα μάτια του όμως δεν γιάνουν ποτέ και παραμένουν δυο γάνες πάνω στο νυκτερινό ουρανό.

Εικονογράφηση, @heitsopartwork

Φουρνά: Η καρδιά του ελατιά κινδυνεύει

Στην ντοπιολαλιά των δεκαετιών που έχουν πια κυλήσει η ευρύτερη περιοχή του ελατοδάσους της Φουρνά αναφερόταν απλά ως «ελατιά». Αυτό ήταν και τίποτε άλλο. Πυκνά δάση ερυθρελάτης σε έναν βουνόχτιστο χώρο που απλωνόταν από τον Ίταμο και την Βουλγάρα μέχρι το Βελούχι και την Σαράνταινα. Σήμερα ολόκληρη αυτή η έκταση απειλείται να μετατραπεί σε εργοστάσιο παραγωγής ενέργειας με την εγκατάσταση κάποιων εκατοντάδων ανεμογεννητριών. Συζητάμε γι' αυτό το θέμα με τον Στέφανο Σταμέλλο, μέλος της Κίνησης Πολιτών για τα Αιολικά στις ΔΕ Φουρνά και Κτημενίων.

Συνέντευξη στον Βαγγέλη Τσέτσα

ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ ΑΓΩΝΑ

ΦΟΥΡΝΑ

ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΑ ΑΓΡΑΦΑ

Τα αιολικά σχέδια

Η Κίνηση ξεκίνησε το 2020 μέσα στην υγειονομική κρίση με αφορμή την εικόνα που είχαμε για τέσσερις αιολικούς σταθμούς, λέει εισαγωγικά ο Σ. Σταμέλλος. Είναι τα τέσσερα αιολικά εργοστάσια που βρίσκονται σε πιο προχωρημένο αδειοδοτικό στάδιο — έχει εκδοθεί η ΑΕΠΟ τους — και γειτονεύουν με μία σειρά από χωριά της περιοχής. Συνολικά σχεδιάζεται να τοποθετηθούν 21 ανεμογεννήτριες: 11 στη θέση «Σπανός-Γάβραινα» πάνω από την Βράχα, 6 στα «Τρία σύνορα» πάνω από την Χόχλια και του Φουρνά και άλλες 4 στην θέση «Κόκκαλα» μεταξύ Φουρνά, Αγ. Τριάδας, Πετραλώνων και Χόχλιας. Στην ευρύτερη περιοχή του ελατοδάσους του Φουρνά έχει δοθεί βεβαίωση παραγωγού για άλλες 60 ανεμογεννήτριες (Βουλγάρα, Κερασιά, Ρεντίνα, Αγ. Τριάδα, βρύση Ζαχαράκη). «Αυτή η περιοχή με τις 85 α/γ συνδέεται με μία άλλη περιοχή προς την δυτική Φθιώτιδα και την Ευρυτανία, την Οξυά, και μέχρι τα βόρεια Βαρδούσια, όπου εκεί θα μπου άλλες 90», λέει ο Στέφανος. Σε μία ενιαία γεωγραφική περιοχή, λοιπόν, προβλέπεται να τοποθετηθούν κοντά στις 200 α/γ. Στις αιτήσεις των εταιρειών αλλά και στις εγκρίσεις αυτών από τις αρμόδιες υπηρεσίες δεν εξετάζονται σωρευτικά οι επιπτώσεις τους, αλλά το κάθε έργο θεωρείται αυτοτελές και συνδιάλεγονται μεταξύ τους μόνο ως προς τους τρόπους διασύνδεσης με το ηλεκτρικό σύστημα ή ως προς τους δρόμους πρόσβασης για τα μηχανήματα. «Η μελέτη λέει ότι θα έρθουν από το λιμάνι της Στυλίδας, θα

ανέβουν τον Δομοκό, τον Ε65 και στο ύψος της Ανάβρας θα περάσουν προς την Λουτροπηγή. Εκεί θα φτιάξουν νέους δρόμους προς Απόνοχωρι και Ρεντίνα, θα ανέβουν στην βρύση Ζαχαράκη, θα περάσουν όλη την ράχη και θα βγουν στην Οξυά και στα βόρεια Βαρδούσια».

Όλη αυτή η περιοχή των νοτιοανατολικών Αγράφων έχει ένα ιστορικό ενδιαφέρον. Ονόματα τοποθεσιών αποτυπώνουν τις πολεμικές αναμετρήσεις του μακρινού παρελθόντος (Κόκκαλα, Βουλγάρα). Τα πρώτα σύνορα του ελληνικού κράτους το 1832 ακολουθούσαν τις κορυφογραμμές όπου σήμερα σχεδιάζονται αιολικά. Όθρυς, βρύση Ζαχαράκη, Βουλγάρα, Καπροβούνι, Ίταμος. «Σε κάθε κορυφή υπήρχαν σημεία των συνόρων, μικρές ξύλινες ή πέτρινες πυραμίδες, κάποιες υπάρχουν ακόμη και σήμερα ως λιθωσσοροί, δείγματα εκείνης της περιόδου», λέει ο Στέφανος ο οποίος έχει γράψει και ένα σχετικό βιβλίο. Η πιο πολύτιμη ιστορία αυτής της περιοχής όμως είναι το ελατοδάσος του Φουρνά, το δεύτερο μεγαλύτερο της Ελλάδας.

Η ελατιά του Φουρνά

Εδώ το δάσος σου μιλά. Και όλοι μιλάνε γι' αυτό. Ο Γιάννης Αναγνώστου, δασοπρόεδρος κάποτε του Δασαρχείου του Φουρνά και μετέπειτα της Λαμίας, το είχε περιγράψει σε μία εκδήλωση του συλλόγου «Η Νέα Βράχα», το μακρινό 2000. «Η δημιουργία του δάσους της Βράχας με τη σημερινή του μορφή έχει ηλικία 300 περίπου ετών. Πιο μπροστά η ελάτη υπήρχε μόνο στις πλαγιές της Μάρτσας, η δε υπόλοιπη έκταση

καλύπτονταν από πλατύφυλλα και κυρίως από την Δρυ. Τα δάση αυτά καταστράφηκαν από τους κτηνοτρόφους οι οποίοι τα κληροδοτούσαν ληστροικά και πυρπολούσαν για τη δημιουργία καινούργιων βοσκοτόπων. Με τις παραπάνω αλόγιστες και αρνητικές επεμβάσεις διασπάστηκαν οι συστάδες της Δρυός, το έδαφος υποβαθμίστηκε η δε ελάτη σαν ανταγωνιστικότερο είδος από την Δρυ άρχισε να εγκαθίσταται. Με τον τρόπο αυτό εγκαταστάθηκε η ελάτη και κατέλαβε εξ ολοκλήρου σχεδόν την προσφερόμενη έκταση σε βάρος του δάσους της δρυός». Στα δημοτικά τραγούδια και στα ποιήματα που γράφονται σε αυτά τα μέρη υπάρχει πάντα ένας έλατος, ένα δάσος, ένα διάσελο, ένα χορταριασμένο μονοπάτι και ένα πετρώδες βουνό. Ο έλατος καΐδεύει τα χωριά και ο βράχος τα διαφεντεύει, όπως γράφει στο *Οδοιπορικό της Βράχας* η Νάνου Τζιώρα. Οι δασωμένες πλαγιές της περιοχής με τις ήπιες κλίσεις περπατιούνται όχι μόνο από τους κτηνοτρόφους ή για τη μετάβαση στα εμπορικά κέντρα της περιοχής, αλλά από όλους και όλες.

Το δασαρχείο του Φουρνά αποκτά μία αναγνωρισιμότητα όχι ως γραφειοκρατική υπηρεσία αλλά λόγω της ποσότητας και της ποιότητας του δάσους που είχε την ευθύνη να διαχειριστεί. «Στα Δασαρχεία Φουρνά, Πάρνηθας και Κασσάνδρας εμφανίζεται η μεγαλύτερη ανά μονάδα επιφανείας αξία παραγωγής ξύλου», αναφέρουν το 2015 σε μία έρευνά τους ο ΕΛΓΟ Δήμητρα και το Ινστιτούτο Μεσογειακών Δασικών Οικοσυστημάτων. Το δάσος και η ξυλεία του κρατάνε σε ζωή τα χωριά της περιοχής, είναι η βασική και ίσως μόνη επαγγελματική ενασχόληση των μόνιμων κατοίκων. «Τα ξύλα τα έβγαζαν με μουλάρια που είχαν οι ίδιοι οι χωριανοί από το δάσος ενώ στο χώρο της υλοτομίας πήγαιναν μετά γυναίκες και τον καθάριζαν από τα δεύτερα ξύλα και τα κλαδιά. Κυριολεκτικά τον σκούπιζαν και ούτε πως φαίνονταν πως έλειπε ένα δέντρο από το δάσος. Έτσι οι γυναίκες των χωριών έβγαζαν ένα μικρό μεροκάματο, είχαν ασφάλιση στο ΙΚΑ τότε γιατί μισθοδοτούνταν από το Δασαρχείο Φουρνά και παράλληλα εξοικονομούσαν τα ξύλα για τις δουλειές και τη

| Αναδάσωση στο Ζαχαράκι. Φωτό / Πολιτιστικός Σύλλογος Απανταχού Νέων Φουρνάς «Ο Πήγασος»

θέρμανση του σπιτιού το χειμώνα», γράφει ο Ηλίας Προβόπουλος σε ένα παλιό άρθρο του στην εφημερίδα Έθνος.

Αυτό το υπέροχο και πυκνό ελατόδασος κινδυνεύει από τα συνοδά έργα των αιολικών που σχεδιάζονται σε διάσελα και κορυφές, από την διάνοιξη νέων ή την διαπλάτυνση ήδη υπάρχοντων δασικών δρόμων μέσα στην καρδιά τους.

Το εργοστάσιο ξυλείας και η ερήμωση των χωριών

Το εργοστάσιο επεξεργασίας της ξυλείας που λειτουργούσε στην περιοχή έκλεισε στα μέσα της δεκαετίας του '80. «Συγκέντρωνε όλον το δασικό πλούτο της περιοχής και τον αξιοποιούσε. Δούλευαν σχεδόν όλοι οι κάτοικοι των χωριών εκεί, έχοντας ένα καλό μεροκάματο και ασφαλισμένοι, έκλεισε όμως στην πορεία και αυτό ήταν ένα μεγάλο έλλειμμα για την περιοχή», λέει ο Στέφανος Σταμέλλος. Παρόλο που η Βράχα και ο Φουρνάς έχουν ακόμη έναν σταθερό αριθμό μόνιμων κατοίκων όλες τις εποχές του χρόνου, δεν θα μπορούσαμε να πούμε ότι συμβαίνει το ίδιο και με τα υπόλοιπα χωριά. «Υπάρχει μία ερήμωση, όμως ο Φουρνάς, η Ρεντίνα, η Βράχα έχουν κόσμο. Έχει μειωθεί ο πληθυσμός. Αυτό έχει να κάνει με τον τρόπο που αναπτύχθηκε τα τελευταία χρόνια η οικονομία της περιοχής». Τα έρημα χωριά δημιουργούν ευνοϊκές προϋποθέσεις για τους επίδοξους επενδυτές στα βουνά. Λιγότερες αντιδράσεις, μεγαλύτερη ευκολία κινήσεων στο πεδίο ακροβατώντας ή και ξεπερνώντας τα όρια των νόμιμων διαδικασιών. Ρωτάμε εάν τα αιολικά εργοστάσια του Φουρνά θα βάλουν τέλος σε οποιαδήποτε προοπτική επιστροφής των ανθρώπων στον τόπο. «Η απαξίωση της περιοχής με την κατασκευή των βιομηχανικών ΑΠΕ έχει να κάνει με το μέλλον, η ζωή δεν σταματάει σήμερα. Δεν σημαίνει επειδή σήμερα βρισκόμαστε σε αυτήν την πληθυσμιακή συρρίκνωση των κοινοτήτων αύριο δεν θα έχουμε μία μικρή σταδιακή επιστροφή κατοίκων στην περιοχή. Η συρρίκνωση έχει να κάνει με την οικονομία και τις υποδομές. Όταν ο άλλος δεν νιώθει ασφαλής στο

χωριό από άποψη υγείας, δεν έχει το αγροτικό ιατρείο, το κέντρο υγείας, δεν έχει σχετικά κοντά το σχολείο να πάνε τα παιδιά, δεν έχει συγκοινωνία, είναι λογικό να νιώσει ανασφάλεια και να φύγει. Αν το κράτος στα εξασφαλίσει αυτά θα δώσει στην περιοχή ζωή, βέβαια θα μείνει κόσμος».

Η πρόταση για ήπια τουριστική ανάπτυξη

Προτάσεις υπάρχουν για την περιοχή; «Προτείνουμε μία ήπια βιώσιμη ανάπτυξη με τα συγκριτικά της πλεονεκτήματα, χωρίς άλματα. Κανείς δεν θα γίνει πλούσιος σε αυτήν την περιοχή, είναι ιδανική όμως για μία ποιότητα ζωής, για μία καλή διαχείριση των οικονομικών μας στη βάση μίας αξιοπρεπούς διαβίωσης. Μικρές κτηνοτροφικές μονάδες, μικρά τουριστικά καταλύματα, μονάδες εστίασης. Είναι μία περιοχή όμορφη και ικανή να οδηγηθεί στο μέλλον μέσα από μία βιώσιμη και ήπια ανάπτυξη του ορεινού, του ιστορικού, του ιαματικού, του θρησκευτικού τουρισμού. Η ορειβασία στην Βουλγάρια μπορεί να φέρει λεωφορεία με κόσμο κάθε σαββατοκύριακο σε συνδυασμό με τα λουτρά του Σμοκόβου. Στη δική μας περιοχή των Κτημενίων μπορούμε να αξιοποιήσουμε τον θρησκευτικό τουρισμό, τα φαράγγια και τις πεζοπορικές διαδρομές. Εμείς είμαστε κάθετα αντίθετοι στην κατασκευή αιολικών πάνω από τα 800 μέτρα υψόμετρο, θεωρούμε ότι από εκεί και πάνω είναι το φυσικό και πολιτιστικό απόθεμα της χώρας».

Επόμενες κινήσεις

Στη συνάντηση που έγινε το περασμένο καλοκαίρι στην Ρεντίνα οι συμμετέχοντες και οι συμμετέχουσες κατέληξαν ότι οι προτάσεις ήπιας τουριστικής ανάπτυξης δεν είναι συμβατές με την εγκατάσταση αιολικών σταθμών στην περιοχή. Η Κίνηση Πολιτών προσανατολίζεται στη διοργάνωση μίας αντίστοιχης συνάντησης φέτος και του Φουρνά. «Θέλουμε να γίνει ζύμωση. Πολλοί λένε ότι δεν υπάρχει καλή πληροφόρηση. Υπάρχουν και οι υπόγειες διαδρομές των εταιρειών τάζοντας προσδοκίες

ποικίλου περιεχομένου στους ανθρώπους. Αυτά μπορούμε να τα συζητήσουμε αφού αναβάλουμε τα σχέδια αυτά. Να καταλάβουν οι θεσμικοί και πολιτικοί παράγοντες ότι εδώ θέλουμε να διατηρήσουμε την περιοχή μας καθαρή, όμορφη και να πάμε μπροστά με αξιοπρέπεια. Είναι βάρβαρο όταν έρχονται στο σπίτι σου να σου ανατρέψουν τον τρόπο ζωής». Η εμπλοκή των τοπικών συλλόγων στον αγώνα είναι σημαντική. «Οι νέοι κατανοούν περισσότερο αυτό που ονομάζουμε βαρβαρότητα στο τοπίο, το δάσος, το βουνό. Οι ηλικιωμένοι δεν έχουν τόσο ενδιαφέρον γιατί η ενημέρωσή τους είναι ποιοτικά και ποσοτικά μικρότερη. Προσπαθούμε να έχουμε και τους συλλόγους των χωριών συμμετέτοχους. Οι σύλλογοι επειδή είναι απανταχού με έδρα την Αθήνα δεν έχουν αναλάβει ακόμα τον ρόλο που τους αντιστοιχεί». Ήδη έχει γίνει μία προσφυγή στο ΣτΕ από 50 κατοίκους κατά της ΑΕΠΟ για τα τέσσερα αιολικά εργοστάσια που αναφέρονται στην αρχή της συνέντευξης, ενώ υπάρχει εγρήγορση για να κατατίθενται αντιρρήσεις σε κάθε μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων που βγαίνει σε δημόσια διαβούλευση ή βεβαίωση παραγωγού. «Κάθε καινούργια απόφαση πρέπει να την προσβάλλεις για να μπορείς να κάνεις το επόμενο νομικό βήμα». Το

φθινόπωρο διοργανώθηκε πεζοπορία διαμαρτυρίας στη θέση «Κόκκαλα» όπου σχεδιάζεται η πρώτη φουρνιά αιολικών.

«Παράγουμε ηλεκτρική ενέργεια και την εξάγουμε, την πουλάμε στις χώρες που έχουμε ηλεκτρικές διασυνδέσεις. Ισοπεδώνουμε τα βουνά και τα δάση μας για να κάνουμε εμπόριο σε χρηματιστηριακό περιβάλλον», λέει ο Σ. Σταμέλλος. «Το οικοσύστημα της Ευρυτανίας δεν μπορεί να συγκριθεί με κανένα άλλο στον κόσμο» συνεχίζει συγκινημένος. «Τι να πω τώρα, ο καθένας έχει αυτό που έχει, το αγαπάει και το προστατεύει με τον τρόπο του. Και εμείς αυτό θέλουμε να το προστατέψουμε». Εάν ο καθένας και η καθεμιά μας αντιμετώπιζε με αυτή τη μοναδικότητα τα μέρη όπου ζει, πιθανόν η σχέση μεταξύ ανθρώπου και φύσης σήμερα να ήταν πιο ισορροπημένη και σίγουρα όχι κυριαρχική. Την ίδια μοναδικότητα για το ευρυτανικό τοπίο ένωσε κάποτε και ο Ζαχαρίας Παπαντωνίου όταν το προσδιόρισε μέσα από την επιγραμματική του τριλογία: πέτρα, στέρψη και εγκαρτέρηση. Σήμερα μπορούμε να διεκδικήσουμε τους όρους να εκλείψει η στέρψη, να ξαναγεμίσουν τα χωριά ανθρώπους, να στηριχθεί η πρωτογενής παραγωγή και οι επενδυτές να βάλουν τις ανεμογεννήτριες στις αυλές των βιλών τους.

Παχύμετρο - παραλαβή ξυλείας. Φωτό / Πολιτιστικός Σύλλογος Απανταχού Νέων Φουρνάς «Ο Πήγασος»

- ▶ Από τον Παγασητικό έως τον Αμβρακικό, ένα οδοιπορικό στα πρώτα σύνορα της Ελλάδας, Σταμέλλος Στέφανος, εκδόσεις Ζαχαρόπουλος, 2018.

Το τοπίο ως μέσο εξουσίας και η απεικόνιση των βουνών

Το ελληνικό τοπίο, με την πλούσια ιστορία του, αποτελεί αντικείμενο μελέτης εδώ και αιώνες. Γιατί πέρα από την αδιαμφισβήτητη γοητεία του, κρύβει μια πολυπλοκότητα που ξεδιπλώνεται σε διάφορες ερμηνείες. Το παρόν κείμενο εστιάζει στη δύναμη του τοπίου ως ένα εργαλείο διαμόρφωσης μιας ενιαίας εθνικής ταυτότητας και στην χρήση του ορεινού τοπίου ως σύμβολο ελευθερίας και αντίστασης.

Του Βαρθολομαίου Γκρίμερ

Στην σύγχρονη ιστορία δεν είναι λίγοι αυτοί που έχουν προσπαθήσει να δώσουν έναν ορισμό του τοπίου. Ο W. J. T. Mitchell, στο βιβλίο του *Landscape and Power*, αναλύει τον τρόπο με τον οποίο το τοπίο λειτουργεί ως μέσο εξουσίας και πολιτικής. Καταλήγει στο συμπέρασμα ότι το τοπίο διαμορφώνει και επηρεάζει τις ανθρώπινες αντιλήψεις, τη μνήμη και την ιστορία. Γι' αυτό έχει χρησιμοποιηθεί τόσο για την εδραίωση όσο και για την ανατροπή εξουσιών, καθώς και για τη διαμόρφωση πολιτικών ταυτοτήτων. Όπως αναφέρει στην εισαγωγή του, το τοπίο «δεν είναι ένα αντικείμενο που μπορεί να ειδωθεί ή ένα κείμενο που μπορεί να διαβαστεί, αλλά μια διαδικασία κατά την οποία διαμορφώνονται οι κοινωνικές και υποκειμενικές ταυτότητες». Αντίστοιχα, ο Γιάννης Σταθάτος στο κείμενο του *Η επινόηση του τοπίου: Ελληνικό τοπίο και ελληνική φωτογραφία* κάνει την διάκριση μεταξύ του φυσικού περιβάλλοντος και του τοπίου σχολιάζοντας ότι το τοπίο έχει μόνο «εννοιολογική οντότητα». Όταν αντικείμενο ανθρώπινης εφεύρεσης, το τοπίο φέρει όλα τα χαρακτηριστικά στοιχεία που μπορεί να παρατηρήσει κάποιος σε ένα κατασκευάσμα. Φέρει πάνω του τις ιδέες και απόψεις της κοινωνίας για την πολιτική, την οικονομία, το περιβάλλον και επηρεάζεται αντίστοιχα από τις εκάστοτε αλλαγές πάνω σε αυτούς τους τομείς, ουσιαστικά «πλάθεται» από την ιστορία.

Εν τέλει βλέπουμε ότι το τοπίο είναι πολλά περισσότερα από μια καλλιτεχνική δημιουργία ή ένα είδος τέχνης. Είναι στον πυρήνα του μια κοινωνική σχέση, είτε διαφορετικά ένα μέσο επαφής του ανθρώπου με την φύση, του ανθρώπου με τον εαυτό του, της επαφής των κοινωνιών. Ως τέτοιο μέσο αποκτά αξία μέσα στην κοινωνία, αφού είναι αναγκαία η διαμεσολάβηση του εκάστοτε πολιτισμού ώστε να βρεθεί η γλώσσα ανάγνωσης του. Σε αυτό το πλαίσιο το τοπίο ως τρόπος θέασης έχει παίξει σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση εθνικών ταυτοτήτων από διάφορους πολιτισμούς.

Αυτές οι ταυτότητες δημιουργούνται πάνω στο μακρύ παρελθόν, σε μύθους και παρελθοντικές

μνήμες προηγούμενων πολιτισμών, σε μια προσπάθεια να δημιουργήσουν μια στιβαρή βάση διαταξικής συνύπαρξης. Από τους Γερμανούς εθνικιστές που στην προσπάθειά τους να εξυψώσουν τον Γερμανικό Εθνικοσοσιαλισμό χρησιμοποιούσαν την φήμη και τους μύθους των Γερμανικών Δασών¹ για την ανάπτυξη της ιδεολογικής τους ταυτότητας. Στους Αμερικάνους καπιταλιστές που προσπαθούσαν να δημιουργήσουν την δική τους εθνική ταυτότητα πάνω στα αχανή αμερικανικά τοπία των «καουμπούι και της Ελευθερίας».

Σε ένα παρόμοιο πλαίσιο στην Ελλάδα του 19ου αιώνα, ο ελληνικός εθνικισμός έψαχνε πατήματα στα τοπία και στην ιστορία των αρχαίων μνημείων που βρίσκονταν διάσπαρτα ανά την επικράτεια. Σε μια προσπάθεια διασύνδεσης της κλασσικής εποχής με την εποχή που ζούσαν διαγράφοντας τις ενδιάμεσες περιόδους. Σε αυτήν την προσπάθεια συντονίστηκαν και ξένες δυνάμεις που έβρισκαν κέρδος στον διαμελισμό της τότε Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Έτσι η Ελλάδα έγινε προορισμός διαφόρων καλλιτεχνών όπως ζωγράφων, φωτογράφων αλλά και μετέπειτα μεγάλων εταιριών όπως η Underwood & Underwood². Ο στόχος αυτών ήταν η αποτύπωση του ελληνικού τοπίου σύμφωνα όμως με τις προσδοκίες του κόσμου από το εξωτερικό, δηλαδή μιας εξιδανικευμένης εικόνας της Αρχαίας Ελλάδας, που σχηματιζόταν μέσω της αποτύπωσης μνημείων, όπως η Ακρόπολη, ο Ναός του Ολύμπιου Διός, το Σούνιο κ.α.

Έναντι όμως των μεγάλων ρομαντικών αναζητήσεων και των Μεγάλων Ιδεών, για ένα

Σημειώσεις

1. Τα δάση στην Γερμανία δοξάζονταν ιστορικά για τις θεότητες που κατοικούσαν σε αυτά, αλλά και για κάποιες αρχαίες μάχες στις οποίες οι Ρωμαίοι έχασαν από τις τότε γερμανικές φυλές. Π.χ. η Μάχη του Τευτοβούργιου Δρυμού το 9 μ.Χ.
2. Η Underwood & Underwood ήταν ο μεγαλύτερος εκδότης στερεοτυπιών στο κόσμο, με έδρα το Κάνσας.

κομμάτι της ελληνικής κοινωνίας το τοπίο που υμνούσαν ήταν αυτό των βουνών. Δηλαδή ο τόπος στον οποίο συνυπήρχαν κατά κάποιο τρόπο ένα μείγμα αγροτών, εμπόρων, βοσκών, αλλά και ληστών, μιας και στα βουνά η ελευθερία ήταν αρκετά μεγαλύτερη από τον κάμπο, εκεί που οι αυτοκρατορίες είχαν τον πρώτο λόγο. Μάλιστα, η ληστεία στα βουνά τον 19ο αιώνα έφερνε στο προσκήνιο και μια σύγκρουση με κοινωνικά χαρακτηριστικά, ανάμεσα σε δύο κόσμους: αυτόν των εύπορων ανθρώπων των πόλεων με τον κόσμο των σκληροτράχηλων, αλλά και φτωχών πληθυσμών του βουνού. Κατά συνέπεια αυτής της σύγκρουσης, η πρόσβαση στα βουνά για τους εύπορους καλλιτέχνες από το εξωτερικό και τις μεγάλες πόλεις ήταν απαγορευτική. Ως εκ τούτου, αναφορές στα βουνά συναντούσε κανείς στις τέχνες των ντόπιων, κυρίως στην τέχνη του δημοτικού τραγουδιού, που εξιστορούσε τα βιώματά τους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι στίχοι του κλέφτικου δημοτικού τραγουδιού «Όλυμπος και Κίσαβος».

Εγώ εϊμ' ο γέρος Όλυμπος 'ς τον κόσμο ξακουσμένος,
έχω σαράντα δυο κορφαίς κ' εξήντα δυο βρυσούλαις,
κάθε κορφή και φλάμπουρο κάθε κλαδί και κλέφτης.
Κί όταν το παίρν' η άνοιξη κί ανοίγουν τα κλαδάκια,
γεμίζουν τα βουνά κλεφτιά και τα λαγκάδια σκλάβους.
Έχω και το χρυσόν αιτό, το χρυσοπλουμισμένο,
πάνω 'ς την πέτρα κάθετα και με τον ήλιο λέγει
«Ήλιε μ', δεν κρους ταποταχύ, μόν' κρους το μεσημέρι,
να ζεσταθούν τα νύχια μου, τα νυχοπόδαρά μου;»

Το τραγούδι αποτελεί ύμνο στην φυσική ομορφιά, ενώ παράλληλα η συνύπαρξη κλεφτών και αετών, δύο συμβόλων υπερηφάνειας και

δύναμης, εδραιώνουν το κεντρικό μήνυμα της ελευθερίας.

Τον 20 αιώνα, μπορούμε να δούμε αντίστοιχες οπτικές αναφορές σε βουνά, στην τέχνη της φωτογραφίας και συγκεκριμένα σε εικόνες του φωτογράφου Κώστα Μπαλάφα που κατά την διάρκεια της καριέρας του αποτύπωσε τα βουνά της Ηπείρου, καταγράφοντας αρχικά τις δυσκολίες της ζωής σε αυτά και στην συνέχεια τον Δεύτερο Παγκόσμιο αλλά και τον εμφύλιο που ακολούθησε.

Στις εικόνες του φωτογραφίζει το λαό που όπως αναφέρει και ο ίδιος «πέρασε δια πυρός και σιδήρου», συνεχίζοντας την παράδοση της συμβολικής αλλά και πρακτικής αποτύπωσης των βουνών ως τόπων ελευθερίας και αγώνα.

Φυσικά αυτές οι αποτυπώσεις δεν ήταν κυρίαρχες στην ελληνική τέχνη, μιας και η κυρίαρχη αφήγηση από τις αρχές του 20ου αιώνα επικεντρώνονταν στα τοπία που ήταν εύκολα προσβάσιμα και βοηθούσαν στις ιστορικές συνδέσεις. Έτσι πέρα από τα ιστορικά μνημεία, μια νέα εθνική τάση έστρεφε το βλέμμα στα φυσικά τοπία των νησιών και των θαλασσών, σε μια προσπάθεια ενσωμάτωσης και αυτών των τοπίων στην κυρίαρχη εθνική αφήγηση της σύγχρονης Ελλάδας. Μιας χώρας στην οποία σύμφωνα με εθνικιστικές αφηγήσεις μπορείς να βρεθείς κάτω από τον ίδιο ήλιο που βρίσκονταν κάποτε οι αρχαίοι φιλόσοφοι και να αγναντέψεις τα απέραντα λευκά και γαλάζια τοπία.

Συμπερασματικά, τα βουνά έχουν χαραχθεί στη σύγχρονη ελληνική ιστορία ως τόποι ελευθερίας, αντίστασης, αλλά και παραβατικότητας. Ένας εκρηκτικός συνδυασμός που, από τη μία, δημιούργησε έντονους μύθους και ρομαντικές απεικονίσεις, ενώ, από την άλλη, απέτρεψε σε μεγάλο βαθμό την έντονη τουριστική και βιομηχανική ανάπτυξη. Βεβαίως, στο σήμερα, αυτές οι σχέσεις διαρρηγνύονται και το κεφάλαιο προσπαθεί να μετατρέψει αυτούς τους τόπους σε άλλο ένα πεδίο κερδοφορίας. Οπότε, και εμείς, ως λάτρεις αυτών των περιοχών, καλούμαστε για άλλη μια φορά να τα υπερασπιστούμε.

ΕΡΕΥΝΑ

ΤΑ ΜΥΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΒΟΥΡΚΟΥ

Ιστορίες του νερού και των ανθρώπων

Του Βαγγέλη Τσέτσα

Ημέρα πριν από το χάος, η Κυριακή 3 Σεπτεμβρίου του 2023, κλείνει με την ολοκλήρωση διαφόρων πολιτιστικών εκδηλώσεων που δεν μπόρεσαν να χωρέσουν μέσα σε έναν φορτωμένο Αύγουστο. Στην Λίμνη Πλαστήρα δύο εθνικά υπερήφανα αερόστατα σηκώνουν στον αέρα την μεγαλύτερη ελληνική σημαία στον κόσμο, 15 χιλιάδων τετραγωνικών μέτρων. Και στα Φάρσαλα, η 16η Γιορτή Χαλβά έχει την τιμή να φιλοξενεί τον περιφερειάρχη Θεσσαλίας Κ. Αγοραστό. Είμαστε είδη σε προεκλογική περίοδο, οι εθιμοτυπικές εκδηλώσεις σε χωριά και κωμοπόλεις αποκτούν σαφέστερες πολιτικές προεκτάσεις. Το Εθνικό Αστεροσκοπείο Αθηνών εκδίδει αργά μεσημέρι το πρώτο έκτακτο δελτίο επικίνδυνων καιρικών φαινομένων για το επόμενο τριήμερο κάνοντας λόγο για επεισόδιο βροχοπτώσης επιπέδου 5 (ακραία), κάτι που φαίνεται παράταιρο με το ηλιόλουστο της ημέρας. Τις επόμενες 48 ώρες θα εκδώσει άλλα τρία τέτοια δελτία. Το ίδιο και η ΕΜΥ. Λίγο αργότερα οι δήμοι και η Περιφέρεια με δελτία τύπου — επαναλαμβανόμενα copy paste — ζητούν από τους ΤΟΕΒ και ΓΟΕΒ να ελέγξουν τα δίκτυά τους, να απομακρύνουν τυχόν φερτά υλικά που υπάρχουν σε αυτά και να σηκώσουν τα πρόχειρα θυροφράγματα. Όλα αυτά απόγευμα Κυριακής, με τις ισχυρές βροχοπτώσεις να προβλέπονται για τις επόμενες ώρες...

Και πράγματι, την Δευτέρα ξεκινάει η βροχή. Για τον Κώστα Ξένο, κάτοικο του Παλαμά, η καλλιεργητική περίοδος μόλις έχει ολοκληρωθεί και βρίσκεται σε διαδικασία να μαζέψει τον εξοπλισμό του. «Λόγω της δουλειάς κοιτούσαμε τον καιρό. Προέβλεπαν 160 χιλιοστά βροχής, αλλά δεν αγχωθήκαμε να προλάβουμε να κάνουμε τις δουλειές μας, λέμε θα τις κάνουμε μετά την βροχή». Αυτή όμως δεν σταματάει, κατά διαστήματα δυναμώνει. Μικρά καθημερινά πράγματα αρχίζουν να προειδοποιούν για την εξέλιξη της κατάστασης. «Από την πρώτη μέρα βροχής, την Τρίτη, δεν μπορούσα να πάω να κόψω σύκα στο οικόπεδό απέναντι. Η γη δεν μπορούσε να τραβήξει το νερό», λέει ο Χαρίλαος

Τρουβάς, ο οποίος, αν και μένει στην Αθήνα, εκείνες τις ημέρες βρισκόταν στο χωριό του τον Βλοχό.

Η Καρδίτσα στα χαρακώματα

Από το μεσημέρι της Τρίτης η Καρδίτσα μετατρέπεται σε μία πόλη σε χαρακώματα. Αμμοχάλικο για ενίσχυση των αναχωμάτων των ποταμών περιμετρικά της, σακιά με άμμο για την οχύρωση των ισογείων στο κέντρο της. Οι πιο ευφάνταστοι δοκιμάζουν τον αφρό πολυουρεθάνης στις εισόδους των καταστημάτων. Ήμερώματα Τετάρτης 6 Σεπτεμβρίου, και ενώ ο Βόλος και το Πήλιο βιώνουν την απόλυτη καταστροφή, με μήνυμα του 112 επιβάλλεται απαγόρευση κυκλοφορίας στην πόλη. Το νερό που κατεβαίνει από τα ορεινά αυξάνεται. Κάποιες συνοικίες περιμετρικά του κέντρου πλημμυρίζουν από βρόχινα νερά. Αρχίζει να σουρουπώνει, ο Θεοδόσης βάζει ένα ούισκι και κάθεται στην βεράντα του σπιτιού του περιμένοντας τα αναπόφευκτα όπως πριν τρία χρόνια με τον Ιανό. Αν και θα μπορούσαμε να πούμε ότι λόγω επαγγέλματος είναι σε θέση να γνωρίζει τα πόσα — ελάχιστα — έγιναν μετά τις καταστροφές του Ιανού για την αντιπλημμυρική θωράκιση της πόλης, ωστόσο αυτό είναι ένα κοινό μυστικό και δεν απαιτεί κάποιες ιδιαίτερες προσβάσεις στα γραφεία της εξουσίας για να το γνωρίζεις.

Το βράδυ της Τετάρτης οι τοπικές εξουσίες διαψεύδουν η μία την άλλη, κοινώς δεν ξέρουν τι τους γίνεται. Ο Δήμος Καρδίτσας σε ανακοίνωσή του κάνει λόγο για εισροή νερών στην πόλη από τον Γαβριά. Λίγο αργότερα, ο αντιπεριφερειάρχης Καρδίτσας Κ. Νούσιος σε δική του ανακοίνωση λέει ότι μόλις γύρισε από τον Γαβριά ο οποίος ναι μεν έχει υψηλή στάθμη αλλά δεν έχει υπερχειλίσει. Μία ολιγομελής παρέα ανθρώπων είναι αυτή που στην ουσία θα ενημερώσει υπεύθυνα εκείνη την ώρα, μέσω των social media, για την κατάσταση των ποταμών και θα καθορισθεί μία ολόκληρη πόλη. Ο Βαγγέλης Φαλιάγκας είναι ένας από αυτούς.

«Πήραμε την πρωτοβουλία με κάποιους ανθρώπους και πήγαμε στην Μητρόπολη, στον Καλέντζη, στο όριο του γηπέδου του Εθνικού για να δούμε την στάθμη του νερού και αν κινδύνευε η πόλη όντως, σύμφωνα με αυτά που ακουγό-ντουσαν. Ήμασταν 4 άτομα που θα μπορούσαμε να δράσουμε κιόλας. Με εξοπλισμό, με τα κατάλληλα ρούχα, αδιάβροχα, με μαγιό γιατί οι θερμοκρασίες ήταν ακόμα καλές. Από τοπικές αρχές δεν βρισκόταν κανείς. Στο ύψος του νοσοκομείου, 500 μέτρα από εκεί που περνάει το ποτάμι από την Μητρόπολη, η αστυνομία είχε κλείσει, δεν μας άφηνε να πάμε, υπήρχε ένα κλίμα τρομοκρατίας».

Η Καρδίτσα να σωθεί και ο κάμπος ας πνιγεί

Καθώς ο κρατικός μηχανισμός έχει επικεντρωθεί στην ενίσχυση των αναχωμάτων του Γαβριά και του Καράμπαλη προκειμένου να αποφευχθεί μία εκτεταμένη πλημμύρα της Καρδίτσας για δεύτερη φορά μέσα σε τρία χρόνια, η φουσκωμένη ροή των ποταμών προς τον κάμπο δείχνει ποιες θα είναι οι επόμενες περιοχές που κινδυνεύουν άμεσα. Αρκεί να θέλεις να τις δεις. Οι μικροί τοπικισμοί για κάποιες ώρες επικαίρονται που σώθηκε η Καρδίτσα, αποσιωπώντας την αγωνιώδη κατάσταση που ήδη διαμορφώνεται στα καμποχώρια του ευρύτερου Δήμου Παλαμά.

Στην σμίξη, εκεί όπου συναντιούνται τέσσερα ποτάμια (Ενιπέας, Σοφαδίτης, Καράμπαλης, Καλέντζης) για να πέσουν στον Πηνειό, οι άνθρωποι είναι μαθημένοι και καθώς η κεντρική εξουσία συνήθως είναι απύσχα τις κρίσιμες στιγμές, έχουν κατασταλάξει στους δίκους τους τρόπους ειδοποίησης αναμεταξύ τους, προστασίας των γεροντότερων και των πιο αδύναμων, σωτηρίας των χωριών και των μέσων αναπαραγωγής τους. Η Χρυσούλα Τεγοπούλου, κάτοικος του Βλοχού είναι σε μία ηλικία που κουβαλάει αρκετές τέτοιες αναμνήσεις. «Σε αυτές τις περιπτώσεις αρκετοί άντρες του χωριού το βράδυ δεν κοιμούνται και κάνουν περιπολίες γύρω-γύρω στα αναχώματα για να δουν. Έπαιρναν ένα ξύλο και το έβάζαν στην άκρη στο ανάχωμα και παρακολουθούσαν το νερό πόσο ανέβαινε. Όταν κινδύνευε το χωριό χτυπούσαν την καμπάνα». Οι καμπάνες και αυτή την φορά θα είναι το πιο αξιόπιστο μέσο ειδοποίησης. Ο Χαρίλαος Τρουβάς θυμάται από μικρό παιδί, τις βροχερές ημέρες του χειμώνα, να ρωτάει τον πατέρα του όταν γυρνούσε σπίτι από το καφενείο «μπαμπά, τί κάνει το ποτάμι;».

Δύο από τα χωριά που βρίσκονται στην σμίξη του Πηνειού, η Μεταμόρφωση και ο Βλοχός, είναι σε, κάτι παραπάνω, από επιφυλακή. Γνωρίζουν ότι τα νερά που πέρασαν από την Καρδίτσα θα καταλήξουν σε αυτά. «Επειδή έβρεχε 3-4 μέρες κοιτούσαμε τα ποτάμια, προσπαθούσαμε να

Η περιοχή βόρεια του Παλαμά όπως αποτυπώθηκε στις 11 Σεπτεμβρίου 2023 από τον δορυφόρο Sentinel-2 του προγράμματος γεωσκοπήσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Copernicus.

συλλέγουμε πληροφορίες και από αλλού, μέσα από το facebook, και είπαμε ότι πρέπει να γίνει εκκένωση, να εξασφαλίσουμε την ζωή μας», λέει ο Τάκης Τσιούκας, κάτοικος της Μεταμόρφωσης και κοινοτικός σύμβουλος. Ήδη από το πρωί της Τετάρτης 6 Σεπτεμβρίου έχουν εκκενωθεί οργανωμένα με λεωφορεία από τους περισσότερους κατοίκους τους, αρκετοί ωστόσο έχουν μείνει πίσω γιατί δεν θέλουν να αφήσουν τα σπίτια τους. «Δεν το αφήνεις το σπίτι, λες κάτι να σώσω, κάτι να σηκώσω λίγο πιο πάνω», προσθέτει. Κινούνται με τρακτέρ μέσα στο χωριό για να εντοπίσουν ανθρώπους που δεν έχουν φύγει και χρειάζονται βοήθεια. Το κοινοτικό γραφείο που κατασκευάστηκε μετά την πλημμύρα του χωριού το 1994 μετατρέπεται σε καταφύγιο για όσους έχουν ξεμείνει εκεί. Κανείς δεν μπορεί να γνωρίζει αν ο τότε μηχανικός είχε μια διορατική έκλαμψη για το μέλλον όταν αποφάσισε να σχεδιάσει το κτίριο με δύο ορόφους, το σίγουρο είναι ότι το 2023 κάποιες (εγκλωβισμένες) γιαγιάδες θα ψιθύριζαν να έχει όλα τα καλούδια του θεού εκεί όπου βρίσκεται.

Στην Μεταμόρφωση έχουν την κρυφή ελπίδα ότι μπορεί να σωθεί το χωριό. Στον Ιανό τα κατάφεραν μπαζώνοντας με χαλίκι τους δρόμους που έρχονταν από τον Παλαμά και τον Βλοχό και με μία βελόντζα, προίκα της γυναίκας του Τάκη Τσιούκα, με την οποία φράκαραν και σταμάτησαν την εισροή νερών στην λεκάνη του χωριού από έναν αρδευτικό αγωγό. Μέχρι τα μεσάνυχτα σηκώνουν τα αναχώματα των δύο ποταμών ανάμεσα στους οποίους βρίσκεται το χωριό, τον Ιταλικό και τον Καλέντζη, και καλύπτουν με νάιλον το χώμα τους προκειμένου να μην το «φάει» το νερό. «Σιγά-σιγά περνούσε νερό και λέμε μέχρι το πρωί θα γεμίσει λίγο-λίγο το χωριό, γιατί είναι μεγάλη λεκάνη, μπορεί και 2.000 στρέμματα. Έτσι το υπολογίζαμε». Η επόμενη πρόταση του Τάκη ξεκινάει με ένα «αλλά».

Αφημένοι στην ροή των ποταμών

Από το ξημέρωμα της Τετάρτης το νότιο τμήμα του Παλαμά έχει πλημμυρίσει από τα βρόχινα

νερά αλλά και από το σπάσιμο του αναχώματος στην «Πλύστρα», στην ομίξη του Σοφάδιτη με τον Φαρσαλίτη. Όλη την ημέρα γίνονται απεγκλωβισμοί ανθρώπων, με τρακτέρ και ψηλά αυτοκίνητα. Το πιο κρίσιμο σημείο του υδρολογικού δικτύου της περιοχής είναι ο Σταυρός, το ποτάμι ανάμεσα σε Παλαμά και Ιτέα. Ο Βάιος Παπαθανασίου, κάτοικος του Παλαμά, κατά τις 11 το βράδυ θα πάει μία τελευταία βόλτα εκεί για να δει πώς πάνε τα πράγματα. «Είδα ότι το νερό είχε πέσει. Είχα στείλει και μια φωτογραφία σε έναν φίλο μου που είχε ένα χωράφι εκεί και μου λέει δεν νομίζω να υπάρχει πρόβλημα πλέον». Η επόμενη πρόταση του Βάιου ξεκινάει και αυτή με ένα «αλλά». «Κατά τις 4 π.μ. κάποιος με ξύπνησε και βγήκα έξω προς την αποθήκη μου να δω αν έρχονται νερά. Υπήρχε ένα τρομερό, απόκοσμο βουητό. Μπαίνω στο facebook και είδα ότι ανατολικά του Παλαμά — εγώ μένω δυτικά — έγραφαν ότι θα πνιγούμε. Η ανατολική μεριά είναι προς την Ιτέα. Βλέπω μέσα σε 10 δευτερόλεπτα νερό να κάνει πλατς στο παπούτσι μου. Και καταλαβαίνω ότι έρχεται πολύ. Τους ξυπνάω όλους και τους λέω πνιγόμαστε. Σε 7-8 λεπτά το νερό είχε φτάσει στο 1 μέτρο και κάτι».

Τα γεγονότα πια είναι αφημένα στη ροή του νερού. Αφού σπάει ο Σταυρός έξω από τον Παλαμά ακολουθεί το σπάσιμο των αναχωμάτων του Ενιπέα στον Βλοχό και λίγα λεπτά αργότερα, στις 5 παρά τα ξημερώματα της Πέμπτης 7 Σεπτεμβρίου σπάει το ποτάμι και στην Μεταμόρφωση. Εκατοντάδες κόσμου είναι εγκλωβισμένοι σε κεραμίδια και δίπατα σπίτια περιμένοντας εξωτερική βοήθεια. Μέσα στην μέρα πλημμυρίζουν και άλλα χωριά που βρίσκονται στον ρου του νερού, καθώς αυτό κινείται προς τον Πνειό. Η Βάνα Γαλάνη, κάτοικος Φαρκαδόνας, μέχρι και την τελευταία στιγμή δύσκολεύεται να πιστέψει ότι η κωμόπολη όπου ζει θα πλημμυρίσει. «Πέμπτη πρωί είδαμε ότι έχουν φουσκώσει πολύ επικίνδυνα τα νερά. Το Κεραμίδι απ' όπου κατάγεται η οικογένειά μου και πήγαμε να τους δούμε είχε αρκετά ψηλά το νερό

στην γέφυρα σε σχέση με τις άλλες χρονιές και εκεί αρχίσαμε να ανησυχούμε». Και πράγματι, όχι χωρίς αιτία.

112, να 'χαμε να λέγαμε

Τις κρίσιμες ώρες τα μηνύματα της Πολιτικής Προστασίας μέσω του 112 δεν θα προσφέρουν τίποτε, ούτε ως προς την προειδοποίηση των κατοίκων ούτε ως προς την κατεύθυνση χάραξης ασφαλών διαδρομών απομάκρυνσής τους προτού εγκλωβιστούν στις πλημμυρισμένες περιοχές. Οι οδηγίες σε περίπτωση πλημμυρικών φαινομένων ζητούν την αναζήτηση υπερυψωμένων σημείων ή κτιρίων και την ασφαλή παραμονή εκεί. Βέβαια, μία τέτοια οδηγία προϋποθέτει αφενός την ύπαρξη τοπικών σχεδίων για το πού θα είναι αυτά τα σημεία συγκέντρωσης και πώς θα είναι ενήμεροι οι κάτοικοι γι' αυτά, και αφετέρου τη δυνατότητα του κρατικού μηχανισμού να απευθύνει προς βοήθεια και απεγκλωβισμό άμεσα και όχι μετά από 24 ώρες.

Στην περίπτωση των πλημμυρικών φαινομένων στους νομούς Καρδίτσας και Τρικάλων οι οδηγίες της Πολιτικής Προστασίας δεν μπόρεσαν να ανταποκριθούν ούτε στο ελάχιστο στην κρισιμότητα των στιγμών. «Υπήρξε μία σύγχυση γενικότερα. Ερχόταν το μήνυμα του 112 όλη την εβδομάδα γιατί έβρεχε. Απλά οι αρχές άρχισαν να ειδοποιούν από το μεσημέρι και μετά στο Κεραμίδι να αρχίσει ο κόσμος να ετοιμάζεται να φύγει από το χωριό, και στην Φαρκαδόνα να πηγαίνουμε προς το δήμαρχείο», λέει η Βάνα Γαλάνη. Ο μεγάλος αριθμός μηνυμάτων σε 48 ώρες (33 συνολικά) δεν υποδηλώνει κάποιο συνεκτικό σχέδιο βάσει του οποίου κινούνταν οι κρατικοί μηχανισμοί, αλλά μάλλον το χάος στο οποίο βρίσκονταν και την αδυναμία τους να συντονιστούν και να διαχειριστούν την κατάσταση. Ακριβώς αυτή η συνθήκη είναι που οδήγησε στην απαξίωση των μηνυμάτων καθώς οι οδηγίες που συμπεριελάμβαναν δεν μπορούσαν να συγχρονιστούν με την πραγματικότητα που ζούσαν εκείνη τη στιγμή οι κάτοικοι. «Σε εμάς το μήνυμα του 112 ήρθε στη 1 το βράδυ όπου

το νερό ήταν στα 3 μέτρα. Εκκενώστε την Φαρκαδόνα έλεγε, με 3 μέτρα νερό που να πάμε;», λέει η Αθηνά Μπαλάφα κάτοικος της πόλης (για την ακρίβεια, βάσει των επίσημων στοιχείων της Πολιτικής Προστασίας, το μήνυμα εστάλη στις 1.54 π.μ. ζητώντας την απομάκρυνση από την Φαρκαδόνα προς το Γριζάνο λόγω πιθανής υπερχειλίσης του Πηνειού). «Το μήνυμα ήρθε πολύ αργά. Έλεγαν για κίνδυνο πλημμύρας αλλά δεν μας έλεγαν προς τα που να πάμε, δεν ήξερα που δεν είχαν πλημμυρίσει, ούτε από που ερχόταν το νερό, οπότε αναρωτιόμουν τώρα τί κάνουμε», λέει η Βάνα Γαλάνη.

Το ίδιο συμβαίνει και στον Παλαμά. Το μήνυμα του 112 εστάλη στις 7.12 π.μ., σχεδόν 3 ώρες αφότου ο Παλαμάς είχε ήδη πλημμυρίσει, και ζητάει την απομάκρυνση από υπόγειους και ισόγειους χώρους λόγω εξέλιξης πλημμυρικών φαινομένων. Ο Κώστας Παλαιός, δημοσιογράφος στην τοπική εφημερίδα *Νέος Αγών*, μας μεταφέρει τη μαρτυρία του Ευριπίδη Μανούκα, κάτοικου του Παλαμά. «5.20 π.μ. δεν ήξερε κανείς τί γίνεται στον Παλαμά, γιατί έπαρνε στο 112. 6.15 π.μ. λέει ότι ήρθε το πρώτο μήνυμα, όταν εμείς ήμασταν ήδη πλημμυρισμένοι στα 2 μέτρα. Ενώ ήταν πλημμυρισμένος ο Παλαμάς, στο 112 δεν ήξεραν τι γίνεται στον Παλαμά». Ο κόσμος όλες αυτές τις ώρες ενημερώνεται στόμα με στόμα και μοιράζεται πληροφορίες με τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Με αυτόν τον τρόπο θα οργανωθεί τις επόμενες ώρες για να παράσχει βοήθεια σε ανθρώπους που την χρειάζονται άμεσα. «Η μεγάλη ευθύνη που δίνουμε όλοι στον δήμαρχο δεν ήταν τόσο αν διεκδίκησε να γίνουν τα έργα. Αλλά ότι δεν μας ενημέρωσε εγκαίρως, ότι δεν υπήρχε κάποιο σχέδιο», λέει ο Κώστας Ξένος. «Βλέπαμε την βροχή αλλά δεν μπορούσαμε να έχουμε εικόνα ούτε τί γίνεται στα ποτάμια, ούτε που είναι η στάθμη. Θα μπορούσαμε μόνοι μας να εκκενώσουμε τα χαμηλά σπίτια, να μην καθούν ανθρώπινες ζωές, αρκεί να είχαμε μία ενημέρωση». Ο Βάιος Παπαθανασίου ισχυρίζεται ότι ο δήμαρχος Παλαμά είχε εικόνα τί συμβαίνει στα ποτάμια αλλά δεν την

Στα τέλη του Σεπτεμβρίου, 20 ημέρες μετά την κακοκαιρία Daniel, αναμένεται ένα νέο μέτωπο με έντονες βροχοπτώσεις στην περιοχή της Θεσσαλίας. Στρατός, αστυνομία και πυροσβεστική στήνουν έναν σταθμό βάσης στο «Δέλτα» προκειμένου να επιχειρήσουν με ερπυστιοφόρα, λέμβους και ελικόπτερα σε περίπτωση νέων πλημμυρικών φαινομένων στα χωριά του Δήμου Παλαμά. Χωριά τα οποία εδώ και βδομάδες είναι ήδη μέσα στην λάσπη και στα νερά, άδεια ή εκκενωμένα από τους κατοίκους τους... Φωτό / Γιώργος Τάτσιος, @ giorgos_tatsios.

επικοινωνήσε στους κατοίκους. «Στο δημοτικό συμβούλιο που έγινε μετά τις πλημμύρες ο δήμαρχος είπε ότι οι χειριστές των μηχανημάτων έφυγαν από τα αναχώματα γιατί φοβήθηκαν. Του λέω, τί ώρα έγινε αυτό; Αφού οι άνθρωποι έφυγαν, γιατί δεν ειδοποιήσατε εμάς τους υπόλοιπους; Και δεν μου απάντησε ποτέ».

Τα σχέδια έκτακτης ανάγκης που δεν υπήρχαν

Το γενικό σχέδιο για την αντιμετώπιση έκτακτων αναγκών και τη διαχείρισης των συνεπειών από την εκδήλωση πλημμυρικών φαινομένων με την κωδική ονομασία «Δάρδανος 2» αναθεωρήθηκε τον Οκτώβριο του 2022. Σε αυτό, τουλάχιστον σε δύο σημεία του, αναφέρεται ότι θα πρέπει να έχουν προσδιοριστεί σημεία συγκέντρωσης για τους πολίτες σε περίπτωση πλημμύρας και για τον τρόπο που θα γίνει στη συνέχεια η οργανωμένη απομάκρυνσή τους εφόσον χρειαστεί. Στην περίπτωση μας, κανένας τέτοιος σχεδιασμός δεν εξελίχθηκε τις κρίσιμες ώρες. Οι κάτοικοι χωριών και κωμοπόλεων με τους οποίους και τις οποίες συνομιλήσαμε στο πλαίσιο της έρευνάς μας, επιμένουν ότι δεν

είχαν πληροφορηθεί ποτέ για την ύπαρξη ενός τέτοιου σχεδίου, ούτε είχε γίνει κάποια άσκηση ετοιμότητας. «Το σχέδιο ήταν κατά βούληση μαζεύουμε ότι μπορούμε και φεύγουμε, πάμε στον Παλαμά. Αυτό ήταν το σχέδιο απ' όταν γεννήθηκα εγώ», λέει η Ασπασία Τεγοπούλου. Τρεις εβδομάδες μετά τον Daniel ένα νέο κύμα κακοκαιρίας προβλέπεται ότι θα χτυπήσει τον θεσσαλικό κάμπο. Πραγματοποιείται σύσκεψη σε ανώτερο κυβερνητικό επίπεδο και το τοπικό συντονιστικό όργανο του Δήμου Παλαμά ανακοινώνει συγκεκριμένα σημεία στα χωριά για να μεταβούν οι κάτοικοι σε περίπτωση που απαιτηθεί εκκένωση λόγω νέων πλημμυρικών φαινομένων. «Είμαι σχεδόν σίγουρος ότι αυτό το σχέδιο έγινε μετά την πλημμύρα. Γνωρίζανε τα σημεία που δεν πλημμύριζαν και μας έστελναν εκεί. Αφού το κάναμε την πρώτη φορά από μόνοι μας, τώρα το ανακοίνωσαν ως σχέδιο», λέει ο Κώστας Ίενος. Είναι χαρακτηριστικό μάλιστα ότι σε 9 από τα 18 χωριά που περιλαμβάνονται στην λίστα (χωρία αυτά που δεν κινδυνεύουν να πλημμυρίσουν ή έχουν ήδη εκκενωθεί πλήρως) ως σημεία συγκέντρωσης αναφέρονται τα «ψηλά σπίτια», κάτι για το οποίο

οι κάτοικοι βέβαια δεν περίμεναν την Πολιτική Προστασία για να τους τα υποδείξει ως ασφαλή σημεία συγκέντρωσης.

Η συνδρομή των σωστικών συνεργειών

Τα πρώτα κρατικά σωστικά συνεργεία θα εμφανιστούν στον Παλαμά αργά το απόγευμα της Πέμπτης, σχεδόν 12 ώρες αφότου πλημμύρισε η πόλη. Από τα ξημερώματα της Παρασκευής θα αρχίσουν να επιχειρούν και στα βορειότερα χωριά, την Μεταμόρφωση, τον Βλοχό, την Φαρκαδόνα. Μέχρι τότε, είναι οι ντόπιοι που με τρακτέρ, βάρκες, κανό ή άλλες αυτοσχέδιες πατέντες κινούνται μέσα στους πλημμυρισμένους δρόμους, οδηγούν σε ασφαλή σημεία τους εγκλωβισμένους, μετριοούνται για να δουν ποιοι λείπουν για να τους αναζητήσουν, μοιράζουν με φειδώ τα λίγα τρόφιμα και το πόσιμο νερό που έχουν.

Η Έλενα συμμετέχει σε μία ομάδα διάσωσης με έδρα την Αθήνα. Φτάνουν στην Καρόιτσα την Παρασκευή 8 Σεπτεμβρίου με ένα κομβόι οχημάτων με σκοπό να επιχειρήσουν στα χωριά όπου υπήρχε ανάγκη. Νωρίτερα, στα διόδια της Μαλακάσας έχουν έναν κωμικοτραγικό τσαμπουκά καθώς επιτρέπουν μόνο τα πυροσβεστικά οχήματα της ομάδας να περάσουν χωρίς να πληρώσουν και όχι στο ασθενοφόρο, στα συνοδευτικά που μεταφέρουν εξοπλισμό διάσωσης και στα συμβατικά οχήματα. Παρόλο που η ομάδα της είναι καταγεγραμμένη στο μητρώο της Πολιτικής Προστασίας, στην πράξη τα πράγματα λειτουργούν κάπως πιο χύμα. «Είναι το μεγάλο ερώτημα, πώς σε καλούν να πας να επιχειρήσεις και πώς επιτρέπεται μια σειρά πραγμάτων. Δεν σε καλεί ποτέ η Πολιτική Προστασία. Η πρωτοβουλία να πάμε στην Θεσσαλία ήταν του αρχηγού. Επειδή ήξερε τον διοικητή της περιφέρειας της πυροσβεστικής ήρθε σε συνεννόηση μαζί του και μας είπε τα χωριά όπου χρειάζεται να επιχειρήσουμε». Συντονιστικό κέντρο για τις εθελοντικές ομάδες που έχουν βρεθεί στην περιοχή δεν υπάρχει. Αλλά και στο πεδίο δεν λείπει η ένταση και ο ανταγωνισμός. «Το Σάββατο το πρωί μας λένε να πάμε στην Μαραθέα.

Χανόμαστε στον δρόμο, πάμε με τα χίλια ζόρια. Μόλις έχει ξεκινήσει επιχείρηση της ΕΜΑΚ και μας λένε φύγετε, εδώ δεν θα καθίσετε, εμείς θα βρούμε ζωντανούς ανθρώπους. Αν θέλετε πηγαίνετε στην Μεταμόρφωση να μαζέψετε κανέναν πεθαμένο. Είχε κανάλια. Ετοιμάζονταν να κάνουν επιχείρηση-σόου. Το να βρεις μια ζωή είναι σημαντικό, το να βρεις ένα σώμα πεθαμένο για να το θάψουν οι δικοί του δεν είναι τόσο σημαντικό;». Μία παρόμοια κατάσταση θα συναντήσουν και στους πυροσβεστικούς σταθμούς, όπου ανεφοδιάζουν με καύσιμα τα οχήματά τους. «Τα δικά μας οχήματα ανεφοδιάζονται στους πυροσβεστικούς σταθμούς. Γράφουν ένα χαρτί και το κονδύλι εγκρίνεται από την πυροσβεστική. Αυτό όμως επαφίεται στην κάθε υπηρεσία. Οι Καρόιτσιώτες το έκαναν, οι Λαρισιαίοι μας έβγαλαν το λάδι. Δεν μας έβάζαν πετρέλαιο. Μετά, αφού μίλησε και ξαναμίλησε ο αρχηγός, μας έβαλαν με το σταγονόμετρο».

Χωρίς ενσυναίσθηση

Κάθε τραγικό γεγονός σε αυτόν τον τόπο μαζεύει γύρω του κοράκια, ανώνυμα και επώνυμα, τα οποία θανατολογούν και με μία αρρωστημένη ανυπομονησία καρτερούν τα νούμερα των νεκρών να φτάσουν όσο γίνεται πιο ψηλά. Αυτή η κουλτούρα θανατοπολιτικής διαχύθηκε κοινωνικά μετά την πυρκαγιά στο Μάτι το 2018, και έκτοτε τα κανιβαλιστικά της παράγωγα τα βιώνουμε κάθε φορά που το κράτος αδιαφορεί για την προστασία της ανθρώπινης ζωής. Ο θάνατος έγινε ένα πεδίο ανταγωνισμού της εξουσίας, όχι στην προοπτική του τί μπορώ να κάνω για να μην τον προκαλέσω, αλλά ποια εκδοχή της (Δεξιά-Νέα Δημοκρατία ή Αριστερά-ΣΥΡΙΖΑ) θα ευθύνεται για τους περισσότερους τέτοιους. Κάθε καταστροφή καταγράφεται αναίσθητα, με το ωμό μέτρημα των νεκρών και την κρυφή ελπίδα αυτοί να είναι περισσότεροι από μία προηγούμενη, ώστε να την επισκιάσει και σε βάθος χρόνου να προσδώσει τα ανάλογα πολιτικά οφέλη. Έτσι και στην περίπτωση των πλημμυρών στην Θεσσαλία, όταν υπήρχαν

εκατοντάδες εγκλωβισμένοι, όταν οι κάτοικοι προσπαθούσαν να μετρηθούν, να δουν ποιος λείπει και να ψάξουν να βοηθήσουν τους συγχωριανούς και τις συγχωριανές τους, κάποιοι προσμένανε εκατοντάδες νεκρών προκειμένου να κάνουν πολιτική σπέκουλα. Οι 24 νεκροί στις πλημμύρες της Μάνδρας, οι 101 στην φωτιά στο Μάτι, οι 20 στις φωτιές του Έβρου, οι 17 στις πλημμύρες της Θεσσαλίας είναι νεκροί των εγκληματικών αμελειών του κράτους. Κάθε φορά αλλάζει η πολιτική του διαχείριση, τα ονόματα στα υπουργεία και στις υπηρεσίες κάνουν κύκλους και το μόνο που δεν αλλάζει είναι οι άνθρωποι που βρίσκουν τον θάνατο, άνθρωποι των κατώτερων κοινωνικών τάξεων.

Φύλαξέ με από το νερό, να σε φυλάξω από τον σεισμό

Η Έλενα επιβαίνει στο φουσκωτό με ακόμα έναν διασώστη και κάνουν κουπί σχεδόν 6 χιλιόμετρα πήγαινε-έλα για να φτάσουν στον Κοσκινά. Μέσα σε μία περίεργη σαυχιά το μόνο που ακούν είναι πλίθινα σπίτια τριγύρω τους να γκρεμίζονται. Στην ευρύτερη περιοχή του Παλαμά υπάρχουν κάποιες εκατοντάδες τέτοια σπίτια. Μέσα από συλλογική δουλειά οι αγρότες εκμεταλλεύονταν το αργιλώδες έδαφος της Θεσσαλίας και έφτιαχναν χειροποίητα πλιθιά τα οποία αποτελούσαν το βασικό κατασκευαστικό υλικό μέχρι τη δεκαετία του '60 οπότε και αρχίζει να αντικαθίσταται από μικτές κατασκευές με τούβλο και τοιμέντο. Αποτελούν κομμάτι της αγροτικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της Καρδίτσας. Τα πλιθίνα σπίτια αποτελούνταν συνήθως από δύο, άντε το πολύ τρία, όωμάτια και μία βεράντα μπροστά. Σε αυτά ζούσαν οι πολυμελείς φτωχικές αγροτικές οικογένειες της εποχής. Καθώς οι δεκαετίες κυλούσαν, στα ήδη υπάρχοντα πλινθόκτιστα σπίτια, είτε γινόντουσαν προσθήκες και επεκτάσεις, είτε σοβατίζονταν εξωτερικά για μεγαλύτερη προστασία. Γι' αυτό το λόγο πολλοί και πολλές εξεπλάγησαν με το πλήθος αυτών των σπιτιών που αποκαλύφθηκε, μέσω της κατάρρευσης τους, ότι ήταν κατασκευασμένα με αυτό το υλικό. Στα χωριά, οι γιαγιάδες έλεγαν από παλιά «φύλαξέ με από το νερό, να σε φυλάξω από τον σεισμό». Πράγματι τα πλιθίνα σπίτια έχουν δείξει μεγάλη αντοχή στην καταπόνηση του χρόνου ή στις σεισμικές δονήσεις. Αντίθετα, ο μεγάλος εκθρόος τους είναι το νερό. Γι' αυτό άλλωστε οι σκεπές κατασκευάζονταν με μία προεξοχή κάποιων εκατοστών, την αστρέχα, προκειμένου να προστατεύουν την τοικοποιία από την βροχή. Μετά τα πλημμυρικά φαινόμενα του Σεπτεμβρίου οι

Πλιθίνο σπίτι στον Παλαμά, μισογκρεμισμένο μετά την πλημμύρα. Φωτό / Γιώργος Νιάκας.

απόψεις των μηχανικών λένε ότι ακόμα και όσα από αυτά τα σπίτια δεν κατέρρευσαν θα πρέπει να θεωρούνται ξεγραμμένα ως προς την πιθανότητα να κατοικηθούν ξανά με ασφάλεια.

Οι φειδώλοι χρωματισμοί των επιτροπών

Αφού υποχωρήσουν τα νερά δειλά-δειλά θα αρχίσουν να εμφανίζονται στα χωριά και στις κωμοπόλεις επιτροπές για την καταγραφή των ζημιών, τον χαρακτηρισμό των σπιτιών με βάση αυτές, και τον καθορισμό των αποζημιώσεων που θα όρθούν. Ο Γιώργος Πράντζος, πολιτικός μηχανικός και εκπρόσωπος του μεσιτικού γραφείου της Remax στην Καρόιτσα μας λέει ότι ζητήθηκε από τα μέλη του τοπικού Συλλόγου Μηχανικών να συμμετάσχουν εθελοντικά στη συγκρότηση αυτών των επιτροπών. Θα ανταποκριθούν καμιά 25αριά άτομα και η τελική σύσταση θα είναι μεικτή, με έναν Αθηναίο και έναν Καρόιτσιώτη. Ένας ντόπιος έχει βαθιά γνώση της περιοχής, διαπροσωπικές επαφές με τους ανθρώπους της και φυσικά γνωρίζει τις ιδιαιτερότητες της όμπσης σε αυτήν. Οι Αθηναίοι είναι άπειροι, νεοπροσληφθέντες στην Πολιτική Προστασία και χωρίς εμπειρία από το πεδίο. «Οι επιτροπές είχαν εντολές να είναι αρκετά φειδώλεις με τον χρωματισμό που έβαζαν στα σπίτια» θα μας πει. Και εδώ προκύπτει ένα σοβαρό πολιτικό ζήτημα.

«Η επιτροπή δεν είχε κριτήριο, είχε εντολή», λέει η Ασπασία Τεγοπούλου, κάτοικος Βλοχού. «Το σπίτι μας έχει μείνει με δύο πόρτες, τα παράθυρα και τίποτα άλλο. Δεν χαρακτηρίστηκε κόκκινο, όλα κίτρινα και 2-3 πράσινα. Κόκκινα βγήκαν μόνο όσα ήταν από ευτελή υλικά, έτσι αποκαλούσαν τα πλίνθινα». Μαρτυρίες των κατοίκων των χωριών αναφέρουν ότι οι επιτροπές των μηχανικών δεν εξετάζουν τα θεμέλια των σπιτιών αλλά εάν εμφανίζουν επιφανειακές ρωγμές. «Δεν μπορούσαν να εγγυηθούν για τα θεμέλια του σπιτιού», λέει η Βάνα Γαλάνη, κάτοικος της Φαρκαδόνας. «Μας είπαν ότι το σπίτι ήταν σε

καλή κατάσταση. Ο σύζυγός μου, επειδή ήταν ελαιοχρωματιστής και είχε κάποια σχέση με το αντικείμενο, τους λέει ότι τα τούβλα μέσα έχουν νερό. Αυτοί δεν το πίστευαν. Και τους ανοίγει μία τρύπα, άρχισε να βγαίνει νερό και αυτοί έμειναν άφωνοι. Εμένα δεν μου φάνηκε ειδικός αυτός που δεν μπορούσε να καταλάβει ότι τόσες μέρες μέσα στο νερό το τούβλο είχε κρατήσει νερά».

Στην πραγματικότητα το κράτος δεν έχει συγκροτήσει μία μέθοδο για την καταγραφή των ζημιών ενός πλημμυρικού φαινομένου. Ο Κωστής Χατζημηχάλης, ομότιμος καθηγητής στο τμήμα Γεωγραφίας του Χαροκόπειου στην Αθήνα λέει ότι «τα δελτία των καταστροφών για να χαρακτηρίσουν τα κτίρια πράσινο, κίτρινο, κόκκινο είναι τα ίδια δελτία που χρησιμοποιεί ο ΟΑΣΠ για τους σεισμούς. Δεν υπάρχει ειδικό έντυπο για πλημμύρα. Ή για φωτιές». Ο τρόπος που δουλεύουν οι μηχανικοί θα έπρεπε να είναι διαφορετικός. «Πηγαίνει ο μηχανικός και τσεκάρει τα κτίρια, αυτό που βλέπει. Είναι μία πρώτη αξιολόγηση, όχι τελεσίδικη. Όταν όεις το πλίνθινο κτίριο το βάζεις κόκκινο. Πας σε ένα που είναι από μπετό. Το βλέπεις δεν έχει καταστραφεί, έχει νερά μέσα. Το βάζεις πράσινο. Αυτό που ελέγχεις είναι η ανωδομή. Το βασικό πρόβλημα στην Θεσσαλία αυτή τη στιγμή στα πράσινα κτίρια είναι τα θεμέλιά τους. Το οποίο δεν έχει καταγραφεί».

Οι αποζημιώσεις για τα σπίτια δίνονται βάσει των εκατοστών όπου έφτασε το ύψος του νερού. Δημιουργούνται τρεις ζώνες, μέχρι τα 20 εκατοστά, μέχρι τα 70 εκατοστά και από εκεί και επάνω. Οι μέθοδοι ελέγχου και χαρακτηρισμού των σπιτιών θα προκαλέσουν όλο το προηγούμενο χρονικό διάστημα εντάσεις στα χωριά που σε κάποιες περιπτώσεις θα καταλήξουν και στην εκδίωξη των επιτροπών (Αγ. Τριάδα, Μαραθέα). Μέχρι και τα τέλη του Γενάρη του 2024 που ολοκληρώθηκε η έρευνά μας, υπήρχαν κάτοικοι οι οποίοι είτε δεν είχαν πάρει καθόλου την χρηματική αποζημίωση είτε την έπαιρναν ακόμη τμηματικά.

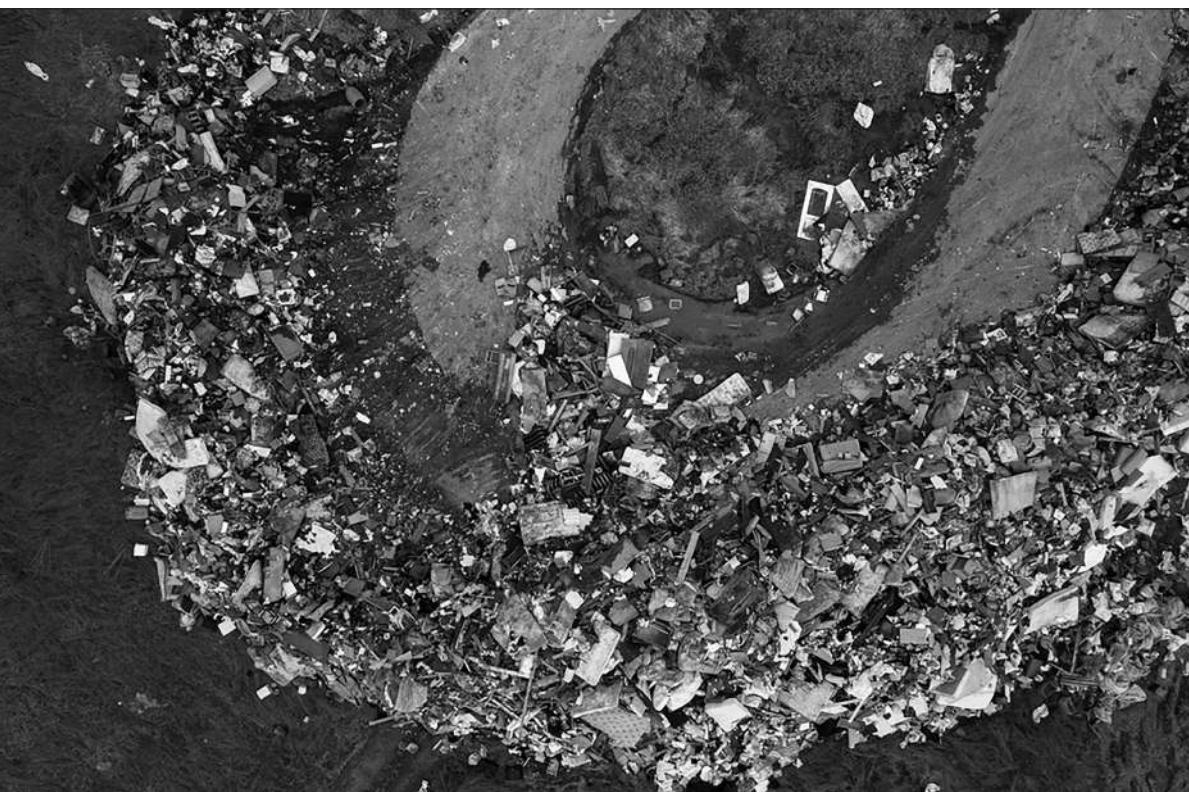
Το στεγαστικό ζήτημα

Η χορήγηση στεγαστικού επιδόματος στους πλημμυροπαθείς, μέσα από τους κανιβαλικούς κανόνες της νεοφιλελεύθερης κτηματομεσιτικής αγοράς (προσφοράς και ζήτησης), μεταφράζεται σε κάθετη αύξηση των ενοικίων στην πόλη της Καρόιτσας. Σήμερα, η μέση τιμή ενός διαμερίσματος των 50 τ.μ. κυμαίνεται γύρω στα 400 ευρώ. Είναι αυτά τα σπίτια (μαζί με τις γκαρσονιέρες) που τις πρώτες εβδομάδες μετά τις πλημμύρες θα έχουν μεγάλη ζήτηση και γρήγορα θα εξαντληθεί η προσφορά τους. Η αύξηση των τιμών ενοικίασης απορροφά κατευθείαν ένα μεγάλο μέρος του στεγαστικού επιδόματος, το οποίο στην ουσία πηγαίνει στις τσέπες των ιδιοκτητών και δεν ελαφρύνει τους πλημμυροπαθείς οι οποίοι έχουν μείνει με σπίτια γιατί και στις περισσότερες περιπτώσεις και χωρίς εισόδημα από τις αγροτικές ενασχολήσεις τους. Και στη συγκεκριμένη συγκυρία λειτουργήσε στο έπακρο το «μαξιλαράκι» της ελληνικής κοινωνίας που λέγεται οικογένεια.

Πολλοί πλημμυροπαθείς φιλοξενήθηκαν από λίγες ημέρες έως και μήνες σε συγγενικά τους πρόσωπα, είτε στην πόλη είτε σε γειτονικά χωριά που δεν υπέστησαν ζημιές. Το οικογενειακό κομπόδεμα, που με τα χρόνια μπορεί να είχε μαζευτεί για μία δύσκολη στιγμή, θα δοθεί για την αγορά ακινήτων στην Καρόιτσα. Στα χωριά δεν κινείται τίποτα σχετικά με αγοραπωλησίες, ενώ υπάρχουν κάποια που δεν φαίνεται ότι μπορούν να κατοικηθούν και πάλι με αξιοπρεπής όρους.

Τις ημέρες που έκλεινε η ύλη του περιοδικού κάτοικοι του Βλοκού πραγματοποίησαν διαμαρτυρία στο σχεδόν εγκαταλελειμμένο χωριό τους καταγγέλλοντας ότι από τις 200 οικογένειες μόλις 7-10 έχουν πάρει το επίδομα ενοικίου. Ανά τρίμηνο τους ζητείται από το κράτος να καταθέτουν ξανά τα σχετικά δικαιολογητικά, εμπλέκοντάς τους σε ένα γραφειοκρατικό λαβύρινθο, υποχρεωμένοι κάθε τόσο να πληρώνουν τους λογιστές τους για να κάνουν κάθε φορά τις σχετικές διαδικασίες.

| Μαραθέα. Κάθε χωριό και μία νέα χωματερή. Μπάζα, ρούχα, αναμνήσεις. Φωτό / Αχιλλέας Χήρας, @chiras_a

Σε δύο από αυτά τα χωριά έχει ανοίξει μία σοβαρή συζήτηση για την μετεγκατάστασή τους, συγκεκριμένα στον Βλοχό και στην Μεταμόρφωση. Βρίσκονται στο σημείο όπου φτάνουν τα νερά από 8 ποτάμια του νομού για να πέσουν στον Πηνειό, ενώ αυτά είναι χτισμένα στο χαμηλότερο υψομετρικό σημείο ολόκληρου του θεσσαλικού κάμπου. «Είμαστε 4,8 μέτρα υψομετρικά κάτω από την Καρόιτσα που σημαίνει ότι σε καμία περίπτωση δεν μπορούμε να είμαστε απόλυτα ασφαλείς. Την απόφαση που δεν πήρανε οι παππούδες μας το '53 υποτίθεται ότι καλούμαστε να την πάρουμε εμείς που ζητούμε μετεγκατάσταση, κάτι το οποίο φρενάρει σε κάποια συμφέροντα του χωριού», μας λέει η Ασπασία Τεγοπούλου, κάτοικος του Βλοχού, περιγράφοντας εμμέσως και την ένταση της συζήτησης η οποία όταν έγινε η συνέντευξη βρισκόταν ακόμα σε εξέλιξη. Το γεγονός ότι η Μεταμόρφωση είχε συζητήσει και συμφωνήσει πλειοψηφικά από τα τέλη Νοέμβρη για την μετεγκατάσταση του χωριού δημιουργούσε ακόμα μεγαλύτερη πόλωση στις αντίστοιχες συνελεύσεις των κατοίκων του Βλοχού, ενώ δημόσια διατυπώνονται κατηγορίες για ιδιοτελή κίνητρα συγκεκριμένων ανθρώπων που εμποδίζουν τη διαδικασία. Εν τέλει το αίτημα μετεγκατάστασης που θα επικυρωθεί και θα προωθηθεί από τον Δήμο Παλαμά αφορά μόλις το 30% των κατοίκων του χωριού. Η περιοχή η οποία προκρίνεται για την εγκατάσταση των κατοίκων και των δύο χωριών είναι τα Καλυβάκια, έξω από τον Παλαμά.

Μιλώντας για το θέμα της στέγασης των πλημμυροπαθών του νομού Καρόιτσας, θα πρέπει να έχουμε υπόψη το οικονομικό και βιοτικό επίπεδο των ανθρώπων πριν από τον Daniel. Μία επαρχία αγροτική, πολιτιστικά μικροαστική, ηλικιακά γερασμένη στην περίπτωση των χωριών, άμεσα εξαρτώμενη οικονομικά από τον κύκλο εργασιών μιας βεντάλιας αγροτικών εργασιών με προεξέχουσα την βαμβακοκαλλιέργεια. Ένα μεγάλο κομμάτι αυτών των ανθρώπων είναι συνταξιούχοι. Είναι ηλικιωμένοι που κουβαλάνε τα

χρόνια προβλήματα από τη βιοπάλη στις δικές τους δεκαετίες που σίγουρα ήταν πιο σκληρές από τις δικές μας. Δεν είναι αφεντικά που πλησιάζουν τα χωράφια τους μόνο ως τοποτηρητές. Είναι φτωχοί αγρότες που δεν έχουν κάποιες εκατοντάδες στρέμματα και εργάτες στη δούλεψή τους, αλλά τους βγαίνει η μέση στα χωράφια για ένα ετήσιο εισόδημα που πάντοτε χρειάζεται συμπλήρωμα και από άλλες δουλειές αριστερά και δεξιά. Είναι αυτοί οι άνθρωποι που τους έβλεπες λίγες εβδομάδες μετά τις πλημμύρες να έχουν ξελασπώσει ένα δωμάτιο από το υπόλοιπο κατεστραμμένο σπίτι τους, να έχουν βάλει μία σόμπα στη μέση, να ζουν και να κοιμούνται εκεί. «Σε πολλά σπίτια που πήραν νερό, οι άνθρωποι χρησιμοποιούν αφυγραντήρες, καλοριφέρ δουλεύουν στο φουλ, έχει υγρασία μέσα και αρχίζουν να πετάνε οι σοβάδες. Παρόλο αυτά μένουν εκεί και δεν υπάρχει καμία μέριμνα να είναι μειωμένο το αέριο, το πετρέλαιο, ότι χρησιμοποιεί ο καθένας. Κανονικά θα έπρεπε να προσφέρονται δωρεάν αυτά στους ανθρώπους για να μπορέσουν να στεγνώσουν τα σπίτια τους», λέει ο Κώστας Τζέλλας, κάτοικος Παλαμά. Τουναντίον, στα μέσα του Ιανουαρίου, 4 μήνες μετά τον Daniel, στον ημερήσιο τύπο δημοσιεύεται η πληροφορία ότι έχει κοπεί το ρεύμα σε 191 πλημμυροπαθείς της Θεσσαλίας. Στην απάντησή του ο διευθύνων σύμβουλος του ΔΕΔΔΗΕ Αν. Μάνος επιβεβαιώνει το γεγονός γνωστοποιώντας μάλιστα ότι εκκρεμούν ακόμη 823 παρόμοια αιτήματα προς υλοποίηση! Μπροστά στον μιντιακό θόρυβο που δημιουργείται, η υφυπουργός Περιβάλλοντος και Ενέργειας Αλ. Σδούκου απαντά ότι προωθείται άμεσα σχέδιο νόμου για τη ρύθμιση των οφειλών ηλεκτρικής ενέργειας σε πληγείσες περιοχές της Θεσσαλίας, κάτι που ωστόσο μέχρι τη στιγμή που γράφονται αυτές οι γραμμές, μέσα Μαρτίου, έξι μήνες μετά τις καταστροφές, δεν έχει γίνει ακόμα. Την ίδια στιγμή στον Βλοχό, εξακολουθούν να έρχονται λογαριασμοί ρεύματος που αφορούν το χρονικό διάστημα μετά την καταστροφή του Daniel.

ΕΡΕΥΝΑ

ΤΑ ΜΥΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΒΟΥΡΚΟΥ

Νερό, καναλιζαρισμένο, ψάχνεται...

Του Βαγγέλη Τσέτσα

Ενα ανύποπτο απόγευμα ενός παρατεταμένου φθινοπώρου βρίσκομαι σε ένα караγκούνικο καφενείο. Από το πρωί τα σύννεφα φορτώνουν τη γη με αρκετά χιλιοστά νερού. Δύο άντρες κατεβάζουν μία γουλιά τσίπουρο και παρακινεί ο ένας τον άλλον για να προλάβουν το τελευταίο φως του σούρουπου. Φορούν γαλότσες, τλαιπωρημένα νάιλον αδιάβροχα και βγαίνουν έξω. Αποστολή τους να κάνουν ένα τελευταίο τσεκάρισμα στα αναχώματα του Ενιπέα. Δεν τους κινητοποιεί τόσο η βροχή που ξεκίνησε εδώ κάτω το πρωί, όσο που τις προηγούμενες δύο ημέρες έβρεχε ασταμάτητα στα ορεινά του νομού. Για τα χωριά του κάμπου τα δύσκολα ξεκινούν μετά από δύο ημέρες συνεχόμενης βροχής εκεί πάνω. Για το πάσχον υδάτινο σύμπλεγμα του κάμπου, οι αλεπούδες και οι ασβοί αποτελούν έναν ασύμμετρο παράγοντα που πρέπει να λαμβάνουν σοβαρά υπόψη, καθώς οι τρύπες που ανοίγουν στα αναχώματα μπορούν να επισπεύσουν δύσκολες καταστάσεις.

Στο προηγούμενο τεύχος του περιοδικού η έρευνά μας επικεντρώθηκε στο υδάτικό πρόβλημα της Θεσσαλίας, την έλλειψη νερού για να καλύψει τις αρδευτικές ανάγκες. Δύο μήνες αφότου αυτή είχε διαβαστεί απ' όσους ήταν να διαβαστεί, βρεθήκαμε στην αμύχανη θέση να εξετάζουμε εκείνη την έρευνά μας από την ανάποδη, πώς το ζήτημα της έλλειψης, μετατράπηκε σε μία ακραία συγκέντρωση νερού μέσα από ένα πλημμυρικό φαινόμενο. Συζητώντας με ανθρώπους που έχουν μεγαλύτερη τριβή με το αντικείμενο καταλάβαμε ότι αυτή η γρήγορη εναλλαγή παραδειγμάτων είναι το σύμπτωμα μίας ασθένειας που συνεχίζει να κωδικοποιείται γύρω από τις λέξεις «Θεσσαλία και νερό». Και όσο το αντιμετωπίζουμε συγκεκριμένα ή ως απόληξη πελατειακών πολιτικών, θα είναι εδώ να μας θυμίζει με βίαιες εξάρσεις ότι ακροβατούμε στο όριο.

Πλημμύρες και ξηρασίες, ένα νόμισμα με δύο όψεις

«Οι πλημμύρες με τις ξηρασίες είναι η ίδια όψη του ίδιου νομίσματος. Είναι ένας μηχανισμός φαύλου κύκλου», λέει ο Νικήτας Μυλόπουλος, καθηγητής στο τμήμα Πολιτικών Μηχανικών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας και διευθυντής του Εργαστηρίου Υδρολογίας και Ανάλυσης Υδατικών Συστημάτων. «Αυτό που έκανε η αλλαγή του κλίματος είναι να φέρει πολύ περισσότερες και πολύ πιο έντονες πλημμύρες και ξηρασίες. Έχουμε μία αύξηση των ακραίων φαινομένων και όλα αυτά σε μία περιοχή η οποία έχει ήδη έλλειψη νερού. Και έτσι δημιουργείται ένα πολύ σύνθετο περιβαλλοντικό πρόβλημα». Παρόλο που μιλάμε για τις δύο όψεις του ίδιου νομίσματος η αφετηρία των δύο καταστάσεων είναι διαφορετική. «Η λειψυδρία είναι ένα ανθρωπογενές φαινόμενο, δεν έχει να κάνει με την ξηρασία ή την ανομβρία που είναι φυσικά φαινόμενα. Σημαίνει ότι λείπει νερό. Είναι η μη κάλυψη των τεράστιων, πλέον, αγροτικών αναγκών από τις φυσικές δεξαμενές. Το ότι λείπει, δεν φταίει η φύση. Και πριν την κλιματική κρίση στην Θεσσαλία υπήρχε ένα τεράστιο υδάτικό έλλειμμα. Το οποίο δημιουργήθηκε γιατί αυξήθηκε σε τεράστιο βαθμό η αρδευτική παραγωγή και επομένως αυτές τις ανάγκες δεν μπόρεσαν να τις καλύψουν τα νερά της Θεσσαλίας. Το '80 και το '90 έγινε το μεγάλο πάρτι κυρίως με την μονοκαλλιέργεια του βαμβακιού και την κατασπατάληση του νερού». Από την άλλη, «οι πλημμύρες είναι ένα φυσικό φαινόμενο που υπήρχαν και θα υπάρχουν πάντα. Δεν κάναμε τότε καμιά συμφωνία με τον θεό ότι θα βρέχει όπως θέλουμε».

Και αφού συμφωνία με τον θεό δεν μπορούμε να κάνουμε το θέμα είναι πώς θα μπορέσουμε να κάνουμε μία συμφωνία με τους ανθρώπους. Καθώς η διαχείριση των περιβαλλοντικών ζητημάτων δεν είναι «αγαπά τα πουλάκια και τα δενδράκια» αλλά ανταγωνισμοί οικονομικών και πολιτικών συμφερόντων (όπως άλλωστε αποδεικνύεται και από τις επενδύσεις ΑΠΕ σε

βουνά και ποτάμια), η κατεύθυνση που θα πάρει αυτή η διαχείριση είναι προϊόν ταξικού ανταγωνισμού. Η διεκδίκηση ενός συνολικού αντιπλημμυρικού σχεδίου είναι ένα πολύ σημαντικό κομμάτι αυτής της ιστορίας. Οφείλουμε όμως και να σκεφτούμε πώς φτάσαμε σε αυτό το σημείο. Και εδώ ίσως χρειαστεί να γράψουμε και δύο πράγματα που μπορεί να μην είναι τόσο δημοφιλή.

Τα Σχέδια Διαχείρισης Πλημμυρών

Τον Ιανουάριο του 2018 δημοσιεύτηκε το Σχέδιο Διαχείρισης Κινδύνων Πλημμύρας των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδάτικου Διαμερίσματος της Θεσσαλίας. Τα μοντέλα που «έτρεξαν» οι διάφορες επιστημονικές ομάδες που συνεργάστηκαν για την κατάρτιση των χαρτών που συνοδεύουν αυτό το σχέδιο επαληθεύτηκαν δύο χρόνια αργότερα (2020) με τα πλημμυρικά φαινόμενα του Ιανουάριου. Στην περίπτωση του νομού Μαγνησίας πολλές από τις περιοχές που επλήγησαν τον Σεπτέμβριο χαρακτηρίζονται ως ζώνες δυναμικού υψηλού κινδύνου πλημμύρας (η κλειστή λεκάνη της λίμνης Κάρλα και ο Ήφριάς). Σε αυτές τις ζώνες συμπεριλαμβάνεται και τμήμα του πολεοδομικού συγκροτήματος του Βόλου από όπου διέρχονται τα ρέματα Άναβρος, Κραυσίδονας και Ήφριάς. Η συχνότητα επαναφοράς των προγνωστικών μοντέλων (50, 100 και 1000 χρόνια), αφορά όχι τόσο μία χρονική επανάληψη τους αυστηρά μέσα στο συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, όσο μία αλγοριθμική απεικόνιση της συχνότητας επανάληψης που προβλέπεται ότι μπορεί να έχουν αυτά. Η σύντομη εμφάνιση τον Σεπτέμβριο του 2023 ενός ακόμη πλημμυρικού φαινομένου τρία χρόνια μετά τον Ιανό, με μεγαλύτερη ένταση στην ποσότητα νερού που έπεσε αλλά και σε μεγαλύτερη γεωγραφική έκταση — ολόκληρη η Θεσσαλία, καταδεικνύει μία συνολικότερη αλλαγή που συντελείται και την ανάγκη αναθεώρησης αυτών των Σχεδίων (το ελληνικό κράτος έχει ήδη παραπεμφθεί στο Ευρωδίκαστήριο καθώς η δεύτερη αναθεώρησή τους που αφορά την περίοδο 2022-2027 θα

έπρεπε να έχει ήδη ολοκληρωθεί από το 2021).

Τα εναλλακτικά σενάρια που κατατίθενται στο Σχέδιο Διαχείρισης για τον μετριασμό των επιπτώσεων από τα πλημμυρικά φαινόμενα, αποτυπώνουν πολιτικές κατευθύνσεις. Στο πρώτο σενάριο παραμένουν τα ισχύουσα αντιπλημμυρικά έργα (τα οποία από τα γεγονότα είναι εμφανές ότι έχουν ξεπεραστεί). Στο δεύτερο, περιλαμβάνονται τεχνικά και μη τεχνικά μέτρα για τον περιορισμό της ζημιάς που επιφέρουν οι πλημμύρες στις οικονομικές δραστηριότητες της περιοχής, στους οικισμούς και στις τεχνικές υποδομές με ταυτόχρονη προστασία της φυσικής λειτουργίας των υδατορευμάτων (είναι το σενάριο που προτείνεται να υιοθετηθεί). Το τρίτο, περιλαμβάνει τεχνικά έργα αύξησης της παροχευτικότητας των ποταμών με την κατασκευή αναχωμάτων και τη διάνοιξη και διπλάτυνση της κοίτης τους (θα απορριφθεί καθώς «συνεπάγεται υπερβολικό κόστος λόγω της ιδιαιτερότητας της περιοχής» καθώς οι ζώνες δυναμικού κινδύνου πλημμύρας καλύπτουν το 31,7% του υδάτικου διαμερίσματος της Θεσσαλίας με ένα πολύ σημαντικό μήκος ποταμών). Τέλος, το τέταρτο σενάριο περιλαμβάνει την απόδοση της πλημμυρικής κοίτης στα ποτάμια και την απομάκρυνση των τεχνικών αντιπλημμυρικών έργων που έχουν γίνει σε αυτά.

Παρεμβάσεις τοπικές και όχι συνολικές

Μετά τον Ιανό ανατέθηκε από το υπουργείο Δικαιοσύνης σε μία επιτροπή εμπειρογνομόνων να εξετάσει τις αιτίες των καταστροφών που προκάλεσε και να καταθέσει προτάσεις. Μέσα από προσομοιώσεις η επιτροπή κατέληξε σε μία σειρά επισημάνσεων οι οποίες διέφεραν από περιοχή σε περιοχή, ανάλογα με την μορφολογία της, και περιελάμβαναν το στένεμα της κοίτης των ποταμών, τα ημιμόνιμα αρδευτικά φράγματα, τους μη καθαρισμούς των ρεμάτων κ.α. Τα αντιπλημμυρικά έργα που έγιναν από το 1997 έως το 2020 συνιστούσαν τοπικές παρεμβάσεις (συντήρηση, καθαρισμός και διευθέτηση των ποταμών σε συγκεκριμένες θέσεις) και

όχι ένα ολοκληρωμένο σχέδιο αντιπλημμυρικής προστασίας.

Τα έργα ορεινής υδρονομίας

«Το πώς θα προστατεύσεις από τις πλημμύρες μία ολόκληρη περιοχή σημαίνει ένα ολιστικό σχέδιο αντιπλημμυρικής προστασίας», λέει ο Νικήτας Μυλόπουλος. «Δηλαδή πολλά έργα, όχι ένα και όχι κατ' ανάγκη μεγάλα. Κατά προτίμηση μικρά, που να ξεκινούν από ψηλά, τα λεγόμενα έργα ορεινής υδρονομίας, σε συνδυασμό με κάποιους ταμιευτήρες προχωρώντας προς τα κατόντη και κυρίως κάποιες λεκάνες εκτόνωσης των πλημμυρικών φαινομένων. Μικρές υπολεκάνες απορροής στις οποίες μπορείς να διοχετεύσεις μέρος της πλημμύρας αλλά έχοντάς τις προετοιμασμένες από πριν. Δεν θα κάνεις οικισμό εκεί, δεν θα βάλεις χωράφια υψηλής παραγωγικότητας και αποδοτικότητας. Αυτό σημαίνει ότι όλα αυτά θα συνεργάζονται, αυτή είναι η κωδική λέξη, ώστε σε περίπτωση πλημμύρας να είναι τα πράγματα όσο πιο

ασφαλή γίνεται για τους ανθρώπους και τις περιουσίες τους».

Τα ορεινά έργα υδρονομίας έχουν μία ιστορία που ξεκινάει από το 1932 η οποία καταγράφεται και στο σχετικό αρχείο του Τμήματος Ορεινής Υδρονομίας της Δασικής Υπηρεσίας. «Στα χρόνια της δημιουργικής διαπάλης των 50 σχεδόν χρόνων, απεδώθησαν από τη δασική υπηρεσία διευθετημένοι επικίνδυνοι χείμαρροι (μετά των λεκανών απορροής τους), οι περισσότεροι από τους οποίους σήμερα θεωρούνται πρακτικώς αποσβεσμένοι», γράφει ο δασολόγος Αντώνης Καπετάνιος στο βιβλίο του *Λίθινοι Τοίχοι* (ιδιωτική έκδοση, 2018). «Όμως το έργο δεν είχε ολοκληρωθεί κι απέμεινε αρκετό ακόμα να γίνει. Εκτός αυτού, υπήρχε ανάγκη συντήρησης, συμπλήρωσης κι επισκευής των δημιουργηθέντων έργων, όπου απαιτούνταν, τα οποία είχαν υποστεί τη φυσική τού χρόνου φθορά, αλλά και τη ζημιά του ανθρώπου! Από τα μέσα της δεκαετίας του 1970 κι έκτοτε, η δασική υπηρεσία δε συνέχισε την προηγούμενη συστηματική

Φράγμα της δασικής υπηρεσίας στον κλάδο Κερσαϊάς του θεσσαλικού Πάμισου Μουζακίου το έτος 1933. Φωτό από το βιβλίο *Λίθινοι τοίχοι*. Τοιχίζοντας και διευθετώντας το φυσικό χώρο, Αντώνης Β. Καπετάνιος, αυτοέκδοση, 2018.

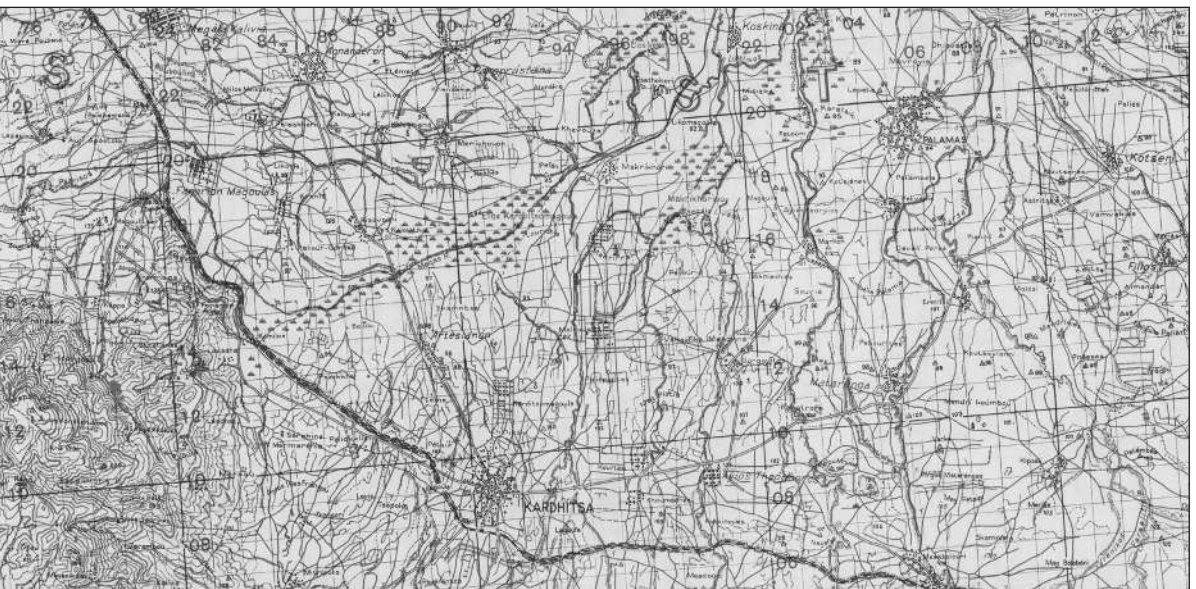
προσπάθεια διευθέτησης του ορεινού και ημιορεινού χώρου, κι αυτό μοιραία πρέπει να συσχετιστεί με την εγκατάλειψη του χώρου αυτού από τους ανθρώπους του — επήλθε η ερήμωση λόγω εσωτερικής ή εξωτερικής μετανάστευσης». Σήμερα τα έργα ορεινής υδρονομίας επανέρχονται και συμπεριλαμβάνονται και πάλι — θεωρητικά έστω — στους σχεδισμούς. Αποτελούν μέρος μίας συνολικής διαχείρισης των ποταμών, που ξεκινάει από τους τόπους που πηγάζουν και ακολουθεί τη ροή τους μέχρι να φτάσουν στη θάλασσα. Επομένως πριν συζητήσουμε για τα αναχώματα, πρέπει να συζητήσουμε για την κίνηση των ποταμών.

Οι πλημμυρικές ζώνες εκτόνωσης

Ο Δημήτρης Μπούσμπουρας είναι βιολόγος και τα τελευταία χρόνια ασχολείται με τη διατήρηση της βιοποικιλότητας σε προστατευόμενες περιοχές. Το μακρινό 1994, μετά την τότε πλημμύρα της Καρόιτσας, είχε κληθεί να συμμετάσχει στην εκπόνηση των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων για τα αντιπλημμυρικά έργα που θα γίνονταν μετά από εκείνες τις καταστροφές. Εκεί, μας λέει, για πρώτη φορά συνάντησε δύο εντελώς διαφορετικούς τρόπους σκέψης, ασυμβίβαστους αναμεταξύ τους. Των μηχανικών από τη μία και των δασολόγων και

περιβαλλοντολόγων από την άλλη. «Οι υδραυλικοί μηχανικοί είχαν μια λογική να καθαρίσουμε εντελώς το ποτάμι, να το ευθυγραμμίσουμε, να το εγκιβωτίσουμε, για να φεύγει πιο γρήγορα το νερό. Εγώ, έχοντας δει το ποτάμι και βλέποντας ότι είχε αξία για κάποια είδη, υπήρχε παρόχθια βλάστηση, έλεγα ότι κάποια σημεία πρέπει να μείνουν σαν νησίδες βλάστησης. Αυτοί λέγανε όχι, αυξάνουν το ιξώδες». Ο δασολόγος που συμμετείχε σε εκείνη την ομάδα, ο τότε καθηγητής Δασοπονίας Στέργιος Βέργος, προέκρινε τα ορεινά υδρονομικά έργα. Διαφωνία είχε υπάρξει επίσης και για τη διατήρηση των πλημμυρικών ζωνών των ποταμών ή την επέκτασή τους. «Αν δεις έναν παλιότερο χάρτη της περιοχής, του 1940, φαίνονται οι μεγάλες ελώδεις εκτάσεις. Αυτές που όταν πλημμύριζε ένα ποτάμι τα νερά έφευγαν εκεί. Το καλοκαίρι, όταν στέγνωσε το νερό, πήγαιναν εκεί τα ζώα να βοσκήσουν. Άρα ήταν και μία ζώνη που είχε μία παραγωγική δραστηριότητα σε ένα άλλο μοντέλο τότε, είχαμε την κτηνοτροφία και στον κάμπο. Όταν τα ποτάμια εγκιβωτίστηκαν, αυτά μετατράπηκαν σε αρδευόμενες εκτάσεις. Φεύγοντας γρήγορα το νερό έπεφτε και ο υδροφόρος φορέας, γιατί στην ουσία αυτό τον εμπλούτιζε. Έτσι λοιπόν άρχισαν να κάνουν φράγματα πάνω στα κυρία ποτάμια

Χάρτης της Θεσσαλίας του 1944 όπως αυτός αποτυπώθηκε από το Γραφείο Πολέμου της Μ. Βρετανίας. Διακρίνονται οι ελώδεις εκτάσεις στην περιοχή βόρεια και βορειοδυτικά του Παλαμά. Πηγή McMaster University.

για να αντλούν από εκεί οι αγρότες με τα κανάλια ή άλλα συστήματα».

Πράγματι, οι χάρτες αποτυπώνουν την κοινωνική και πολιτιστική εμπειρία των ανθρώπων της εποχής που δημιουργούνται. Στην περίπτωση της Θεσσαλίας η απεικόνιση της κίνησης του νερού, μέσα από ποτάμια, παραποτάμους και ρέματα κυριαρχεί. Η διαδίκτυακή βιβλιοθήκη του канаδέζικου πανεπιστημίου McMaster φιλοξενεί μία μικρή συλλογή 3.000 χαρτών από τους περίπου 1 δισεκατομμύριο που παρήγαγαν οι συμμαχικές δυνάμεις κατά τη διάρκεια των δύο παγκόσμιων πολέμων προκειμένου να οργανώσουν καλύτερα την αποτελεσματικότητα των πολεμικών τους μηχανών. Ανάμεσα σε αυτούς υπάρχει και ένας χάρτης της Θεσσαλίας του 1944, όπως αυτός αποτυπώθηκε από το γεωγραφικό τμήμα του Γραφείου Πολέμου της Μ. Βρετανίας. Εκεί λοιπόν βλέπουμε με μία εκπληκτική λεπτομέρεια το πλήθος των διακλαδώσεων και των απορροών του υδάτινου συμπλέγματος της δυτικής Θεσσαλίας. Παρατηρούμε ότι κατά ένα μεγάλο μέρος, οι περιοχές δυτικά και βορειοδυτικά του Παλαμά που πλημμύρισαν τον Σεπτέμβριο, ταυτίζονται με τις ελώδεις εκτάσεις του 1944. Αρκετές από αυτές μάλιστα είναι ονοματοδοτημένες όπως το έλος της Καρδίτσομάγουλας (Μέγας ποταμός), το έλος Βελές (Veles) στην Μαραθέα και το Ψαθοχώρι, το έλος Μακρυχωρίου, το έλος στον Κοσκινά και στην Μεταμόρφωση (Ρογκοζίνος ποταμός, Καλέντζης σήμερα), το έλος Δερμινία (Dherbinia) στο Κεραμίδι, το έλος ανάμεσα στους Γεωργανάδες και στην Κόρδα. Στον ίδιο χάρτη παρατηρούμε και τον εγκιβωτισμό κάποιων σημείων των ποταμών για να δημιουργηθεί καλλιεργήσιμη έκταση.

Εάν υποθέσουμε ότι οι πλημμυρικές ζώνες εντάσσονταν και πάλι στον αντιπλημμυρικό σχεδιασμό της Θεσσαλίας αυτό θα προϋπέθετε έναν νέο αναόασμό της γης. «Τα παλαιότερα έλη ήταν δημόσιες γαίες ή κοινοτικές βοσκές. Κάτι κοινόχρηστο. Αυτό κατακερματίστηκε και αποδόθηκε σε συγκεκριμένους ιδιοκτήτες»,

λέει ο Δ. Μπούσμπουρας. Η θέση ότι πρέπει να δοθεί ξανά χώρος στα ποτάμια, με την επαναφορά των παλιών μαιανδρισμών και των πλημμυρικών ζωνών έχει κερδίσει αρκετό χώρο στον δημόσιο λόγο τους μήνες μετά την καταστροφή. Οι εκτιμήσεις της ολλανδικής εταιρείας HVA International που κλήθηκε από το κράτος για να κάνει επιτόπια έρευνα στην πλημμυρισμένη Θεσσαλία απλά επιβεβαίωσαν αυτά που χρόνια τώρα πρότειναν ντόπιοι επιστημονικοί φορείς αλλά προσπερνούνταν σαν να μην υπάρχουν. Όταν τα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων και τα δελτία τύπου των γραφείων της εξουσίας απαριθμούσαν περήφανα τις αποπερατώσεις κατασκευαστικών αντιπλημμυρικών έργων με αρκετά μηδενικά δίπλα στα νούμερα του κόστους τους, ο χώρος που απαιτούσε η εγκιβωτισμένη κοίτη των ποταμών — και αυτό φαινόταν σε κάθε έντονο καιρικό φαινόμενο — αποτελούσε μία μη δημοφιλή θέση η οποία ξεπερνούσαν κάτω από την αιτιολόγηση του κοινωνικού (βλέπε πελατειακό κράτος) αλλά και οικονομικού κόστους των απαλλοτριώσεων που απαιτούνταν. Σήμερα, η πλειοψηφία των συνομιλητών μας έχει μία καταρχήν θετική στάση απέναντι στις συγκεκριμένες προτάσεις, η οποία πιθανόν θα επαναπροσδιοριστεί σε βάθος χρόνου, όταν θα έχουμε απομακρυνθεί χρονικά και συναισθηματικά από τα τραγικά γεγονότα του Σεπτεμβρίου και όταν (και αν) οι προτάσεις αυτές πάρουν μία πιο εξειδικευμένη μορφή ως προς τον τρόπο υλοποίησής τους. «Εμείς εδώ με την γη είμαστε δεμένοι, δεν την πουλάμε. Τα περισσότερα χωράφια εδώ είναι νοικιασμένα, ακόμα και ένας παππούς 80 χρονών δεν θέλει να πουλήσει το χωράφι του. Το δέσιμο εδώ είναι από γεννησιμιού σου. Πόσο μάλλον να σου πάρουν το χωράφι με απαλλοτρίωση», θα πει από τη μεριά του ο Κώστας Τζέλλας, κάτοικος του Παλαμά και πρόεδρος της Ενωτικής Ομοσπονδίας Αγροτικών Συλλόγων Καρδίτσας.

Ο Γιάννης Γάκης, κάτοικος του Γραμματικού, περιγράφει τη διαδικασία εγκιβωτισμού των ποταμών στα μέρη του. «Αρχές της δεκαετίας του

‘60 έγιναν αναδάσμοι εδώ. Παράλληλα — και ίσως είναι το μόνο αναπτυξιακό έργο που έχει γίνει στην περιοχή μας — έγινε ευθυγράμμιση των ποταμιών γιατί αυτά παλιά πήγαιναν όπως ήταν οι κλίσεις. Το ‘63, ίσως και λίγο πιο πριν, η υπηρεσία Εγγείων Βελτιώσεων της Διεύθυνσης Γεωργίας ήρθε με μηχανήματα μεγάλα, μεγάλες φαγάνες, μπουλντόζες κ.τ.λ. και οούλευαν 2-3 χρόνια εδώ στην περιοχή για να ολοκληρωθεί αυτό το έργο».

Δεν είναι μόνο οι χάρτες που φυλάνε τη μνήμη της κίνησης του νερού, αλλά και η προφορική ιστορία των ανθρώπων. Στην Φαρκαδόνα τα παλαιότερα σπίτια της πόλης βρίσκονται πιο ψηλά, στους πρόποδες του Ακαμάτη. Τα τελευταία 70-80 χρόνια η πόλη επεκτάθηκε και χαμηλότερα. Είναι αυτό το κομμάτι της το οποίο πλημμύρισε τον Σεπτέμβριο. «Μέσα στην Φαρκαδόνα περνάει ο ποταμός Γκάλιας ο οποίος έχει αποξηρανθεί. Έχει μαζωθεί», λέει η Αθηνά Μπαλάφα, κάτοικος της πόλης. «Στο κέντρο του χωριού η θέση λέγεται Λάκα. Εκεί ήταν ένας βάλτος όπου πήγαιναν και βοσκούσαν τα βουβάλια και τα μοσχάρια. Όπως λέει και η γιαγιά, “τα ψέματα και τα ρέματα όσο και να τα μαζώνεις φαίνονται”. Όταν τα ξεχνάμε είμαστε υποχρεωμένοι να τα ξαναζήσουμε. Και αυτό πληρώνουμε τώρα». Στον Βλοκό, ο Χαρίλαος Τρουβάς λέει ότι «το χωριό έχει τον πάνω και τον κάτω μαχαλά. Είναι το Μακρυβούνι και το Στρογγυλοβούνι και ανάμεσά τους περνάει ο Ενιπέας. Το χωριό που ακουμπάει στο Μακρυβούνι είναι ο πάνω μαχαλάς και έχει άλλο υψόμετρο. Από εκεί 2-3 σπίτια κοντά στο ποτάμι είχαν ένα πρόβλημα με την πλημμύρα. Το άλλο το λέμε Κάτω Χωριό, είναι κάτω από την επιφάνεια του ποταμιού. Η γεωγραφική θέση είναι λάθος. Ο οικισμός είναι από την πίσω πλευρά, στην θέση Πάτωμα, προς την μεριά του Παλαμά. Οι παλιοί μάλλον ήταν πιο έξυπνοι, εμένα οι πιο κοντινοί μου πρόγονοι ήθελαν να είναι πιο κοντά στα χωράφια».

Όπου νερό και ο Αχελώος

Η εκτροπή του Αχελώου δεν έλειψε από τον δημόσιο λόγο και μέσα σε αυτήν τη συγκυρία.

«Όπου χαρά και η Βασίλω πρώτη» όπως είπε και μια γιαγιά στην πλατεία του Κοσκινά, εκεί όπου δέκα ημέρες μετά την πλημμύρα εξακολουθούσαν να στεγνώνουν αμάξια και άνθρωποι. «Κάποιοι είπαν ότι αν είχαν γίνει εκείνα τα φράγματα της εκτροπής του Αχελώου θα προστάτευαν τον κάμπο από το να πλημμυρίσει. Αυτό είναι λάθος», λέει ο Δ. Μπούσμπουρας. «Με την εκτροπή θα συγκρατούσε νερό ψηλά, εκεί όπου είναι τα φράγματα. Το νερό έπεσε μεν και πάνω στα βουνά, αλλά έπεσε και μέσα στον θεσσαλικό κάμπο. Το πρόβλημα ήταν ότι αυτό νερό δεν μπορούσε να φύγει γιατί είχε φράγματα σε διάφορα σημεία, ακόμα και ο ίδιος ο Πηνειός». Η υπόσχεση της εκτροπής του Αχελώου ευθύνεται σε έναν τεράστιο βαθμό για την σημερινή υδατική κατάσταση του θεσσαλικού κάμπου. Πάνω σε αυτήν την υπόσχεση τζογάρανε όλες οι πολιτικές εξουσίες που περάσανε από αυτόν τον τόπο, φτιάχνοντας έναν εκλογικό στρατό πιστών οι οποίοι όσο περίμεναν τον Μεσσία (Αχελώος) τόσο ακουμπούσαν πάνω στις υποσχέσεις των προφητών του (δήμαρχοι, Περιφέρεια, βουλευτές). Οποιοδήποτε άλλο έργο διαχείρισης των υδάτων της Θεσσαλίας τίθεται εκτός κάρου συζήτησης.

Ο ταμειυτήρας της Κάρλας είναι ένα τέτοιο παράδειγμα. «Στην Κάρλα υπήρξε μία σωστή λογική, ένας μέρος της να γίνει λίμνη για να βελτιώσει τις συνθήκες λειψυδρίας. Έχει στεγανά αναχώματα και πέτρες γύρω-γύρω. Το ένα λάθος που έκαναν είναι ότι δεν προσομοιάζει σε φυσικό οικότοπο. Και το άλλο λάθος είναι ότι δεν υπολόγισαν την περίπτωση των πλημμυρών. Υπήρχε μία αίσθηση ότι ο θεσσαλικός κάμπος υποφέρει από λειψυδρία και πρέπει να φέρουμε το νερό από τον Αχελώο και ο όλος σχεδιασμός του αρχικού ταμειυτήρα ήταν αυτός», λέει ο Δ. Μπούσμπουρας.

Το φράγμα της λίμνης Σμοκόβου είναι ένα ακόμα παράδειγμα. Ενώ σχεδόν όλος ο κάμπος του νομού έχει μικρότερης ή μεγαλύτερης έντασης πλημμυρικά φαινόμενα, στην πόλη και την περιοχή των Σοφάδων η κατάσταση είναι

πολύ πιο διαχειρίσιμη. Το φράγμα στο Σμόκοβο θα συγκρατήσει τον κύριο όγκο του νερού του Σοφάδιτη, γλιτώνοντας από πλημμύρες την πόλη που διασχίζει. Οστούσο βορειότερα, στην ροή του προς τον Πηνειό, εκεί όπου συναντάει τον Φαρσαλιώτη και τον Ενιπέα, ο όγκος του νερού πολλαπλασιάζεται σε τεράστιο βαθμό και θα εκδηλωθούν πλημμυρικά γεγονότα. Λίγο πιο ανατολικά από τη λίμνη Σμοκόβου, το μικρό ποτάμι της Κακάρας, κεντρικός αποδέκτης των νερών από την ευρύτερη ημιορεινή περιοχή της Ξυνιάδας και του Δομοκού, θα δεχθεί μεγάλο όγκο νερού και φερτών υλικών προκαλώντας σταδιακά πλημμύρες στα χωριά που βρίσκονται εκατέρωθέν του (Πετρίλια, Σοφιάδα, Γραμματικό, Νέο Ικόνιο). Πέραν τούτου, ο Γιάννης Γάκης θέτει ακόμη μία παράμετρο. «Με την έλευση των υδάτων από τη λίμνη Σμοκόβου για αρδευτικό σκοπό τουλάχιστον τα τελευταία 15 χρόνια, οι κεντρικοί και οι δευτερεύοντες αποδέκτες της αποστράγγισης των όμβριων υδάτων έχουν μετατραπεί σε αρδευτικούς (αλλαγή κλίσεων/αντίστροφες κλίσεις για μικροεξυπηρετήσεις από το ΤΟΕΒ και τους εκάστοτε δημάρχους) με αποτέλεσμα εκτός από τα κτήματα να πλημμυρίσει και το χωριό», μας λέει. «Τα αποστραγγιστικά κανάλια είχαν μια συγκεκριμένη κλίση. Όταν ήρθε το νερό, όλοι ήθελαν να πάει στο χωράφι τους. Αυτές οι κλίσεις έγιναν αντίθετα. Και εκεί όπου τα κανάλια που ήταν κοντά στο χωριό πήγαιναν τα νερά σε αντίθετη κατεύθυνση, τώρα τα φέρνουν έξω από αυτό. Υπάρχει μία περιοχή, στο σύνορο με το Λεοντάρι, όπου είχε ένα μεγάλο κανάλι με ανάχωμα, υπερυψωμένο, το οποίο αυτό καταστράφηκε. Πήραν τα χώματα, τα έβαλαν μέσα στα χωράφια και τώρα όλα τα νερά από εκεί έρχονται κατευθείαν μέσα στο Γραμματικό».

Μυστήριο στα αναχώματα;

Αν κρίνουμε από τα δελτία ειδήσεων των αθηναϊκών μέσων ενημέρωσης, τα αναχώματα των

ποταμών εκείνες τις κρίσιμες ώρες του Σεπτεμβρίου έκρυσαν πολλά μικρά σκάνδαλα. Λίγο το κατάλληλο ηχητικό soundtrack σε ένα τηλεοπτικό ρεπορτάζ, λίγο μία ανάρτηση στα social media που προδίδει ενοχή, λίγο η παραπολιτική και το κουτσομπολιό, οι ιστορίες σπασίματος διαφόρων αναχωμάτων για μέρες παρουσιάζονταν σαν ένας από τους βασικούς λόγους που πλημμύρισαν κάποια χωριά. Οι μικρές κοινωνίες είναι γαλουχημένες μέσα σε κοινά μυστικά, τα οποία παραδόξως τα φυλούν καλά κρυμμένα στον κόρφο τους. Και η ομερτά θα σπάσει μόνο αν είσαι πάππου προς πάππου από τον τόπο, ένα κτητικό «δικός μας» που υπονοεί αφηρημένους δεσμούς αίματος. Δεν αποτελεί είδηση ότι το σπάσιμο των αναχωμάτων είναι μία ημειπίσημη τακτική διαχείρισης του όγκου του νερού όταν αυτό απαιτείται. Σκοπός είναι να εκτονωθεί σε καλλιεργήσιμες εκτάσεις και να γλιτώσουν τα χωριά από την καταστροφή. Δεν είναι δεδομένο ότι αυτή η διαδικασία αποτελεί προϊόν αγαστής συνεργασίας και συνεννόησης όλων των χωριών που βρίσκονται στον άξονα ροής των φουσκωμένων ποταμών. Οι σχετικές

εντολές συνήθως δίνονται με προφορικό τρόπο, λόγω της επιτακτικότητας των στιγμών, της επανάληψής τους μέσα στα χρόνια και για την αποφυγή τυχόν νομικών συνεπειών σε περίπτωση που το πράγμα στραβώσει κάπου στην πορεία. Όπως έγινε με τον Daniel. Ο χειριστής ενός σκαπτικού μηχανήματος, ο τότε δήμαρχος Παλαμά Γ. Σακελλαρίου και ο αντιπεριφερειάρχης Καρδίτσας Κ. Νούσιος έπεσαν θύματα των επιθέσεων γλωσσικών χειρισμών των δημοσιογράφων της Αθήνας και παγιδεύτηκαν στη δημόσια παραδοχή των σχετικών εντολών που υπήρξαν. Στην πραγματικότητα αυτό που έγινε εκείνες τις πολύ δύσκολες ώρες είναι μία αυτοσχέδια διαχείριση ενός διάτρητου αντιπλημμυρικού σχεδισμού προκειμένου να σωθούν χωριά, ζωές αλλά και καριέρες πολιτικών προϊσταμένων. Η ένταση του φαινομένου ήταν τόσο μεγάλη που ξεπερνούσε τις δυνατότητες αυτών των αυτοσχεδιασμών και τα αποτελέσματα του είναι πλέον πολύ γνωστά. Τα ονόματα διαφόρων που έχουν θέσεις εξουσίας και φιγουράριζαν στην επικαιρότητα εκείνη την περίοδο ήταν υπεύθυνα όχι μόνο για το εάν έδωσαν ή όχι εντολές να σπάσουν αναχώματα αλλά — και κυρίως αυτό — γιατί δεν είχαν φροντίσει όλα τα προηγούμενα χρόνια να προβούν σε εκείνες τις ενέργειες που θα εξασφάλιζαν μία οργανωμένη αντιπλημμυρική θωράκιση. Ήξεραν, αλλά αδιαφόρησαν.

Ήταν υπεύθυνοι και για μία ακόμη πονεμένη ιστορία εκείνων των ημερών, τα αντλιοστάσια. Με τα πρώτα νερά τέθηκαν εκτός λειτουργίας. Παρόλο που είναι προφανές ότι σε μία πλημύρα το πρώτο πράγμα που θα κοπεί είναι το ρεύμα, οι υπεύθυνοι δεν είχαν προνοήσει να υπάρχουν γεννήτριες για να εξασφαλίσουν τη συνέχιση της λειτουργίας τους. Παρομοίως, οι πόρτες μέσα στα ποτάμια, οι οποίες επίσης λειτουργούν με ρεύμα, παρέμειναν κλειστές καθώς μόλις είχε ολοκληρωθεί η αρδευτική περίοδος, και το νερό δεν μπορούσε να βρει διέξοδο. Στο Κεραμίδι το νερό θα μείνει πολλές μέρες μέσα στο χωριό καθώς οι διαχειριστές του δικτύου, προκειμένου να σωθεί η Λάρισα, αρνούνται να

ανοίξουν τις πόρτες ή να ρίξουν κάποια αναχώματα και να φύγει το νερό στον Πηνειό.

Η δικαιοσύνη είναι ταξική

Λίγες ημέρες μετά τις πλημμύρες του Σεπτεμβρίου η εισαγγελέας του Αρείου Πάγου Γ. Αδειλίνη διέταξε τις τοπικές εισαγγελικές αρχές της Θεσσαλίας να ξεκινήσουν στοχευμένες έρευνες για τα αντιπλημμυρικά έργα στην Θεσσαλία που δεν έγιναν μετά τον Ιανό, εάν κάποια από αυτά έγιναν με κακοτεχνίες και αν υπήρξε κακοδιαχείριση των κονδυλίων που είχαν διατεθεί. Η έρευνα αφορά τον τότε περιφερειάρχη Θεσσαλίας, τους αντιπεριφερειάρχες και των τεσσάρων θεσσαλικών νομών και τους δημάρχους και αντιδημάρχους Βόλου και Καρδίτσας. Αυτού του είδους οι εισαγγελικές έρευνες αποτελούν μία πάγια τακτική θεσμικής διαμεσολάβησης της οργής. Συνήθως εξαγγέλλονται χρονικά κοντά στα γεγονότα, προκειμένου να κατευθύνουν την κοινωνική αγανάκτηση και την πίεση που προέρχεται από τα μέσα ενημέρωσης, και στη συνέχεια τα αποτελέσματά τους ξεκινούν κάπου μέσα στον χρόνο. Σε μία διαβολική σύμπτωση, στα μέσα του Μαρτίου, τρισήμισι χρόνια μετά (!), ανακοινώθηκαν τα αποτελέσματα μίας άλλης φερέλπουσας παρόμοιας εισαγγελικής έρευνας, για τον Ιανό του 2020, η οποία παραπέμπει σε δίκη με πλημμεληματικές κατηγορίες διάφορα θεσμικά πρόσωπα που ερευνώνται και τώρα για τον Daniel, όπως τον (πρώην) περιφερειάρχη Κ. Αγοραστό, τον δήμαρχο Καρδίτσας Κ. Τσιάνκο, τον (πρώην) αντιπεριφερειάρχη Κ. Νούσιο και άλλα 7 άτομα. Όσο οι εισαγγελείς διεκδικούσαν για τον εαυτό τους τον αποκλειστικό ρόλο της διερεύνησης και της απονομής δικαιοσύνης, οι πλημμυροπαθείς είχαν ήδη κατασταλάξει στα δικά τους βιωματικά συμπεράσματα για τους υπευθύνους της καταστροφής και φρόντισαν να τα γνωστοποιήσουν με έναν εκκωφαντικό τρόπο στον περιφερειάρχη Θεσσαλίας Κ. Αγοραστό όταν αυτός είχε το θράσος να επισκεφτεί τον βουτηγμένο στην λάσπη Παλαμά.

Η διεκδίκηση αντιπλημμυρικών έργων

Το φθινόπωρο του 2020, λίγο μετά τον Ιανό, η τοπική κοινότητα και οι κάτοικοι της Μεταμόρφωσης είχαν δημοσιοποιήσει τις δικές τους εμπειρικές προτάσεις για την αντιπλημμυρική θωράκιση του χωριού τους, τις οποίες είχαν στείλει και στις αρμόδιες υπηρεσίες στην Καρδίτσα και στην Λάρισα: ανύψωση και ενίσχυση των αναχωμάτων με συρματοκιβώτια, δημιουργία φράγματος στον Ιταλικό με τεχνικές πόρτες και όχι με πέτρες και χώμα τα οποία κάθε φορά παρασύρονται από την ροή του ποταμού και μπαζώνουν την κοίτη του, αποκατάσταση και επισκευή των δύο τεχνητών πορτών που υπάρχουν στην περιοχή του εγκάρσιου τμήματος Ιταλικού-Καλέντζη, ανύψωση του οδοστρώματος των γεφυρών στο επίπεδο των αναχωμάτων για να μην βρίσκει διέξοδο το νερό προς το χωριό, φωτισμό στα γεφύρια για έλεγχο της στάθμης των ποταμών και κατασκευή αντλιοστάσιου. Αντίστοιχα αιτήματα προς την Περιφέρεια ή τους Δήμους, αναλόγως το έργο, είχαν σταλεί και από την κοινότητα του Βλοχού και τον Δήμο Παλαμά, με κάποια λίγα από αυτά να ικανοποιούνται σε μερικό βαθμό και σίγουρα όχι ικανά, όπως αποδείχθηκε, να εξασφαλίσουν αντιπλημμυρική θωράκιση.

Η ομοσπονδία των αγροτικών συλλόγων του

νομού Καρδίτσας σε κάθε κινητοποίησή της έθετε και αιτήματα που έχουν να κάνουν με την αντιπλημμυρική θωράκιση των περιοχών που επλήγησαν. Εξάλλου από αυτές τις περιοχές προέρχονται και οι πιο δραστήριοι σύλλογοι της ομοσπονδίας (Κοσκινός, Παλαμάς).

Η διαχείριση του νερού και η άφεισι των ευθυνών

Τα πολιτικά αφεντικά αποποιούνται ευθυνών και δείχνουν ο ένας τον άλλον. Ο γενικός γραμματέας της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Θεσσαλίας και Στερεάς Κ. Τζανακούλης δείχνει τον περιφερειάρχη Θεσσαλίας Κ. Αγοραστό. Και αυτός με τη σειρά του, τους ΤΟΕΒ Ταυρωπού και Πνείου ή τους τοπικούς δημάρχους. «Ένα μεγάλο πρόβλημα που διαπιστώσαμε είναι ότι από τα 200 μέτρα και πάνω από το ποτάμι, υπεύθυνη είναι η οικεία ομαδική υπηρεσία — κάτω από τα 200 μέτρα η Περιφέρεια. Σε ποτάμια που διατρέχουν διαφορετικούς νομούς, αρμόδια είναι η κεντρική διεύθυνση τεχνικών έργων Θεσσαλίας. Υπάρχουν, δηλαδή τουλάχιστον τρεις διοικήσεις στα ποτάμια και άρα υπάρχουν και αντικρουόμενα συμφέροντα. Ποιος θα καθορίσει τι πρέπει να γίνει;», έλεγε εκείνες τις ημέρες στην εφημερίδα Καθημερινή ο Λάμπρος Βασιλειάδης, επίκουρος καθηγητής Τεχνικής Υδρολογίας στο

| Φαρκαδόνα. Φωτό / Τατιάνα Μπόλαρη, @tatianabolari

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας και μέλος της ομάδας εμπειρογνομόνων που είχαν διερευνήσει τις αιτίες για τις καταστροφές του Ιανού.

Μέσα από ένα πολυδαίδαλο γραφειοκρατικό σύστημα που καθορίζει ξεχωριστές θεσμικές ευθύνες για τα ποτάμια, αποπροσανατολίζεται η συζήτηση από την κοινή ευθύνη όλων αυτών ως ενός ενιαίου και αλληλοσυμπληρούμενου μηχανισμού που αδιαφόρησε, ακόμη και μετά τον Ιανό, να κάνει τα απαραίτητα για την πρόληψη ή τον μετριασμό τέτοιων καταστάσεων. Ο Ιανός πέρασε το 2020, κάποια έργα αποφασίστηκε να υλοποιηθούν, αλλά φτάσαμε σχεδόν τρία χρόνια μετά και αυτά βρίσκονται ακόμη στη φάση της σύνταξης των μελετών (καθαρισμός του Ενιπέα και του Πννειού, μελέτες για την γέφυρα Ελληνοκάστρου και τις γέφυρες Μακρυχωρίου και Κοσκινά στον Καλέντζη κ.α.).

Τα ξημερώματα της 7ης Σεπτεμβρίου ο δήμαρχος της Λάρισας πληκτρολογεί στο τηλέφωνο τον αριθμό του προέδρου της κοινότητας του Κεραμιδίου και τον ρωτάει σε τί ύψος έχουν φτάσει τα νερά στον Πννειό στο σημείο που περνά από το χωριό. Θέλει να υπολογίσει σε 8 ώρες πόσος θα είναι ο όγκος του νερού που θα φτάσει στην πόλη, για να ληφθούν τα απαραίτητα μέτρα. Εάν αυτή η ιστορία αφορούσε ένα λιγότερο τραγικό γεγονός, όπου δεν καταστράφηκαν χωριά, πέθαναν δεκάδες άνθρωποι, πνίγηκαν χιλιάδες ζώα και άλλαξε η ζωή κάποιων χιλιάδων ακόμα ανθρώπων, θα μπορούσαμε απλά να χαμογελάσουμε. Όμως, όχι. Η οργή είναι το μόνο συναίσθημα που βγαίνει. Γιατί «πουλάει» ωραία η εικόνα μίας πειραματικής, τεχνολογικά, πόλης όπως τα Τρίκαλα, αλλά λίγο παραδίπλα, την κίνηση των ποταμών την μετράμε και την παρακολουθούμε με την πρώτη από τις αισθήσεις του ανθρώπου, αυτή του ματιού. «Το τηλέφωνο στο Κεραμίδι είναι ένα αρχαίος τρόπος προειδοποίησης», λέει ο Νικήτας Μυλόπουλος. «Ο σύγχρονος τρόπος είναι ότι έχουμε μετρητές και ξέρουμε ανά πάσα στιγμή την κίνηση του νερού, την έχουμε προσομοιώσει με τα υδρολογικά μοντέλα που

δουλεύουμε και ξέρουμε πώς είναι η κατάσταση του νερού στο ποταμό ευρύτερα αλλά και να την προβλέψουμε για τις επόμενες 40-50 ώρες».

Το European Flood Awareness System (EFAS) είναι ένα ευρωπαϊκό σύστημα πρόγνωσης και παρακολούθησης πλημμυρικών επεισοδίων με δυνατότητα έγκαιρης προειδοποίησης έως και 10 ημέρες πριν. Σχεδόν 70 υπηρεσίες υδρολογίας και Πολιτικής Προστασίας της Ευρώπης συμμετέχουν σε αυτό, ανάμεσά τους και η ΕΜΥ και η Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας. Και ενώ το EFAS είναι αυτό που «λύνει» τα χέρια της ΕΜΥ (στον Daniel, έπεσε μέσα στις προβλέψεις του για τον Πννειό, τον Σπερχειό και τον Καλέντζη, ενώ σε αυτό στηρίζονται και οι χρωματικοί χάρτες επικινδυνότητας που δημοσιεύει η υπηρεσία), εθνικό σύστημα πρόγνωσης πλημμυρών δεν υπάρχει καθώς αυτό απαιτεί ένα δίκτυο υδρολογικών σταθμών και την παράλληλη ανάπτυξη σχετικών υδρολογικών μοντέλων. «Όταν γνωρίζουμε τα χαρακτηριστικά της βροχόπτωσης, από τα μετεωρολογικά μοντέλα, τα ραντάρ και τους δορυφόρους, μπορούμε να προσδιορίσουμε με τα υδρολογικά μοντέλα (βροχής-απορροής) το ύψος της απορροής του νερού στη λεκάνη απορροής και την παροχή που καταλήγει στο ρέμα. Στη συνέχεια, με υδραυλικά μοντέλα μπορούμε να υπολογίζουμε τα βάθη και τις ταχύτητες ροής στα ρέματα, και να προσδιορίζουμε τις περιοχές που πλημμυρίζουν με τους αντίστοιχους χρόνους άφιξης και τέλους της πλημμύρας σε αυτές», γράφει σε άρθρο του ο Θ. Κολυδάς, διευθυντής της ΕΜΥ. Ας φανταστούμε, λοιπόν, εάν υπήρχε αυτό το δίκτυο παρακολούθησης των ποταμών πόσα πράγματα απ' όσα συνέβησαν θα ήταν πολύ, μα πολύ διαφορετικά. Αλλά εδώ το βάρος δίνεται μόνο στην πολιτική βιτρίνα, στο 112. «Το 112 είναι το τελευταίο μιας σειράς πάρα πολλών και δύσκολων κινήσεων που θα προσομοιώσουν το φαινόμενο, θα προβλέψουν που και πώς θα πάει και μετά θα ενημερώσεις τον κόσμο. Εμείς ξεκινάμε από το τέλος», λέει ο Νικήτας Μυλόπουλος.

Μονοκαλλιέργειες και νερό

Το υδάτικό ζήτημα της Θεσσαλίας είναι αρκετά σοβαρό. «Καταλάβαμε από ένα σημείο και μετά ότι η χρήση του νερού είχε σταματήσει να αφορά υδάτικούς όγκους ανανεώσιμους και βάλαμε χέρι και στα μόνιμα αποθέματα τα οποία σιγά-σιγά εξαντλούνται», λέει ο Ν. Μυλόπουλος. «Αυτό είναι καταστροφικό γιατί χρησιμοποιούμε νερό που δεν θα ανανεωθεί. Συνδέεται άμεσα με το παραγωγικό μοντέλο της περιοχής και τις αγροτικές καλλιέργειες». Οι γεωτρήσεις πια φθάνουν και τα 300 μέτρα προκειμένου να βρουν νερό. Κάποιες χιλιάδες είναι μή καταγεγραμμένες, παράνομες

δηλαδή. Οπότε δεν μπορούμε να έχουμε μία συγκεκριμένη εικόνα για την συνολική κατανάλωση νερού. Το ζήτημα έχει συνδεθεί με το παραγωγικό μοντέλο του κάμπου και την μονοκαλλιέργεια του βαμβακιού. Στην Θεσσαλία καλλιεργούνται 800 χιλιάδες στρέμματα βαμβάκι. Τα περισσότερα από αυτά, κοντά στις 400 χιλιάδες, αφορούν το νομό της Καρδίτσας. 70 χιλιάδες τα Τρίκαλα, 30 χιλιάδες τον Βόλο και 270 χιλιάδες την Λάρισα. Εδώ η έκταση της καλλιέργειας σταθερά μειώνεται λόγω του αυξημένου κόστους του νερού (που προκύπτει από την έλλειψή του), έχει φτάσει τα 70-80 ευρώ/στρέμμα.

«Το βαμβάκι είναι μία καλλιέργεια που στηρίζεται από την Ε.Ε. Βαμβάκι χωρίς επιδότηση δεν μπορεί να υπάρξει. Άμα καταργηθεί, θα καταργηθεί και η βαμβακοκαλλιέργεια. Έφτασε τα 3,5 εκ. στρέμματα, αυτό ήταν τρελό, υπερβολικό. Σημαίνει σπατάλη, γιατί ο παραγωγός δεν ξέρει ποιες είναι οι ανάγκες της βαμβακοκαλλιέργειας», λέει ο Μοχάμεντ Νταράουσε, διευθυντής του Εθνικού Κέντρου Ποιοτικού Ελέγχου, Ταξινόμησης και Τυποποίησης Βάμβακος στην Καρόιτσα. «Ο παραγωγός ρίχνει το διπλάσιο και το τριπλάσιο νερό. Το 60% του νερού πριν φθάσει στο χωράφι έχει χαθεί. Υπόδομές δεν υπάρχουν, ούτε ενημέρωση των αγροτών πώς να ποτίζουν χωρίς σπατάλη. Οι σταγόνες είναι μία λύση μείωσης του νερού, αλλά πρέπει να τους επιδοτήσεις για να πάνε προς τα εκεί. Το πότισμα με το αυλάκι πρέπει να απαγορευτεί».

Το βαμβάκι ως προϊόν αντιμετωπίζει κάποιες συνολικότερες προκλήσεις τα τελευταία χρόνια. Μπορεί στην ελληνική επικράτεια να λειτουργούν σήμερα 67 εκκοκκιστήρια (τα 22 από αυτά στην Θεσσαλία), ωστόσο το 90% της παραγωγής εξάγεται καθώς στην Ελλάδα υπάρχουν μόνο 3 κλωστήρια. Το συντριπτικά μεγαλύτερο ποσοστό των εξαγωγών το απορροφά η Τουρκία και η Αίγυπτος, ωστόσο ο παγκόσμιος εμπορικός ανταγωνισμός αλλάζει τα παραδείγματα στη βιοτεχνία. «Οι περισσότεροι αγοράζουν συνθετικές ύλες πιο φθηνές και χαμηλότερης ποιότητας. Αυτό που λέγαμε παλιά, ότι το βαμβάκι είναι λευκός χρυσός και ότι δεν μένει ούτε κιλό απούλητο δεν ισχύει πια», λέει ο Μ. Νταράουσε. «Η νέα ΚΑΠ ύσκολεύει τους παραγωγούς, υπάρχει ζήτηση στην αγορά για βιολογικό βαμβάκι που δεν παράγουμε εμείς». Οπότε η συζήτηση για το μέλλον της καλλιέργειας του βαμβακιού ανοίγει ευρύτερα, έξω από το υδατικό πρόβλημα του κάμπου. «Εγώ προβλέπω μείωση στην καλλιέργεια. Θα στραφούν σε πιο οικονομικές καλλιέργειες. Στην Λάρισα, στην Στερεά έχουν αλλάξει. Στην Καρόιτσα σε πολύ μικρό βαθμό. Αλλά δεν υπάρχει μία σοβαρή πρόταση για να αντικαταστήσει το βαμβάκι. Σίγουρα το νερό είναι ένα πρόβλημα. Το βαμβάκι

όμως είναι από τα πιο σκληρά φυτά στην ξηρασία. Μπορείς να βάλεις ξερικό. Αν βάλεις ξερικό καλαμπόκι δεν θα παράγει, είναι πιο ευαίσθητο φυτό στην έλλειψη του νερού».

«Είπαν να αλλάξουμε και καλλιέργειες. Τι να βάλουμε; Εμάς όλα τα μηχανήματα είναι πάνω σε συγκεκριμένες καλλιέργειες. Και δεν ξέρω αν αυτά που προτείνουν μπορούν να αποδώσουν για να ζήσουμε εμείς», θα αναρωτηθεί με τη σειρά του ο Κ. Τζέλλας. «Πριν κάποια χρόνια, με 50-60 στρέμματα μπορούσε κάποιος να ζήσει την οικογένειά του, να φτιάξει ένα σπιτάκι, να σπουδάσει και τα παιδιά του. Τώρα χρειάζεσαι 600 στρέμματα για να κάνεις ούτε καν τα ίδια, λιγότερα. Αύριο-μεθαύριο θα θέλεις 5.000 στρέμματα. Και έτσι μαζεύεται η γη στα χέρια λίγων. Και θα έχεις με 5.000 στρέμματα ένα εισόδημα που είχαν οι πατεράδες μας και οι παππούδες μας με 50 στρέμματα. Και συγχρόνως όλοι μας θα καταναλώνουμε προϊόντα που τα πληρώνουμε 2, 5, 10 φορές πιο πάνω».

«Εγώ το λέω. Δεν ασκείται στην Ελλάδα αγροτική πολιτική», λέει ο Μ. Νταράουσε. «Ασκείται κοινωνική πολιτική. Γιατί η αγροτική πολιτική θέλει σοβαρές αποφάσεις και όχι πολιτικό κόστος. Λέει κάποιος, αν εγώ πω να μην μπει βαμβάκι δεν θα βγω βουλευτής. Όλο το κομμάτι της αγροτικής πολιτικής πρέπει να πάει τοπικά, σε ινστιτούτα που δεν είναι πολιτικοί και μπορούν να λάβουν τις αποφάσεις χωρίς να έχουν κόστος». Η οικονομία όλης της Καρόιτσας κινείται γύρω από την βαμβακοκαλλιέργεια. Δεν είναι μόνο ο ακέραιος αριθμός των εγγεγραμμένων στα μητρώα ως αγρότες. Είναι μία ολόκληρη καπιταλιστική αλυσίδα που ξεκινάει από τους εποχιακούς εργάτες της γης και των εκκοκκιστηρίων και φθάνει μέχρι τους γεωπόνους, τους μεταφορείς, τους μεσάζοντες, τους εμπόρους μηχανημάτων, τους μηχανικούς κ.τ.λ. Με τον πρωτογενή τομέα αφημένο στις τύχες του εδώ και πολλά χρόνια, αλλαγή παραγωγικού μοντέλου στον κάμπο σημαίνει ευρεία κοινωνική αναδιάρθρωση, όξυνση των ταξικών ανταγωνισμών, της φτώχειας και της επισφάλειας.

Φυσικές καταστροφές ή ταξικές επιλογές;

| Βόλος, Σεπτέμβριος 2023

Πρωινό μιας όχι και τόσο συνηθισμένης Παρασκευής του Σεπτεμβρίου, στο κατώφλι του κέντρου επιχειρήσεων στην Λάρισα, το οποίο στήθηκε ετεροχρονισμένα για να συντονιστούν οι επιχειρήσεις διάσωσης στις πλημμυρισμένες περιοχές της Θεσσαλίας, ο πρωθυπουργός αναφέρεται σε μία «πρωτοφανή θεομηνία η οποία έχει πλημμυρίσει έκταση τριπλάσια αυτής του Ιανού». Τρία χρόνια πίσω, από την Καρδίτσα που επισκεπτόταν τότε, στον απόηχο των καταστροφών του Ιανού, έκανε αναφορά επίσης για ένα «πρωτοφανές καιρικό φαινόμενο». Δεδομένου ότι η γλώσσα της εξουσίας φημίζεται περισσότερο για την κυνικότητά της παρά για τη φαντασία της, η επανάληψη της λέξης «πρωτοφανούς» θα μπορούσε να είναι δείγμα μίας γλωσσικής φτώχειας η οποία εκτέθηκε μπροστά στην συχνή επανάληψη παρόμοιων πλημμυρικών γεγονότων στην ίδια γεωγραφική περιοχή. Η συχνή χρήση της όμως από ανώτερους κρατικούς παράγοντες για να περιγράψει την ένταση καταστροφών που χαρακτηρίζονται ως «φυσικές» αποτελεί θέση πολιτική για το πώς ερμηνεύει το κράτος τα όσα συμβαίνουν και των τρόπων που σχεδιάζει να τα διαχειριστεί.

Θεία τιμωρία και ορθολογισμός

Το μακρινό 1755 στην Λισαβόνα συνέβη ένας σεισμός, μεγάλος σε ένταση και διάρκεια, από τον οποίο σκοτώθηκαν κάποιες δεκάδες χιλιάδες ανθρώπων και ισοπεδώθηκε σχεδόν όλη η πόλη (από τα 20.000 κτίριά της μόλις τα 3.000 ήταν κατοικήσιμα μετά από αυτόν). Η Λισαβόνα τότε ήταν η τέταρτη μεγαλύτερη ευρωπαϊκή πόλη και βρισκόταν σε μία διαδικασία αποικιοκρατικής επέκτασης από την Ασία μέχρι την Αμερική, οπότε ο σεισμός είχε αναπόφευκτα και πολιτικές προεκτάσεις. Το γεγονός ότι συνέβη την Ημέρα των Αγίων Πάντων προκάλεσε πολλές συζητήσεις γύρω από τη θεία τιμωρία, τις θεϊκές ή φυσικές αιτίες των καταστροφών. Από τη μία ο Ιησούιτης Gabriel Malagrida — αντιμπετωπιζόταν σχεδόν ως άγιος στην Βραζιλία και την Πορτογαλία — ο οποίος στα κηρύγματά του αναφερόταν σε θεία τιμωρία και παρότρυνε σε μετάνοιες όσους τολμούσαν να εργάζονται για την ανοικοδόμηση της πόλης. Και από την άλλη ο Μαρκήσιος του Πομπάλ ο οποίος στο ερώτημα «και τώρα τί κάνουμε;» γράφεται ότι είχε δώσει την ορθολογική απάντηση «θάψε τους νεκρούς και τάισε τους ζωντανούς». Η αντιπαράθεση που είχε ανοίξει προκάλεσε και την παρέμβαση κορυφαίων φιλοσόφων της εποχής όπως ο Βολτέρος, ο Καντ και ο Ζαν-Ζακ Ρουσσώ οι οποίοι έθεταν στα κείμενά τους τα κοινωνικά αίτια των καταστροφών εκείνου του σεισμού. Ο τελευταίος για παράδειγμα, έλεγε ότι αυτό που έκανε αυτόν τον σεισμό τόσο καταστροφικό ήταν η κοινωνική οργάνωση των ανθρώπων, ότι ζούσαν τόσοι πολλοί σε μία πόλη, ασφυκτικά ο ένας επάνω στην άλλη.

Η κριτική μελέτη των καταστροφών

Ο Ρουσσώ στην ουσία υποστήριξε αυτό που πολλά χρόνια αργότερα, την δεκαετία του '70, θα αποτελέσει ένα διεισθητικό πεδίο ερευνών το οποίο θα συγκεντρώσει γεωγράφους, κοινωνιολόγους, ανθρωπολόγους, ιστορικούς, γεωλόγους, μετεωρολόγους και θα σχηματιστεί υπό τον τίτλο Critical Disaster Studies

(Κριτική Μελέτη των Καταστροφών) με βασική του θέση ότι δεν υπάρχουν φυσικές καταστροφές. Υπάρχουν φυσικά φαινόμενα τα οποία προκαλούν καταστροφές ως αποτέλεσμα κοινωνικών διαδικασιών. Ο Κωστής Χατζημηχάλης, επίτιμος καθηγητής Γεωγραφίας στο Χαροκόπειο περιγράφει μέσα από ένα παράδειγμα. «Ένας σεισμός που συμβαίνει σε μια περιοχή είναι ένα φυσικό φαινόμενο. Κάποια κτίρια κατέρρευσαν και κάποια όχι. Αυτά που έπεσαν δεν ήταν καλά κατασκευασμένα, ενώ αυτά που δεν κατέρρευσαν ήταν καλά κατασκευασμένα. Άρα η καταστροφή των πρώτων δεν οφείλεται στον σεισμό αλλά στον τρόπο κατασκευής. Αυτό που συμβαίνει σε μια καταστροφή δεν οφείλεται στο φυσικό φαινόμενο αλλά σε αυτό που είχε προηγηθεί πριν το φυσικό φαινόμενο. Δηλαδή σε αυτό που λέμε βαθμός ευαλωτότητας, στον βαθμό τραυτότητας της συγκεκριμένης περιοχής. Αυτό διαφοροποιεί τις επιπτώσεις από το φυσικό φαινόμενο. Η καταστροφή εξαρτάται από την ανθρώπινη δραστηριότητα, κάτι που είχε προηγηθεί υπό την μορφή της ενέργειας, είτε ότι κάτι το έφτιαξα καλά, είτε υπό τη μορφή της παράλειψης».

Εάν ένας σεισμός ή ένα πλημμυρικό φαινόμενο χτυπήσουν μία έρημη ή μία αραιοκατοικημένη περιοχή δεν θα μιλάμε για κάποια φυσική καταστροφή ή θεομηνία καθώς οι συνέπειες θα είναι αναλογικά μικρότερες από το εάν χτυπήσουν μία (πυκνο)κατοικημένη. Το πιο πιθανόν είναι να μελετούνταν και να καταχωρούνταν στα αρχεία της τοπικής μετεωρολογικής υπηρεσίας (για παράδειγμα, αλλιώς καταγράφεται όλα αυτά τα χρόνια όταν στα βόρεια του Παλαμά σπάνε αναχώματα των ποταμών και πλημμυρίζουν καλλιεργήσιμες εκτάσεις, αλλιώς όταν το νερό καλύπτει και χωριά). Ο τρόπος ερμηνείας και θέασης των φαινομένων της φύσης γίνεται μέσα από ένα ανθρωποκεντρικό σχήμα που περιβάλλεται από έναν ατέρμονο κύκλο καπιταλιστικής συγκέντρωσης και ανάπτυξης που βρίσκεται σε συνεχή ανταγωνισμό με το περιβάλλον (στην πολεμοχαρή εποχή όπου ζούμε

ενίοτε αυτή η σχέση περιγράφεται και ως «πόλεμος με τη φύση»).

Σύμφωνα με την θεωρία της κριτικής μελέτης των καταστροφών το μέγεθος της καταστροφής που θα προκαλέσει ένα φυσικό φαινόμενο εξαρτάται από τις υποδομές που θα επιτρέψουν στους ανθρώπους να αντεπεξέλθουν σε αυτό, από την πρόσβαση των ασθενέστερων στους μηχανισμούς διάσωσης και από τη δυνατότητά τους να ανοικοδομήσουν ξανά την πληγείσα περιοχή. Προβολές και των τριών αυτών στοιχείων μπορούμε να κάνουμε στην εμπειρία των πλημμυρών στο νομό Καρδίτσας. Όπως αναλύουμε σε άλλο σημείο του περιοδικού οι αντιπλημμυρικές υποδομές ήταν διάτρητες, σε ένα μεγάλο βαθμό εξαιτίας της αδιαφορίας ή της κωλυσιεργίας των κρατικών μηχανισμών να προβούν στις παρεμβάσεις που γνώριζαν ότι ήταν απαραίτητες για τη διαχείριση ενός πλημμυρικού γεγονότος. Η πρόσβαση των κατοίκων των πλημμυρισμένων χωριών σε μηχανισμούς διάσωσης ήταν ανύπαρκτη καθώς

τις πρώτες κρίσιμες ώρες, οι διασώσεις από τα πλημμυρισμένα σπίτια γίνονταν από συγχωριανούς τους ή αλληλέγγυους που είχαν σπεύσει με κάθε αυτοσχέδιο μέσο. Οι κρατικές διασωστικές ομάδες θα απεγκλωβίσουν με βάρκες και ελικόπτερα τους ανθρώπους από στέγες, τάρτσες, λόφους και δίπατα σπίτια αρκετές ώρες αργότερα. Τέλος, η δυνατότητα επαναφοράς των σπιτιών, και εν τέλει ολόκληρων χωριών, σε κατάσταση βιώσιμη και επανακατοικήσιμη είναι μία μακρά διαδικασία η οποία λαμβάνει χώρα με πολύ δυσκολία, με ελάχιστη οικονομική και πρακτική βοήθεια από το κράτος.

Καταστροφές με ταξικό πρόσημο

Η περίπτωση του «Κατρίνα» στην Νέα Ορλεάνη το 2005 είναι ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα του πως τα φυσικά φαινόμενα προκαλούν καταστροφές με ταξικό πρόσημο. Ο τυφώνας χτύπησε μία πυκνοκατοικημένη πόλη με ένα πολύ μεγάλο μέρος των κατοίκων της να είναι φτωχοί — φτώχεια που καθρεπτιζόταν στον τόπο και

| Σωτήριο Λάρισας, Φωτό / Αλεξία Βελιούλη, @alexia_velioui

το είδος της κατοικίας, στη δυνατότητα πρόσβασης στην πληροφόρηση, στις επιλογές μετακίνησης και εγκατάλειψης προς ασφαλέστερα σημεία. Όπως περιγράφει ο καθηγητής Ανθρωπολογίας και Γεωγραφίας Neil Smith στο άρθρο του *There's No Such Thing as a Natural Disaster*, η συντριπτική πλειοψηφία των θανάτων αφορούσε τα φτωχότερα κοινωνικά στρώματα της πόλης τα οποία είχαν αφεθεί να χτίσουν τα σπίτια τους σε ζώνες υψηλής επικινδυνότητας, όπου τα φράγματα του Μισισσιπή που υποχώρησαν δεν είχαν συντηρηθεί συνειδητά, ακριβώς επειδή αφορούσαν αυτές τις φτωχές περιοχές. Τα μεσαία και ανώτερα κοινωνικά στρώματα είχαν την ευκαιρία να εγκαταλείψουν την πόλη, ενώ ο κρατικός μηχανισμός επικεντρώθηκε στη διάσωση όσων από αυτούς δεν τα κατάφεραν. Η εθνοφρουρά δυσκόλευε ή απαγόρευε οποιαδήποτε προσπάθεια των φτωχών μαύρων που είχαν επιζηήσει να οργανωθούν συλλογικά προκειμένου να αντεπεξέλθουν στην χαστική κατάσταση που είχε δημιουργηθεί ενώ μέλη της έστησαν μία μαύρη αγορά γύρω από τις επισιτιστικές ανάγκες των ανθρώπων αποκομίζοντας μεγάλα κέρδη.

Ας αναρωτηθούμε το καινούργιο μοτίβο που θα δημιουργούσε η γλώσσα εάν τις καταστροφές αυτές δεν τις χαρακτηρίζαμε ως «φυσικές», αλλά ως «ταξικές». Στην πραγματικότητα εάν επικεντρωθούμε στην επιμέρους σταχυολόγηση των αιτιών που προκαλούν την έκταση των καταστροφών ενός καιρικού φαινομένου, συναντάμε από πίσω την άνιση κατανομή πόρων, δυνατοτήτων, επιλογών. Τα ολοκληρωμένα (και όχι επιμέρους τοπικά) αντιπλημμυρικά έργα έχουν από πίσω ένα κόστος που το κράτος επιλέγει να μην καλύψει και προκρίνει την (αναλογικά μικρή) οικονομική αποζημίωση που θα καταβάλει σε περίπτωση πλημμύρας. Αυτή είναι μία ταξική επιλογή. Πόσω μάλλον όταν θα αποστασιοποιηθεί ακόμα και από αυτήν την υποχρέωση καταβολής ενός μεγάλου μέρους των αποζημιώσεων, μεταθέτοντας το ζήτημα στο πεδίο της ατομικής ευθύνης μέσω

της υποχρεωτικής ιδιωτικής ασφάλισης των κατοικιών. «*Η διακινδύνευση συμβαδίζει με την διακυβέρνηση. Την σταδιακή αποχώρηση του κράτους από μία σειρά υποχρεώσεις απέναντι στους πολίτες, π.χ. η έγνοια για την ασφάλεια του πολίτη και η μεταφορά της έγνοιας αυτής στον ιδιωτικό-κρατικό χώρο*», λέει ο Κ. Χατζημιάλης. «*Δεν είναι τυχαίο ότι μία από τις πρώτες ενέργειες για την Θεσσαλία είναι ότι όλοι πρέπει να ασφαλισουν τις περιουσίες τους. Άρα η υποχρέωση του κράτους για να κατοχυρώσει την ασφάλεια των πολιτών μεταφέρεται σε ατομικό επίπεδο*».

Ο τρόπος και ο τόπος κατασκευής των σπιτιών ορίζει το εύρος της καταστροφής. Τα εκατοντάδες πλίθινα σπίτια στον ευρύτερο δήμο του Παλαμά που κατέρρευσαν ή έχουν κριθεί μη κατοικήσιμα, είναι απότοκο μίας παλιάς οικοδομικής τεχνικής που αντικατόπτριζε το κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο των ανθρώπων εκείνης της εποχής. Το ότι σχεδόν 100 χρόνια μετά τα σπίτια αυτά κατοικούνταν (με τις απαραίτητες προσθήκες στο ενδιάμεσο για να καλύπτουν τις ανάγκες των οικογενειών) αποτελεί σημάδι της ταξικής σύνθεσης αυτών των χωριών, με ανθρώπους μεροκαματιάρηδες και ηλικιωμένους οι οποίοι δεν είχαν την οικονομική δυνατότητα να χτίσουν καινούργια σπίτια.

Τα χωριά που χτίστηκαν σε πιο χαμηλά υψομετρικά από τα ποτάμια ή που επεκτάθηκαν πάνω σε μπασωμένα ρέματα ή σε σημεία που υπήρχαν έλη, συμβολίζουν την (χαμένη) μάχη της κυριαρχίας του ανθρώπου πάνω στη φύση.

Τα χωριά όπου το νερό έφτασε μέχρι τα κεραμίδια και παρέμενε σε αυτό το ύψος για κάμποσες ημέρες να μην ήταν μία εικόνα καταστροφής, όχι όμως φυσικής αλλά ταξικής. Της επιλογής να παραμείνουν αυτά πλημμυρισμένα και να μην ανοίξουν τα αναχώματα για να φύγει το νερό στον Πηνειό με κίνδυνο να πλημμυρίσει η Λάρισα. Η ζωή των φτωχών χωρικών του Κεραμιδιού ή της Μαραθείας δεν μπορεί ούτε καν σαν υποψία να μπει στο ζύγι με ένα διοικητικό κέντρο της Θεσσαλίας.

Ένας έρωτας που δεν κρύβεται

«Το πάνω χέρι το έχουν πάντα οι μηχανικοί. Η άποψη του δασολόγου και του βιολόγου είναι δευτερεύουσα», λέει ο Δ. Μπούσμπουρας περιγράφοντας σε μία πρόταση έναν έρωτα, τις τελευταίες δεκαετίες, που δεν κρύβεται, αυτόν μεταξύ της ελληνικής υπαίθρου και του σκουροδέματος. «Μετά την κυριαρχία των δικηγόρων, από την δεκαετία του '80 και έπειτα οι μηχανικοί είναι αυτοί που διοικούν την Ελλάδα», υπερθεματίζει ο Κωστής Χατζημηχάλης, ομότιμος καθηγητής Γεωγραφίας στο Χαροκόπειο. Μας επισημαίνει μάλιστα ότι στην ομάδα της ολλανδικής εταιρείας που κλήθηκε να παρουσιάσει προτάσεις για τα αντιπλημμυρικά έργα που χρειάζεται η Θεσσαλία συμμετέχουν και δύο γεωγράφοι, όταν στην ελληνική πραγματικότητα κυριαρχεί μία ασφυκτική τεχνοκρατική αντίληψη των έργων η οποία εκφράζεται μέσα από τους μηχανικούς. «Κάτι που εμείς προσπαθούμε να μάθουμε στα παιδιά μας και να το σκεφτούν πάρα πολύ καλά είναι ότι το νερό δεν ξεχνά ποτέ την αρχική του πορεία. Ο μηχανικός είναι το πρώτο πράγμα που θα πάει να αλλάξει. Είναι δύο εντελώς διαφορετικές οπτικές. Και αν το παλέψεις με μία κριτική ματιά και του ώσεις και τα κοινωνικοοικονομικά δεδομένα για να το υποστηρίξεις, τότε μπορείς να θεμελιώσεις και μία αντιπρόταση απέναντι σε μία λογική των μηχανικών που είναι να εγκιβωτίσουμε το νερό», προσθέτει. «Ένα από τα μαθήματα που κάνουμε στην γεωμορφολογία είναι οι ιστορικές απεικονίσεις των μαιάνδρων στα ποτάμια. Να έχουμε τέσσερις διαφορετικές φάσεις του μαιανδρισμού και να μελετήσουμε γιατί έγινε αυτή η ιστορία. Δυστυχώς, και αυτό έγινε στην Θεσσαλία, καταστράφηκαν μαιανδρισμοί για να δημιουργηθούν χώροι καλλιέργειών, και ξαφνικά το ποτάμι έγινε μία ευθεία γραμμή οπότε καταλαβαίνεις με μία αύξηση της ποσότητας του νερού τί ταχύτητα έχει. Δεν κρατιέται. Οπότε η διάσπαση της οικολογικής διαχείρισης του νερού όταν τοποθετηθεί απέναντι σε μία καθαρά τεχνική, τεχνοκρατική αντίληψη που είναι έργα και πάλι έργα, αμέσως δίνει μία

ριζοσπαστική προσέγγιση απέναντι στο πρόβλημα».

Ο Νικήτας Μυλόπουλος από την πλευρά του θεωρεί ότι είναι μία παλιά κατεστημένη άποψη ότι ο ρόλος του μηχανικού είναι να φτιάχνει μεγάλα υδραυλικά έργα. «Φυσικά φτιάχνει τεχνικά έργα αλλά με επίκεντρο όχι μόνο τις ανθρώπινες ανάγκες αλλά και την προστασία του περιβάλλοντος. Η βασική επιστήμη που είναι η διαχείριση των υδραυλικών πόρων έχει δυο συνιστώσες. Η μία είναι η διαχείριση της προσφοράς του νερού, ταμειυτήρες, έργα συλλογής και εκμετάλλευσης νερού, δίκτυα. Ο άλλος είναι η διαχείριση της ζήτησης του νερού. Πώς θα επέμβεις στην κατανάλωση και θα προσπαθήσεις να προστατεύσεις τους υδατικούς πόρους και τα αποθέματα από την σπατάλη, την κατάχρηση κ.τ.λ.». Οι καλές προθέσεις της διδασκαλίας ωστόσο μπορεί να σκοντάφτουν όταν δοκιμάζονται στις πραγματικές συνθήκες της καπιταλιστικής αγοράς.

Το Εργαστήριο Υδρολογίας και Ανάλυσης Υδάτινων Συστημάτων του Πανεπιστημίου του Βόλου είναι ένα εργαλείο που παράγει δουλειά και γνώση ακριβώς επάνω στο υδατικό ζήτημα του κάμπου. «Το θέμα της διαχείρισης των υδατικών πόρων σε μία περιοχή όπως η Θεσσαλία είναι στην καρδιά της επιστήμης μας. Είναι αυτό που μας απασχολεί τα τελευταία 25 χρόνια. Η υδραυλική μηχανική είναι η κατεύθυνση που βγαίνει από εμάς και ασχολείται με όλα τα έργα, από ταμειυτήρες και φράγματα μέχρι εγγειοβελτιωτικά. Αλλά ασχολείται και με τη σχέση όλων αυτών με το περιβάλλον», λέει ο διευθυντής του Ν. Μυλόπουλος. Μέλη του εργαστηρίου συμμετείχαν στην επιτροπή εμπειρογνομόνων η οποία αποτίμησε τις ζημιές από τον Ιανό και τους λόγους που προκλήθηκαν. Ωστόσο για την προηγούμενη περιφερειακή διοίκηση το εργαστήριο ήταν σαν να μην υπήρχε. Το αναπόφευκτο ερώτημα λοιπόν, γιατί αυτό το εργαλείο δεν έχει αξιοποιηθεί εδώ και χρόνια, μάλλον πρέπει να αναζητήσει τις απαντήσεις του στον μονοποικιλιακό (δημοσιογραφικό και θεσμικό) λόγο που (πρέπει να) κυριαρχεί στην Θεσσαλία εδώ και 30 χρόνια γύρω από το ζήτημα της εκτροπής του Αχελώου.

Η αυτοοργάνωση σώζει

(στην κυριολεξία)

Οσοι και όσες απεγκλωβίζονται από τα πλημμυρισμένα χωριά μεταφέρονται στην Καρδίτσα όπου έχουν στηθεί δύο όμοιες υποδοχής και καταγραφής τους, από τον Δήμο και την Πολιτική Προστασία. Αυτές, πλαισιώνονται από ένα ευρύτερο κομμάτι ανθρώπων της πόλης οι οποίοι έχουν ήδη κινητοποιηθεί από τις προηγούμενες ώρες συμμετέχοντας στις διασώσεις των κατοίκων των χωριών του δήμου Παλαμά με οποιονδήποτε τρόπο είναι δυνατόν. Την ίδια στιγμή, το Δίκτυο Αλληλεγγύης και Αγώνα Καρδίτσας, ένα μέτωπο ομάδων το οποίο συγκροτήθηκε το 2020 μέσα στην πανδημία για να αναδείξει προβλήματα κοινωνικού περιεχομένου, καλεί την πρώτη συνέλευση για την οργάνωση της αλληλεγγύης στους πλημμοροπαθείς. Η συμμετοχή είναι μεγάλη, Δημοσιοποιείται κάλεσμα για συγκέντρωση ειρών πρώτης ανάγκης και φθάνει μία τεράστια υλική βοήθεια από όλη την Ελλάδα. «Είμαστε ένας ικανός αριθμός ατόμων για να την ταξινομήσουμε και να την μοιράσουμε στα χωριά», λέει η Όλγα Μπυσοπούλου η οποία συμμετέχει στο Δίκτυο. Σε αυτό το άτυπο δίκτυο αλληλεγγύης που δημιουργείται συμμετέχουν και φίλαθλοι και ποδοσφαιριστές της Αναγέννησης Καρδίτσας, το αυτοδιαχειριζόμενο στέκι της πόλης, άνθρωποι που έχουν βρει κοινούς κώδικες επικοινωνίας μέσα από τους αγώνες υπεράσπισης των Αγράφων αλλά και πολλοί άλλοι κάτοικοι της πόλης. «Γυρίσαμε όλο το νομό Καρδίτσας, φθάσαμε μέχρι και σε ορεινά χωριά του Μουζακίου. Πηγαίναμε νερά σε μέρη που δεν είχε πάει ο κρατικός μηχανισμός. Στην Ασπίτσα ο κόσμος ήταν 4 μέρες χωρίς νερό και ήμασταν οι πρώτοι που φτάσαμε», λέει ο Βαγγέλης Φαλιάγκας. Οι μέρες περνάνε, τα σχολεία όπου έχουν στηθεί οι κρατικές δομές πρέπει να παραδοθούν για την έναρξη της σχολικής

χρονιάς, ο κόσμος που φιλοξενείται σε αυτές είτε μεταφέρεται αλλού προσωρινά (Παλαμάς, Φανάρι), είτε αναζητά φιλοξενία σε φιλικά και συγγενικά σπίτια, είτε καλείται να τα βγάλει πέρα μόνος του.

Το κλείσιμο των κρατικών δομών φιλοξενίας στην Καρδίτσα δεν σημαίνει ότι έχουν διευθετηθεί τα προβλήματα σίτισης, στέγασης, ξελασπώματος, οικονομικής επιβίωσης. Οι πλημμοροπαθείς διασκορπίζονται σε όλο το νομό, γίνονται αόρατοι στον δημόσιο χώρο της Καρδίτσας και η διαχείριση των προβλημάτων τους μετατρέπεται σε μία ατομική υπόθεση που αναζητά και ατομικές λύσεις. «*Η παραίτηση, το ότι δεν θα διεκδικήσω, μου αναλογούν αυτά που θα μου δώσουν και θα δω πώς θα την βγάλω, εμπειριέχει μέσα της αυτήν την στρεβλή μετάθεση, εκ μέρους του κράτους, στην ατομική ευθύνη*», λέει η Ο. Μπυσοπούλου. «*θα το διαχειριστώ μόνος μου. Είναι τρομερό πώς στα ίδια χωριά, στον ίδιο δρόμο σπίτια, σου έλεγαν δεν μπορώ τίποτα να κάνω. Και όταν τους ρωτούσες έχετε συνεννοηθεί με το διπλανό σπίτι, σου έλεγαν όχι, ποιος θα έρθει μαζί μου*».

Αυτοοργάνωση των αναγκών

Στην κατεύθυνση της συλλογικοποίησης της αλληλεγγύης αλλά και των αντιστάσεων προκύπτουν οι δομές του Δικτύου Αλληλεγγύης και Αγώνα, των οργανωμένων οπαδών της Αναγέννησης Καρδίτσας και του αυτοδιαχειριζόμενου στεκιού. Χιλιάδες τόνοι με είδη πρώτης ανάγκης ξεφορτώνονται στις αυτοοργανωμένες δομές από νταλίκες, φορτηγά και επιβατικά αυτοκίνητα και μοιράζονται πόρτα με πόρτα. Στήνεται ένα διευρυμένο δίκτυο επικοινωνίας με ανθρώπους από πολλά διαφορετικά χωριά το οποίο καταγράφει και επικοινωνεί τις ανάγκες που προκύπτουν και οι οποίες διαφέρουν από μέρα σε μέρα. Συγκροτούνται συνεργεία

ανθρώπων, άλλα βοηθούν καθημερινά στο ξελάσπωμα και το ξεμπάζωμα των σπιτιών, άλλα μαγειρεύουν, άλλα διπλώνουν και τακτοποιούν σε σακούλες ρουχισμό για να διανεμηθεί χέρι με χέρι. Υπήρξαν φορές που αυτό το αυτοοργανωμένο δίκτυο έστειλε βοήθεια ακόμη και σε 17 χωριά μέσα σε μία μέρα. «Είναι πάρα πολύ σημαντικό να διαχωρίσουμε το πώς ο Δήμος και όποιος κρατικός φορέας καλεί εθελοντές, σε ποια βάση και με ποια στόχευση και διαμορφώνει έτσι την λογική της ελεημοσύνης και της φιλανθρωπίας. Η λογική του Δικτύου είναι η ταξική αλληλεγγύη. Ίσος προς ίσον. Απέναντι στην καταστροφή εγώ και οι πλημμυροπαθείς είμαστε ίσοι. Σήμερα είναι αυτός, αύριο μπορεί να είμαι εγώ. Ή μπορεί να ήμουν εγώ με τον Ιανό», λέει η Όλγα.

Από αυτές, η δομή των οπαδών της Αναγέννησης συνεχίζει να υπάρχει μέχρι και σήμερα. «Λειτουργεί δύο φορές την εβδομάδα και έρχονται από 20 έως 40 οικογένειες που φιλοξενούνται στην Καρδίτσα ή σε άλλα χωριά για να προμηθευτούν τα απαραίτητα», λέει ο Βαγγέλης Φαλιάγκας που συμμετέχει σε αυτή. «Έχουν έρθει και φτωχοί άνθρωποι, όχι πλημμυροπαθείς. Δεν το διαχωρίσαμε. Η δομή από ένα σημείο και μετά ήταν για όποιον το έχει ανάγκη. Δεν ζητήσαμε ποτέ ταυτότητες, φορολογικές δηλώσεις, ΑΜΚΑ, δεν θέλαμε να φέρουμε τον κόσμο σε δύσκολη θέση. Όταν ο άλλος έχει καταστραφεί το σπίτι του και έχει χάσει τα πάντα, δεν θέλαμε διαπιστεύσεις».

«Ξέρουμε ότι με εσάς η βοήθεια θα πάει εκεί όπου πρέπει»

Στις αυτοοργανωμένες δομές τηλεφωνούν μεγάλες πολυεθνικές εταιρείες ανά την Ελλάδα οι οποίες επιθυμούν να στείλουν μόνο σε αυτές υλικό προς διανομή στους πλημμυροπαθείς, καθώς δεν εμπιστεύονται την αντίστοιχη δομή του Δήμου Καρδίτσας. «Μας έπαιρναν τηλεφωνο άγνωστοι μορφωτικοί σύλλογοι από χωριά ανά την Ελλάδα, την Κρήτη, την Ρόδο, και μας έλεγαν δεν θέλουμε να στείλουμε στον Δήμο τη βοήθεια, θέλουμε να την αναλάβετε εσείς.

Γιατί ξέρουμε ότι θα πάει εκεί όπου πρέπει», λέει η Ο. Μητσοπούλου. Την άνοιξη του 2021, λίγους μήνες μετά τα πλημμυρικά φαινόμενα του Ιανού, ένα μέρος της βοήθειας που είχε σταλεί τότε για τους πλημμυροπαθείς, βρέθηκε στο σπίτι της τότε αντιδήμαρχου Ουρανίας Σούφλα στο Αιθρο. Τον Φεβρουάριο του 2022 η Οικονομική Επιτροπή του Δήμου είχε εξουσιοδοτήσει τον δήμαρχο Β. Τσιάκο να προβεί σε όλες τις απαραίτητες ενέργειες για την διαλεύκανση της υπόθεσης. Το δικαστήριο, ωστόσο, έπαυσε την ποινική δίωξη της Σούφλα χωρίς να μπει στην ουσία της υπόθεσης καθώς ο παθών (ο Δήμος) υπέβαλε εκπρόθεσμα την έγκληση που απαιτούνταν προκειμένου να διερευνηθεί δικαστικά το θέμα. Στις τελευταίες δημοτικές εκλογές, και ενώ ο δήμαρχος Β. Τσιάκος αναφερόταν παραπλανητικά σε αθώωσής της, την συμπεριέλαβε και πάλι στα ψηφοδέλτια της παράταξής του.

Το στέκι αλληλεγγύης και διεκδίκησης πλημμυροπαθών

Στον Παλαμά, μόλις υποχωρούν τα νερά, ο Αγροτικός Σύλλογος της πόλης, σε συνεργασία με σωματεία της Καρδίτσας, θα στήσει στον χώρο που ήδη διατηρούσε, το Στέκι Αλληλεγγύης και Διεκδίκησης Πλημμυροπαθών. Ένας παρόμοιος χώρος θα στηθεί και στην Καρδίτσα όπου μαζεύονται είδη πρώτης ανάγκης τα οποία προωθούνται στον Παλαμά. Αυτή η δομή θα λειτουργήσει για δύο μήνες. , λέει ο Κώστας Τζέλλας, κάτοικος της πόλης και πρόεδρος της Ενωτικής Ομοσπονδίας Αγροτικών Συλλόγων Καρδίτσας. Πλημμυροπαθείς και οι περισσότεροι από αυτούς, κάτοικοι του Παλαμά, γνωρίζουν τους γείτονες και τις γειτόνισσές τους και τις ανάγκες που έχουν. «Συνεννοούμαστε με τους αγροτικούς συλλόγους στα χωριά και στέλναμε και εκεί πράγματα, στον Κοσκινό, στον Βλοχό, στην Ιτέα. Σίγουρα δεν καταφέραμε να δώσουμε πράγματα σε όσους έχουν ανάγκη ή να πήραν κάποιοι που δεν είχαν και τόσο μεγάλη ανάγκη. Τουλάχιστον δεν πήρε κόσμος να γεμίσει δωμάτια με αυτά τα πράγματα».

Η συλλογική κουζίνα της Φαρκαδόνας

Μέσα από το ξελάσπημα των πλημμυρισμένων χωριών θα προκύψει και η δομή της Συλλογικής Κουζίνας της Φαρκαδόνας. Αρχικά στο γήπεδο ποδοσφαίρου του Αγ. Οικουμένου και έπειτα στην Φαρκαδόνα, σε συνεργασία με μέλη της επιτροπής πλημμυροπαθών της πόλης. «Προσπαθούμε να πούμε στον κόσμο να αυτοοργανώνεται, να αυτονομηθεί και να μην συμμετέχει στα κοινά μία φορά τα 4 χρόνια. Εμείς βγάζουμε το φαγητό στις 1.30, αυτοί έρχονται από τις 12.15. Όχι για να πάρουν το φαγητό, αλλά για να μας πουν τους προβληματισμούς τους, πόσο μας στηρίζουν, πόσο μας συμπαθούν και ότι θα είναι κοντά μας. Τους προβληματισμούς που μας δίνουν τους γυρνάμε πίσω με ερωτήσεις πάλι. Δεν αναπληρώνουμε το κράτος γιατί εδώ ο άλλος θα καθίσει να συζητήσει και μαζί μας» λέει ο Παύλος Λουκάς ο οποίος συμμετέχει στη δομή.

Μπορεί να ακούγεται πολύ απλό ή μερικό το να μαγειρεύεις για κάποιον κόσμο σε καζάνια, ωστόσο αυτό μπορεί να γίνει βαθύτατα πολιτικό όταν συγκρούεται με τις τοπικές θεσμικές διαμεσολαβήσεις. «Οι αρχές έκαναν υπέρογκες συμβάσεις, κάποια ποσά προσπαθώ ακόμα να τα επεξεργαστώ με βάση τα δικά μας έξοδα. Οι δικές τους συμβάσεις ήταν 12-14 ημερών και δεν έπιαναν 12 χωριά όπως κάνουμε εμείς, έπιαναν

1-2. Στο Κουτσόχερο πήγαιναν το φαγητό στις 6 το απόγευμα. Πλέον πάμε καθημερινά και εμείς, και ας υπάρχει γέυμα από τον Δήμο, οι κάτοικοι μας λένε ότι σας χρειαζόμαστε», λέει ο Παύλος. Υπό αυτές τις συνθήκες δεν προκαλεί έκπληξη που ο δήμαρχος Φαρκαδόνας Σπ. Αγναντής δεν βλέπει με καλό μάτι την δομή και συχνά απειλεί να καλέσει το υγειονομικό. Ωστόσο, οι άνθρωποι που συμμετέχουν σε αυτό το εγχείρημα έχουν σχέδια για να το εμπλουτίσουν. «Θέλουμε να φτιάξουμε μια δομή στην Φαρκαδόνα που να έχει μηχανικούς, να μπορούν να τους συμβουλευούνται για τα σπίτια τους. Έχουμε βρει μία κινητή μονάδα ψυχικής υγείας. Και θέλουμε να κάνουμε κάποια μαθήματα με καθηγητές, για ανθρώπους που έχουν τα παιδιά τους σε φροντιστήρια και δεν μπορούν να πληρώσουν».

«Γιατί όταν διεκδικούμε είμαστε τόσοι λίγοι;»

«Η καταστροφή που υπέστη ο τόπος, έφερε στην επιφάνεια το τεράστιο κενό που υπήρξε από την πλευρά του κράτους, το οποίο προσπάθησε να καλύψει ο απλός κόσμος μέσα από την αλληλεγγύη που επέδειξε. Αν δεν υπήρχε η αλληλοβοήθεια θα υπήρχε κόσμος που κυριολεκτικά θα πέθαινε», λέει ο Κώστας Παλαιός, δημοσιογράφος στην εφημερίδα Νέος Αγών. «Άνθρωποι από τα χαμηλά κοινωνικά στρώματα

Αριστερά, 4 μήνες λειτουργίας της Συλλογικής Κουζίνας Φαρκαδόνας. Δεξιά, αντανακλαστική συγκέντρωση του Δικτύου Αλληλεγγύης και Αγώνα έξω από το δημαρχείο Καρδίτσας, δύο ημέρες μετά τις πλημμύρες, την ώρα που στο εσωτερικό του πραγματοποιείται μη ανακοινωμένη σύσκεψη του δημάρχου, τοπικών βουλευτών και πρωθυπουργού.

προσπαθήσαμε να δείξουμε ότι αυτοί είναι που θα δώσουν την πρώτη ανακούφιση σε τέτοιες συνθήκες από τη στιγμή που οι κρατικοί μηχανισμοί δεν υπήρχαν ούτε σε αυτό το επίπεδο» λέει η Ο. Μητσοπούλου. Οι αυτοοργανωμένες δομές, στο μέτρο των δυνατοτήτων τους, χαρτογραφούν τις ανάγκες που υπάρχουν σε μία τεράστια γεωγραφική έκταση και προσπαθούν να κάνουν το καλύτερο. «Η Περιφέρεια, ο Δήμος, με έναν τρόπο έφτασαν να μας λένε, εμείς εσάς περιμένουμε να μας πείτε τι ανάγκες υπάρχουν για να πάμε. Όταν έφτανε ένα τηλεφώνημα για μία ιδιαίτερη ανάγκη, π.χ. για ένα φάρμακο που δεν μπορεί να δοθεί μέσα από ένα φαρμακείο, γιατί είναι πολύ βεβαρημένη η κατάσταση υγείας και θέλει συνταγογράφηση, μας έλεγαν πώς να το ξέρουμε ότι υπάρχει εκεί ο τάδε τύπος που θέλει αυτό το φάρμακο, αυτό θα πρέπει να μας το πείτε εσείς», συμπληρώνει. Και συνεχίζει. «Όπου πηγαίναμε μας έλεγαν αυτό. Ευτυχώς που είσατε και εσείς, δεν είχαμε κανέναν άλλον μέχρι τώρα. Και δεν εννοούσαν εμάς σαν Δίκτυο, αλλά σαν ανθρώπους που πήγαιναν βοήθεια σε χωριά, εννοούσαν ότι δεν πήγε το

κράτος. Τυχαίους ανθρώπους να πιάσεις στον κάμπο αυτό θα σου πούνε. Ανεξαρτήτως πολιτικής κατεύθυνσης και ταυτότητας. Όταν το βλέπεις αυτό πρέπει να εφεύρεις μια καινούργια λέξη για να το περιγράψεις. Είναι μαζί τρόμος και πείσμα. Παλεύεις μαζί με άλλους, παίρνεις δύναμη από τον διπλανό, φτάνεις στο χωριό και βλέπεις ανθρώπους που δεν τα έχουν παρατήσει και λες πώς γίνεται. Γιατί καταφέρνουμε όταν διεκδικούμε να είμαστε τόσοι λίγοι;».

«Αυτήν τη στιγμή ο κόσμος δεν έχει ούτε οργή, είναι απελπισμένος, απογοητευμένος. Υπάρχει μία νεκρική σιωπή, δεν θέλει να κάνει τίποτα, να αντιδράσει» λέει ο Κ. Τζέλλας. «Τις πρώτες ημέρες τσακωνόταν ο ένας με τον άλλον, έβγαζαν τον θυμό τους όπου μπορούσαν να βρουν. Αυτήν τη στιγμή να είμαστε ειλικρινείς δεν υπάρχει η διάθεση να διεκδικήσεις τίποτα. Εμείς, και σαν Αγροτικός Σύλλογος και σαν κίνημα και σαν άνθρωποι, προσπαθούμε με μαζώξεις, με κουβέντες και θα συνεχίσουμε να το κάνουμε. Και ελπίζουμε στο τέλος ο κόσμος να καταλάβει, να βγει να διεκδικήσει τη ζωή του πίσω».

| Οι οργανωμένοι οπαδοί της Αναγέννησης συμμετέχουν στη συγκέντρωση διαμαρτυρίας στον Παλαμά

Η Καζάρμα

να παραμείνει βουνό

Του Βαγγέλη Τσέτσα

Τον Αύγουστο του 2019, όσοι και όσες συμμετείχαμε στο αυτοοργανωμένο camp «Ελεύθερα βουνά χωρίς αιολικά» στο οροπέδιο του Καραμανώλη, βλέπαμε κάθε βράδυ σε μία βουνοκορφή απέναντι ένα κόκκινο φωτάκι να αναβοσβήνει. Ήταν το αποτύπωμα που άφηνε μέσα στις ονειροπόλες αγραφιώτικες νύχτες ο ανεμομετρικός ιστός που είχε τοποθετηθεί στην Καζάρμα. Μπορεί εκείνο το καλοκαίρι να ήταν ένα πρελούδιο των

κινητοποιήσεων απέναντι στα σχέδια για εγκατάσταση αιολικών εργοστασίων στην Νιάλα και στο Βοϊδολίβαδο, ωστόσο εκείνο το φωτάκι υπενθύμιζε ότι τα μέτρωπα υπεράσπισης των Αγράφων ήταν πολλά και ανοικτά και κάποια στιγμή θα τα συναντούσαμε μπροστά μας.

Με λίγα λόγια δεν γίνεται να περιγράψεις την Καζάρμα. Είναι ένα ορεινό συγκρότημα από το οποίο πηγάζουν διάφορα ποτάμια της ευρύτερης περιοχής,

η πρώτη επιβλητική εικόνα, για οποιονδήποτε ανεβαίνει από τον κάμπο στην λίμνη Πλαστήρα, που σε καλωσορίζει στην αγριότητα και στην ομορφιά των Αγράφων. Είναι η κορυφογραμμή που έχει αποθανατιστεί σε αμέτρητες φωτογραφίες ντόπιων και επισκεπτών, να καθρεπτίζεται στα χειμωνιάτικα νερά της λίμνης. Σε αυτήν την κορυφογραμμή βρίσκεται και το πυροφυλάκιο της (1.977 μ.), εκτός λειτουργίας πια, αλλά τοπόσημο της περιοχής, ορατό από το οροπέδιο της Νεβρόπολης, σημείο με απεριόριστη θέα προς την λίμνη, το Βουτσικάκι και τα κεντρικά Άγραφα.

Τα επενδυτικά σχέδια

Η πρώτη απόφαση έγκρισης περιβαλλοντικών όρων (ΑΕΠΟ) για αιολικό εργοστάσιο στην Καζάρμα εκδόθηκε τον Δεκέμβριο του 2011 από το υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. Ήταν εκείνη η εποχή που με την αβάντα που έδινε το χωροταξικό σχέδιο του 2007 το οποίο χαρακτήριζε τα Άγραφα ως Περιοχή Αιολικής Προτεραιότητας, εμφανίστηκαν διάφορες εταιρείες να σχεδιάζουν την εγκατάσταση αιολικών σε όλο το μήκος και το πλάτος των θεσσαλικών και ευρυτανικών Αγράφων φτάνοντας σε συνολικό αριθμό σχεδόν τις 600!

Η εταιρεία που σχεδίαζε τότε την επένδυση από Clam Αργιθέα μετονομάστηκε σε Clamwind Power, μία εταιρεία θυγατρική της Intracom. Τα σχέδιά της παρέμειναν το ίδιο καταστροφικά ακόμη και όταν στην νέα περιβαλλοντική μελέτη που κατέθεσε για την τροποποίηση της ΑΕΠΟ του 2011 μείωσε τον αριθμό των ανεμογεννητριών από 18 σε 9. Προκειμένου να διατηρηθεί ίδια η ισχύς του εργοστασίου (41,4MW) αύξησε το μέγεθός τους (από 99,5μ. σε 149,3μ.), τη διάμετρο του ρότορά τους (από 71μ. σε 133μ.) και αναπόφευκτα και τις «πλατείες» που θα δημιουργηθούν για την τοποθέτηση των βάσεων τους. «Η εγκατάσταση του υπό μελέτη έργου εκτιμάται ότι θα αλλάξει άρδην τη φυσιογνωμία της περιοχής και θα προκαλέσει αλλαγή στη χρήση γης και το τοπίο», αναφέρει στη σχετική αρνητική γνωμοδότησή του για το

έργο ο Οργανισμός Φυσικού Περιβάλλοντος και Κλιματικής Αλλαγής (ΟΦΥΠΕΚΑ), ένας φορέας που εποπτεύεται από το ίδιο το υπουργείο Περιβάλλοντος (η συγκεκριμένη γνωμοδότηση εξοφανίστηκε από την δημόσια διαβούλευση στο ηλεκτρονικό περιβαλλοντικό μητρώο). «Η αλλαγή της χρήσης γης, από ορεινούς βοσκοτόπους σε εκτάσεις παραγωγής αιολικής ενέργειας, θα επιφέρει απώλεια της βιοποικιλότητας η οποία οφείλεται στη διάνοιξη νέων δρόμων και στη βελτίωση-διαπλάτυση των υφιστάμενων». Συγκεκριμένα στην περιβαλλοντική μελέτη προβλέπεται η διάνοιξη νέων δρόμων μήκους 2,7 κλμ. και η διαπλάτυση άλλων 13 κλμ.

Την μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΜΠΕ) την έχει εκπονήσει η εταιρεία «Οίκος Μελετητική Περιβάλλοντος-ΟΙΚΟΜ». Είναι η ίδια εταιρεία που είχε εκπονήσει την περιβαλλοντική μελέτη και για τα αιολικά εργοστάσια στην Νιάλα και στο Βοϊδολίβαδο, έργα τα οποία ακυρώθηκαν ύστερα από επίμονες και μαζικές κινητοποιήσεις και αφού το κίνημα εμπειριστωμένα είχε αποδείξει τα κοινόροια ψέματα της μελετητικής εταιρείας σχετικά με τα οικοσυστήματα των δύο περιοχών όπου σχεδιάζονταν τα αιολικά. Ψέματα τα οποία αναγκάστηκε να παραδεχθεί εμμέσως και η ίδια η εταιρεία εκπονώντας νέα μελέτη. Τον Δεκέμβριο του 2023 ανακοινώθηκε ότι το αιολικό της Καζάρμα, μαζί με άλλα πέντε αντίστοιχα έργα ανά την Ελλάδα, θα μεταβιβαστεί από την Intracom στην ΔΕΗ Ανανεώσιμες, την εταιρεία που έχει κατασκευάσει και το αιολικό στον Τύμπανο.

Ανεμομετρικοί ιστοί και σεκιούριτι

Η τοποθέτηση ενός ανεμομετρικού ιστού στο βουνό αποτελεί ένα σημάδι που δημιουργεί μία αμεσότητα ως προς τα σχέδια καταστροφής του και το οποίο δεν μπορεί να προσπεραστεί. Πόσο μάλλον όταν αυτός συνοδεύεται από την μόνιμη εγκατάσταση σεκιουριτάδων οι οποίοι σουλατσάρουν στους δασικούς δρόμους και συμπεριφέρονται προκλητικά απέναντι σε περιπατητές. Μέσα σε αυτό το κλίμα για ένα μεγάλο

χρονικό διάστημα πραγματοποιούνταν παρεμβάσεις στο σημείο όπου είχε εγκατασταθεί ο ιστός όπως και στο ξενοδοχείο της επαρχιακής οδού Μουζακίου-Πετρίλου όπου διέμεναν προσωρινά ή εξυπηρετούσε τις αλλαγές της βάρδιας τους. Όταν το φθινόπωρο του 2020 θα αποχωρήσουν από το σημείο θα αφήσουν πίσω σκουπίδια, ένα βαν το οποίο χρησιμοποιούσαν για τις διανυκτερεύσεις τους (το οποίο εν τω μεταξύ είχε πυρποληθεί) και διάφορες άλλες αυτοσχέδιες κατασκευές.

Γύρω-γύρω αιολικά και στην μέση ο υποσταθμός στον Τύμπανο

Σχεδόν πέντε χρόνια πίσω, μέσα από το camp του Καραμανώλη, τις συζητήσεις και τις ενημερωτικές εκδηλώσεις που στήθηκαν στα χωριά από τους ανθρώπους που το πλαισίωσαν, έγιναν γνωστά στο πανελλήνιο τα σχέδια να μετατραπούν τα Άγραφα σε ένα απέραντο αιολικό εργοτάξιο. Μπήκαν οι πρώτοι προβληματισμοί στους ανθρώπους της πόλης και των πολιτιστικών συλλόγων στα χωριά. Φτιάχτηκαν τα πρώτα δίκτυα επικοινωνίας, συντονισμού και επαγρύπνησης. Ψαχτήκαμε, διαβάσαμε πολύ και συζητήσαμε για την αλλαγή του ενεργειακού μοντέλου, πόσο «πράσινο» μπορεί να είναι αυτό και πώς ένας νέος κύκλος κερδοφορίας του κεφαλαίου, ενδεδυμένος με το φιλοπεριβαλλοντικό ηγρε της εποχής, απειλούσε άμεσα όαση, οικοσυστήματα, απάτητες βουνοκορφές, τοπικές κοινωνίες. Και κάπως έτσι αυτός ο αγώνας γιγαντώθηκε, πλαισιώθηκε και από άλλον κόσμο, νέες συνελεύσεις και συλλογικότες συγκροτήθηκαν, τα νέα ποιοτικά και ποσοτικά χαρακτηριστικά δημιούργησαν τις προϋποθέσεις να μιλάμε πλέον για ένα πολύμορφο κίνημα. Και ενώ συνέβαιναν όλα αυτά το κόκκινο φωτάκι απέναντι συνέχιζε να αναβοσβήνει τα βράδια.

Όταν οι πρώτες εικόνες της πικρής ήττας στον Τύμπανο άρχισαν να αποκτούν σίδερα και σκυρόδεμα, όταν η κατασκευή του υποσταθμού της ΔΕΗ ολοκληρώθηκε, τα πράγματα

γίνοντουσαν πιο δύσκολα. Αυτός ο υποσταθμός εξασφαλίζει μία κρίσιμη υποδομή διασύνδεσης με το ηλεκτρικό σύστημα για τα αιολικά εργοστάσια που σχεδιάζονται στην ευρύτερη περιοχή των Αγράφων και της Αργιθέας, μεταξύ αυτών και της Καζάρμα. Οπότε και τα σχέδια του κεφαλαίου αποκτούν μία προτεραιοποίηση ως προς τις άδειες που λαμβάνουν για να αρχίσουν οι εργασίες. Το μακρινό 2011 είχε εγκριθεί από τα τότε δημοτικά συμβούλια της Αργιθέας και του Μουζακίου η εγκατάσταση ανεμομετρικών ιστών στο βουνό (οι νυν διοικήσεις εμφανίζονται αντίθετες στο έργο). Και το 2018 ανάλογη έγκριση δόθηκε και από το Δασαρχείο Μουζακίου. Το αιολικό εργοστάσιο της Καζάρμα έχει ήδη λάβει από την Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας άδεια εγκατάστασης και η έγκριση από το υπουργείο Περιβάλλοντος, το καλοκαίρι του 2023, της νέας τροποποιημένης ΑΕΠΟ ολοκληρώνει μία σειρά γραφειοκρατικών διαδικασιών.

Σήμερα η χρονική συγκυρία παραμένει ιδιαίτερα κρίσιμη για την Καζάρμα. Έχοντας λάβει όλες τις αδειοδοτήσεις οι εργολάβοι μπορούν να κάνουν τις πρώτες κινήσεις για έναρξη των εργασιών στο βουνό άμεσα. Παρόλο που έχουν ανακοινωθεί κάποιες ακόμα θεσμικές κινήσεις με σκοπό να μπλοκαριστεί η πρόσφατη έγκριση της τροποποιημένης ΑΕΠΟ (το Δίκτυο Φορέων και Πολιτών για την Προστασία των Αγράφων σε συνεργασία με τους Δήμους της ευρύτερης περιοχής θα προχωρήσει σε κατάθεση διοικητικής προσφυγής στο υπουργείο Περιβάλλοντος ζητώντας την επανεξέταση της έγκρισης αυτής, αλλά και σε προσφυγή στο ΣτΕ), στην πραγματικότητα το τελευταίο αξιόπιστο ανάχωμα σε αυτά τα καταστροφικά σχέδια μπορούμε να είμαστε μόνο εμείς. Δική μας υποχρέωση είναι να κρατάμε τις προθέσεις και τα έργα τους στην θεωρία. Και οι όποιες διερευνητικές τους κινήσεις να σκοντάψουν πάνω στη συνεχή παρουσία μας στο βουνό, στην ανυποχώρητη στάση μας στο πεδίο όποτε και αν χρειαστεί, στην άρνησή μας να συναινέσουμε στα σχέδια τους. Η Καζάρμα πρέπει να παραμείνει βουνό!

Σημειώσεις για τη διαφαινόμενη ιδιωτικοποίηση της δασικής διαχείρισης

Του Τάσου Κ.

ΔΑΣΗ ΔΑΣΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ

Στο άρθρο του προηγούμενου τεύχους για την ανησυχητική κατάσταση και τις μαζικές ξηράνσεις σε πολλά δάση στον ευρωπαϊκό χώρο, είχαμε υποσχεθεί ότι η συνέχεια θα περιλάμβανε μια σειρά άρθρων πάνω στην ελληνική περίπτωση. Σχεδιάζαμε να προσεγγίσουμε το θέμα ελληνικά δάση συνδυάζοντας διαφορετικές οπτικές, ώστε να σχηματίσουμε μια σχετικά γενική εικόνα. Με τη σκέψη ότι δεν μπορούμε να μιλάμε για τα δάση και την αυταξία τους χωρίς να συμπεριλαμβάνουμε την ανθρώπινη δραστηριότητα σε αυτά. Αυτή η πολυποίκιλη δραστηριότητα των ανθρώπων στα δάση τους τελευταίους αιώνες διαόραμάτισε καθοριστικό ρόλο στην

μορφή και την κατάσταση των διαφορετικών οικοσυστημάτων, τη βιοποικιλότητα που φιλοξενούν, την παρούσα κατάσταση τους και τις δυναμικές ανάπτυξής τους. Ανάλογα, δεν μπορούμε να μιλάμε για τη δασική εκμετάλλευση, ξεχνώντας τόσο το κοινωνικό πλαίσιο που αυτή συμβαίνει όσο και τις αντιλήψεις για τα δάση σε κοινωνικό, επιστημονικό και κυβερνητικό επίπεδο. Αυτά σκεφτόμασταν και θεωρούσαμε ότι υπάρχει αρκετός χρόνος να ξεδιπλωθούν σε μια σειρά κειμένων, έχοντας κατά νου ότι εδώ και αρκετές δεκαετίες τα ελληνικά δάση (με τη μεγάλη εξαίρεση των παραθαλάσσιων περιοχών) έχουν αφεθεί λίγο πολύ στην ψυχία τους. Οι πιέσεις που δέχονταν, είτε από τη οργανωμένη

| Καναδάς. 5,5 εκ. στρέμματα κάθε χρόνο υλοτομούνται αποψιλωτικά. Πηγή φωτό / Thenarwhal.ca

δάσική εκμετάλλευση και τις συχνά παράνομες δραστηριότητες των τοπικών κοινωνιών, είτε από τις πυρκαγιές και άλλες φυσικές καταστροφές, υπερκεράζονταν από την εκπληκτική δυνατότητα αναγέννησης της ελληνικής φύσης. Και είναι αλήθεια ότι τα δάση στην Ελλάδα τις τελευταίες δεκαετίες επεκτείνονται και πυκνώνουν ως βασική συνέπεια της εγκατάλειψης της υπαίθρου, της μικρής αγοράς ξύλου και της απαξίωσης της δασικής υπηρεσίας και των οργανωμένων διαχειριστικών πρακτικών. Ένας πραγματικός παράδεισος για τους εραστές της άγριας φύσης. Τέτοιοι λοιπόν και εμείς, εθελουφλώντας θεωρούσαμε ότι οι μηχανές της (πράσινης) ανάπτυξης δεν θα άγγιζαν τα δάση όπως είχαν κάνει ήδη με τις κορυφογραμμές και τα ορεινά ποταμιά. Αποδεχθήκαμε υπερβολικά αφελείς καθότι γνωρίζαμε με ποιους έχουμε να κάνουμε. Με μια κυρίαρχη τάση που λυσσάει για νέα πεδία κερδοφορίας και δεν δίνει δεκάρα για τις συνέπειες των κερδών της στις κοινωνίες και τα οικοσυστήματα.

Οι διαδοχικές διακηρύξεις της νέας κυβέρνησης για τη διαχείριση των δασών και η επερχόμενη νομοθετική πρωτοβουλία έκαναν ξεκάθαρο ότι τα δάση έχουν στοχοποιηθεί ως ένας νέος επενδυτικός χώρος. Έτσι, με μια αίσθηση του επείγοντος, στα επόμενα άρθρα θα ασχοληθούμε με τα κυβερνητικά σχέδια, το λεγόμενο πρότζεκτ δάσος, προσπαθώντας όμως παράλληλα να μην ξεχάσουμε τους αρχικούς μας σκοπούς.

Το δάσος δεν είναι ένα σύνολο από μεγάλα δέντρα

Πριν προχωρήσουμε παρακάτω, θα επαναλάβουμε μια βασική θέση: Το δάσος δεν είναι απλά ένα σύνολο από μεγάλα δέντρα, το δάσος συνιστά ένα ολόκληρο σύμπαν, μια δυναμική κατάσταση που (ανα)παράγεται μέσα από το πλήθος των σχέσεων όλων των οργανισμών που συμβιώνουν και συνεξελίσσονται στο χώρο και

σε βάθος χρόνου. Από το επίπεδο των μεγάλων δέντρων και θηλαστικών, μέχρι τους μύκητες και τους μικροοργανισμούς υφάινεται ένα δίκτυο συμβιωτικών σχέσεων που επιτρέπει στο κάθε είδος να ευδοκιμεί, ενώ ταυτόχρονα συμβάλλει στη γενική λειτουργία του δάσους. Από τα παραπάνω προκύπτει και μια δεύτερη, εξίσου σημαντική, θέση: άλλο πράγμα τα αυτοφυή δάση όπως τα περιγράψαμε παραπάνω και άλλο οι καλλιέργειες δασικών ειδών. Οι μονοκαλλιέργειες δασικής πεύκης ή ερυθρελάτης που γεμίζουν την κεντρική ευρώπη, σε περιοχές εκτός της οικολογικής ζώνης εξάπλωσής τους, ονομάζονται καταχρηστικά δάση. Καθώς, εκτός από τα μεγάλα δέντρα, απουσιάζει αυτό το πλέγμα σχέσεων που δίνει στο δάσος πλούτο και την δυνατότητα να αυτόαναπαράγεται.

Τα υγιή δάση, χρειάζονται υγιείς αγορές

Αν προσέξουμε τους όρους με τους οποίους ξεδιπλώνεται το κυβερνητικό αφήγημα για τα δάση, βλέπουμε ότι παρά τις γαρνιτούρες για την προστασία των οικοσυστημάτων και τη βιοποικιλότητα, αντιμετωπίζει τελικά τα δάση ακριβώς ως ένα σύνολο από μεγάλα δέντρα που μπορούν να αποθηκεύουν CO₂, προσφέρουν διάφορες κοινωνικές λειτουργίες και πάνω απ' όλα μπορούν να παράγουν κέρδη. Καθόλου τυχαία, το ίδιο άλλωστε συμβαίνει και σε άλλους τομείς, ο κυβερνητικός λόγος αντανακλά τις θέσεις των μεγάλων πολυεθνικών που δραστηριοποιούνται στον τομέα της δασικής διαχείρισης και της βιομάζας (βλ. DRAX). Σύμφωνα λοιπόν με την DRAX, τα υγιή δάση, χρειάζονται υγιείς αγορές και ενεργή διαχείριση με αραιώσεις, καθαρισμό και αποψιλωτική υλοτομία. Τα ίδια λέει και η κυβέρνηση προσθέτοντας τα απαραίτητα για την προστασία από τον αρμαγεδώνω της κλιματικής κρίσης. Μιλάνε για τα δάση λες και είναι φυτεμένα περιαιστικά πάρκα τα οποία χρειάζονται καλλιεργητικές φροντίδες για να επιβιώσουν και ανά πάσα στιγμή είναι έτοιμα

να αναφλεγούν λες και είναι πυριτιδοποθήκες. Τα ίδια αντηχούν ένα σωρό άσχετοι/ες και πονηροί/ες στα media και την τοπική αυτοδιοίκηση που βρήκαν στον καθαρισμό και την αραίωση των δασών την πανάκεια για τις πυρκαγιές. Σε κάθε περίπτωση, αυτή η ρητορική λειτουργεί προς όφελος της διείσδυσης του επιχειρηματικού κεφαλαίου στα δάση, από το επίπεδο των μεγάλων εταιριών που θα αναλάβουν τις μεγάλες δουλειές μέχρι και τους τοπικούς εργολάβους που αναλαμβάνουν υλοτομίες, καθαρισμούς, αντιπυρικές ζώνες κτλ.

Ιδιωτικοποίηση και εντατικοποίηση της δασικής εκμετάλλευσης

Η στόχευση του πρότζεκτ δάσος είναι ξεκάθαρη: ιδιωτικοποίηση όλων των δραστηριοτήτων που σχετίζονται με τη δασική διαχείριση, αναδιοργάνωση και εντατικοποίηση της δασικής εκμετάλλευσής, δημιουργία και πριμοδότηση μια νέας αγοράς που θα σχετίζεται με τη χρήση δασικής βιομάζας και τα δικαιώματα άνθρακα που μπορεί να παράγει η δασική διαχείριση, απαξίωση οποιαδήποτε ουσιαστικού δημόσιου επιστημονικού ελέγχου που έθετε αειφορικά πρότυπα στη δασική εκμετάλλευση. Όλη αυτή η πρωτοβουλία διαφημίζεται με δυο λέξεις κλειδιά: ανάπτυξη και κλιματική κρίση. Ανάπτυξη, η οποία θα έρθει με την ιδιωτικοποιημένη δασική εκμετάλλευση και κλιματική κρίση, η οποία απειλεί τα δάση μας και επιτάσσει άμεσα και δραστικά μέτρα. Τίποτα πρωτότυπο και σε αυτή την περίπτωση, η ίδια ρητορική που συναντήσαμε στην επέλαση των ΑΠΕ σε κορυφογραμμές και ποτάμια, μια επιστημονικοφανής αφήγηση προορισμένη να χαϊδεύει τα αυτιά των υπκόων και να καταπραΰνει τους φόβους που η ίδια γεννάει — και το πιο σημαντικό, να διανοίγει πεδία κερδών για τις μεγάλες εταιρίες.

Ας δούμε όμως πιο συγκεκριμένα κάποιες πτυχές του εν λόγω σχεδίου: Αν και ο κυβερνητικός σχεδιασμός προβλέπει καταρχάς την αναδιοργάνωση των απαξιωμένων δασικών υπηρεσιών μέσα από ένα πρόγραμμα πρόωρων

συνταξιοδοτήσεων και προσλήψεων, στην πραγματικότητα βαθαίνει την απαξίωσή της καθώς επιπλέον λειτουργίες της περνάνε σε ιδιώτες. Στην ουσία, για τις δασικές υπηρεσίες προβλέπεται ένας δευτερεύων ρόλος, ως ελεγκτικού μηχανισμού και εγκρίσεως των ιδιωτικών πρακτικών στα δάση. Κεντρικό ρόλο στη νέα κατάσταση θα διαδραματίζουν εταιρικά σχήματα ΣΔΙΤ (συμπράξεις δημόσιου ιδιωτικού τομέα) που θα συμμετέχουν ιδιώτες σε ποσοστό 50% μαζί με τους δασικούς συνεταιρισμούς, σχήματα που θα αναλαμβάνουν εξ ολοκλήρου τη διαχείριση δασικών τεμαχίων, η οποία θα περιλαμβάνει αναγκαστικά την συλλογή νεκρής βιομάζας και έργα πυρασφάλειας. Οι ιδιώτες μπορεί να είναι από εμπόρους και βιομηχανίες ξυλείας μέχρι βιομηχανίες που καίνε βιομάζα για ενέργεια και εταιρίες που εμπορεύονται δικαιώματα άνθρακα. Σημαντικό ρόλο στην ιδιωτικοποίηση της δασικής διαχείρισης διαδραματίζει και το μνημονιακό ΤΑΙΠΕΔ (Ταμείο Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου) το οποίο μέσα τα προγράμματα Antinero 1, 2, 3 προκηρύσσει και αναθέτει έργα (π.χ. καθαρισμό δασών, αντιπυρικές ζώνες, δενδροφυτεύσεις) συχνά δίχως περιβαλλοντικές μελέτες.

Πρέπει να σημειωθεί ότι η πυρασφάλεια και η αποτροπή πλημμύρας αποτελούν ήδη την κερκόπορτα για να καταστρατηγούνται με fast track όρους όλοι οι περιβαλλοντικοί κανονισμοί στο όνομα μιας υποτιθέμενης ή πραγματικής έκτακτης ανάγκης. Εδώ μπαίνει στο παιχνίδι και η πολιτική προστασία, η οποία θεσμικά έχει λόγο για τα πάντα και τη δυνατότητα στο όνομα της έκτακτης ανάγκης να παρακάμπτει ότι θέλει. Το πρόβλημα δεν είναι μόνο ότι τα δάση ανοίγουν ως ένα πεδίο για να κερδοφορούν οι εργολάβοι φίλοι της κυβέρνησης, αλλά και ότι τα έργα στα δάση χρησιμοποιούνται για τους εφήμερους επικοινωνιακούς χειρισμούς των κρατούντων. Το πρόσφατο παράδειγμα του καθαρισμού των ρεμάτων σε όλη την επαρχία μετά τις πλημμύρες του ντανιελ όπου εργολάβοι χωρίς καμία μελέτη μήκαν να διανοίξουν

τις κοίτες των ρεμάτων κόβοντας τα μεγάλα δέντρα και διαλύοντας όλη την παραποτάμια βλάστηση δείχνει τον τρόπο που γίνονται εδώ οι δουλειές. Τα ίδια γίνανε και στην πάρνηθα όπου συνεργεία δουλεύανε με μεγάλα μηχανήματα 1,5 χρόνο μετά τη φωτιά φτιάχνοντας κορμοδέματα σε μπόαμινές κλίσεις (!) καταστρέφοντας τα νεαρά φυτάνια που ξεπετάχθηκαν την επόμενη άνοιξη, όπως τις περισσότερες των περιπτώσεων συμβαίνει στα καμένα μεσογειακά οικοσυστήματα. Αυτό φυσικά δεν εμπόδισε τους κυβερνώντες να προβάλλουν και στις δυο περιπτώσεις το «αντιπλημμυρικό έργο».

Δασική εκμετάλλευση και βιομάζα

Σε ότι αφορά τις μεθόδους και τα ζητούμενα της ίδιας της δασικής εκμετάλλευσης, στο κέντρο του νέου σχεδιασμού βρίσκεται η εξαγωγή και η εμπορική χρήση της νεκρής βιομάζας των δασών. Ως νεκρή δασική βιομάζα εννοούνται αφενός όλα τα υπολείμματα της υλοτομίας που μέχρι σήμερα αφήνονταν στους χώρους υλοτόμησης και αφετέρου η βιομάζα που μπορεί να προκύπτει από εργασίες αραίωσης, κλάδευσης ή καθαρισμού των δασών. Αυτή η πρακτική της συστηματικής εξαγωγής βιομάζας συνιστά για την Ελλάδα μια καινοτομία σε σχέση με το μοντέλο δασικής διαχείρισης που εφαρμόζεται τις τελευταίες δεκαετίες.

Στα πλαίσια του παλιού μοντέλου, στα λεγόμενα παραγωγικά δάση κάθε συστάδα υλοτομείται ανά 25-40 χρόνια. Στα δάση κωνοφόρων και οξιάς, η υλοτόμηση γίνεται επιλεκτικά με την αφαίρεση ενός ποσοστού γύρω στο 30% της δασικής βιομάζας. Αντίθετα στα δάση της όρυός, που στην Ελλάδα χρησιμοποιούνται σχεδόν αποκλειστικά για καυσόξυλα, η αποψιλωτική υλοτομία αποτελεί τη συνήθη πρακτική. Μια βάνουση πρακτική η οποία περιλαμβάνει την κοπή όλων των δέντρων και στηρίζεται στην ιδιότητα των πλατύφυλλων να πρεμνοβλασταίνουν. Χάρη σε αυτή, το δάσος μπορεί να αναγεννάτε μεν, ωστόσο οι οικολογικές συνέπειες όμως της αφαίρεσης όλων των μεγάλων δέ-

ντρων στην βιοποικιλότητα, την ανθεκτικότητα αλλά και από οικονομική σκοπιά στην παραγωγικότητα του οικοσυστήματος είναι πολύ μεγαλύτερες από την επιλεκτική υλοτομία. Σε κάθε περίπτωση, είτε μιλάμε για επιλεκτική είτε για αποψιλωτική υλοτομία, η υλοτομία αφήνει πίσω της πολλά υπολείμματα. Στα κωνοφόρα χρησιμοποιείται μόνο ο κεντρικός κορμός, ενώ για τα καυσόξυλα οι κορμοί διαμέτρου τουλάχιστον 10 εκατομ., όλα τα υπόλοιπα τμήματα του δέντρου αφήνονται στο πεδίο. Θα μπορούσε να πει κάποιος αφού κόβουμε που κόβουμε τα δέντρα ως τα χρησιμοποιούμε τουλάχιστον ολόκληρα, και όντως αυτό το επιχειρήμα ακούγεται εύλογο και περιβαλλοντικά ορθό. Όμως τα πράγματα δεν είναι καθόλου έτσι.

Η νεκρή βιομάζα διαδραματίζει πολλαπλούς ρόλους στο δάσος. Αποτελεί τη βασική του τροφή σε ένα κυκλικό/ αυτότροφο σύστημα, όπου οι οργανικές ουσίες που βρίσκονται στην νεκρή βιομάζα αφού αποσυντεθούν από μύκητες και άλλους μικροοργανισμούς ξαναγίνονται διαθέσιμες για τα φυτά στο έδαφος. Παράλληλα, προφυλάσσει από τη διάβρωση σε περιπτώσεις ισχυρών καταιγίδων, δημιουργεί το κατάλληλο μικροκλίμα για την ανάπτυξη των νεαρών φυτανιών και ταυτόχρονα αποτελεί ενδοσίτημα για μια σειρά μικρά ζώα, έντομα και μύκητες που διαδραματίζουν το καθένα το ρόλο τους στο πλέγμα των συμβιωτικών σχέσεων στο δάσος.

Οικολογική υποβάθμιση, μαφιοζοποίηση και στο βάθος ιδιωτικές μονοκαλλιέργειες δασικών ειδών

Στο βαθμό που θα προχωρήσουν τα κυβερνητικά/εταιρικά σχέδια, το σίγουρο είναι ότι μεσοπρόθεσμα θα επηρεαστεί δραματικά η κατάσταση και η δυναμική των ελληνικών δασών. Κοιτώντας τι γίνεται στο εξωτερικό μπορούμε να προεικονίσουμε τις συνέπειες. Η εκμετάλλευση των δασών πέρα από τις δυνατότητές τους, θα φέρει οικολογική υποβάθμιση, απώλεια βιοποικιλότητας και σταδιακή αντικατάσταση των αυτοφυών δασών με μονοκαλλιέργειες δασικών

ειδών (γιατί όχι και γενετικά μεταλλαγμένων;) υπό τον έλεγχο των εταιριών. Η κυβέρνηση φυσικά υποστηρίζει ότι όλα θα συμβούν μέσα από τα πιο αυστηρά αειφορικά πρότυπα διαχείρισης και εμείς φυσικά έχουμε κάθε λόγο να πιστεύουμε ότι τα πράγματα δεν θα γίνουν καθόλου έτσι. Η ελληνική ιδιαιτερότητα είναι ο ένας αλλά όχι ο μοναδικός, καθώς υπάρχει άφθονη διεθνής εμπειρία ανεξέλεγκτης δασικής εκμετάλλευσης.

Ο κανόνας και η λογική λένε ότι όπου ανοίγει η αγορά ξυλείας και δασικής βιομάζας, αυξάνουν προοδευτικά οι ανάγκες για πρώτη ύλη. Στην συνέχεια, καθώς η ποσότητα της δασικής εκμετάλλευσης θα πρέπει να αναρμονίζεται με τις αυξανόμενες ανάγκες τις βιομηχανίας, οι αειφορικοί κανονισμοί δασικής εκμετάλλευσης τηρούνται όλο και λιγότερο. Τελικά, επειδή σχεδόν πάντα τα συμφέροντα της αγοράς προηγούνται, πόσο μάλλον όταν ένα συγκεκριμένο δάσος θα βρίσκεται υπό τη διαχείριση μιας συγκεκριμένης βιομηχανίας όπως προβλέπει ο νέος σχεδιασμός, τα οικοσυστήματα υποφέρουν. Στο πεδίο, είτε θα βρεθούν πρόθυμοι δασικοί υπάλληλοι (με το καλό ή το κακό) να εξυπηρετήσουν ότι αυτά τα συμφέροντα δεν θα περιορίζεται από κανονισμούς αειφορίας, είτε οι δασικοί συνεταιρισμοί μαζί με κάποιους από αυτούς θα μετατραπούν σε ένα είδος μαφίας του ξύλου, είτε η κανονική μαφία θα διεισδύσει στον τομέα. Αν κρίνουμε από το πως γίνονται γενικά οι δουλειές σε αυτή τη χώρα, το σενάριο μαφιοζοποίησης της δασικής διαχείρισης μοιάζει πολύ πιθανό. Τέτοια είναι η κατάσταση ήδη στην ρουμανία, την μεγαλύτερη ξυλοπαραγωγική χώρα της εε, όπου περίπου το 50% της παραγωγής ξυλείας αποτελεί προϊόν λαθρουλοτομίας, σε μια αλυσίδα παραγωγής που φτάνει από τις τοπικές μαφίες των δασικών συνεταιρισμών που αναλαμβάνουν εκτός από τις υλοτομίες και τη «συμμόρφωση» απείθαρων ντόπιων και δασικών υπαλλήλων, μέχρι τα γιγαντιαία εργοστάσιο επεξεργασίας ξυλείας και την ΙΚΕΑ που αγοράζει από αυτά.

Η συστηματική της εξαγωγή δεν αποτελεί αειφορική πρακτική

Η συστηματική εξαγωγή της νεκρής βιομάζας μέσω κλαδέυσεων, αραιώσεων και συλλογής των νεκρών δέντρων και των υπολλειμάτων της υλοτομίας καθώς αφαιρεί διαρκώς οργανική ουσία από ένα αυτόνομο κυκλικό σύστημα, έχει ως μεσοπρόθεσμο αποτέλεσμα να φτωχαίνουν τα εδάφη και να μειώνεται σταδιακά η ανθεκτικότητα και η παραγωγικότητα του δάσους. Ήδη στη λιθουανία μετά από μια εικοσαετία εντατικής εξαγωγής βιομάζας έχει παρατηρηθεί η μείωση του διαθέσιμου αζώτου N (βασικό στοιχείο για την ανάπτυξη των φυτών) αλλά και η οξίνιση στο έδαφος. Εκεί ήδη έχουν ξεκινήσει πρακτικές λίπανσης των δασών με αζωτούχα λιπάσματα και στάχτη. Καταλαβαίνουμε πολύ καλά ότι στο τέλος αυτής της διαδικασίας βρίσκεται η αντικατάσταση των άγριων και αυτοφυών δασών, τα οποία είτε θα μαραθούν από την υπερεκμετάλλευση, είτε θα κριθούν οικονομικά ασύμφορα σε σχέση με ταχυαυξείς και πολύ πιθανόν γενικά μεταλλαγμένες μονοκαλλιέργειες (συμβαίνει ήδη μαζικά στην κίνα και πειραματικά στις ηπα). Καλλιέργειες δασικών ειδών που δεν μπορούν να επιβιώσουν χωρίς την ανθρώπινη παρέμβαση, αλλά καθώς θα είναι υπό τον έλεγχο των καλών μας εταιριών θα συμβάλλουν στην λογιστική κλιματική ουδετερότητα και στην ανάπτυξη.

Η καύση βιομάζας δεν αποτελεί ΑΠΕ

Έχει αποδειχθεί ότι αρκετές τεχνολογίες που χαρακτηρίζονται ΑΠΕ (πχ τα βιομηχανικού τύπου αιολικά πάρκα) κάθε άλλο παρά ανανεώσιμες μορφές ενέργειας είναι. Είναι τέτοιος ο κύκλος εργασίας και τα υλικά που απαιτούν η παραγωγή, η εγκατάσταση, η λειτουργία και τελικά η ανακύκλωσή τους (όταν και αν αυτή συμβαίνει) που ανταγωνίζονται σε περιβαλλοντική βλαπτικότητα τις παραδοσιακές μορφές παραγωγής ενέργειας με καύση υδρογονανθράκων. Η υπαγωγή στις ΑΠΕ της καύσης βιομάζας για παραγωγή ενέργειας είναι ίσως η πιο προκλητική

αντιστροφή της πραγματικότητας σε αυτό το θέατρο. Και εδώ η εμπειρία του εξωτερικού είναι διδακτική. Ένα εργοστάσιο παραγωγής ενέργειας που καίει βιομάζα, αν και στην αρχή διαφημίζεται ότι θα καίει τα υπολείμματα της βιομηχανίας ξύλου μαζί με ενεργειακά φυτά και υπολείμματα αγροτικής εκμετάλλευσης, στην πορεία καταλήγει να καταναλώνει ολόκληρα δέντρα. Η εμπειρία της βόρειας ευρώπης και της Αμερικής αυτό δείχνουν ξεκάθαρα. Οι ανάγκες για βιομάζα αυξάνουν και τελικά το ξύλο γίνεται συστατικό κομμάτι της πρώτης ύλης και όλα αυτά τα ξύλα από κάπου πρέπει να κοπούν. Αν υπάρχουν παρακείμενα δάση, είναι αυτά που θα δεχθούν την επιπλέον πίεση, αν όχι η ξυλεία θα πρέπει να εισαχθεί σε μορφή πέλλετ. Αυτό κάνει το πνωμένο βασίλειο εδώ και κάποια χρόνια, εισάγει τεράστιες ποσότητες ξυλείας από τον Καναδό, τις Ηπα, την Εσθονία, τη Ρουμανία και αλλού. Συμπυκνωμένη, όλη η υποκρισία της ρητορικής για περιορισμό των εκπομπών του CO₂. Η περιβαλλοντική πολιτική της βρετανίας για ισοσκελισμό των εκπομπών της σε CO₂ προϋποθέτει τον κόψιμο γιγαντιαίων εκτάσεων δέντρων, τα οποία ως γνωστών όντας ζωντανά απορροφούν CO₂.

Μικρή παρέκβαση για τις φωτιές

Το θέμα πυρκαγιές στην Ελλάδα, εκτός από ένα σύνθετο οικολογικό και κοινωνικό φαινόμενο, ενόημο στα μεσογειακά οικοσυστήματα, έχει αναδειχθεί ως ένα προνομιακό πεδίο για την κρατική διαχείριση. Αφενός, επειδή πρόκειται για ένα θέμα αρκετά ευαίσθητο και συναισθηματικά φορτισμένο για την πλειοψηφία του πληθυσμού, άρα και ιδανικό για την προπαγάνδα η οποία τα τελευταία χρόνια ειδικεύεται στο να δασπεύει φόβο και να υπόσχεται προστασία. Αφετέρου, γιατί η καμένη δημόσια γη εύκολα μετατρέπεται σε χώρο για ιδιωτικές επενδυτικές πρωτοβουλίες, ενώ κάτι ανάλογο συμβαίνει με την πυρασφάλεια και τα αντιπλημμυρικά έργα. Για τις αιτίες των πυρκαγιών, η προπαγάνδα συντονίζεται σε δύο βασικές ιδέες: η μια

περιστρέφεται γύρω από την κλιματική κρίση, η οποία υποτίθεται ότι έχει αλλάξει δραματικά τους όρους εξέλιξης μιας πυρκαγιάς και η άλλη δείχνει προς τη μορφή των δασών με την ανεξέλεγκτη τους βλάστηση, τα οποία παρομοιάζονται με πυριτιδαποθήκες. Με τέτοιες αιτίες και διαρκείς μηντιακές ενέσεις τρομοκρατίας, οι απαντήσεις μοιάζουν προφανείς: ακόμη περισσότερες ΑΠΕ και ενεργή δασική διαχείριση. Όταν όμως το 90% των πυρκαγιών οφείλονται σε ανθρώπινη πρόθεση ή αμέλεια, όταν η οποία αποτελεσματικότητα της δασοφυλάξεως έχει υποβαθμιστεί δραματικά μπροστά στην επικοινωνιακή διαχείριση της καταστροφής, μάλλον γι' αυτά θα έπρεπε να συζητάμε και όχι για τα κλαδιά στους υποόρους των δασών.

Επίλογος

Η διαφανόμενη επίθεση στα ελληνικά δάση αποτελεί μέρος μια παγκόσμιας τάσης που θέλει στιδήποτε ζωντανό να περνάει μέσα από τον έλεγχο των εταιριών και του κράτους (που στην ουσία είναι το κράτος των εταιριών) και να αξιοποιείται ως φυσικός πόρος προς εκμετάλλευση. Από το επίπεδο των γονιδίων, μέχρι και αυτό των μεγάλων οργανισμών, οι διαδικασίες της ζωής περιφράσσονται, ελέγχονται και ιδιωτικοποιούνται με επιταχυνόμενους ρυθμούς. Οι μεγάλες εταιρίες γενετικής, οι οποίες μέσω του λόμπινγκ ελέγχουν τις κυβερνητικές αποφάσεις, ενορχηστρώνουν αυτή τη διαδικασία και παράγουν υπερκέρδη υποσχόμενες μια υπερ-φύση και έναν υπερ-άνθρωπο. Στην πραγματικότητα οργανώνουν μια τεχνολογική νεοφεουδαρχία ή νεοφασισμό, όπου η ζωή δεν θα μπορεί να υπάρξει χωρίς την μεσολάβησή τους. Για το νέο παράδειγμα, η ίδια η ύπαρξη της άγριας ζωής εκτός από πεδίο κερδοφορίας συνιστά ένα ανεπίτρεπτο σκάνδαλο, γι' αυτό και συκοφαντείται ως επικίνδυνη, νοσογόνα και ατελής. Ακριβώς γιατί δείχνει ότι η ζωή για να υπάρχει σε όλο της τον πλούτο δεν χρειάζεται ούτε τον κρατικό έλεγχο, ούτε τον βιομηχανικό πολιτισμό και τις τελευταίες του εφαρμογές.

Το πάρκο που παύει τη λύπη, κινδυνεύει

Το Πausίλυπο, ένα πάρκο για την παύση της λύπης, δημιουργήθηκε στο κέντρο της Καρδίτσας το μακρινό 1901. Στις ημέρες μας η λύπη είναι μάλλον το πιο ευγενικό από τα συναισθήματα που έχουν δημιουργήσει σε ένα μεγάλο κομμάτι της τοπικής κοινωνίας τα σχέδια ανάπλασής του. Όχι μόνο ως προς το πόσο συμπεριληπτικά μπορεί να (μην) είναι για τους χρήστες του και τις ανάγκες της πόλης, όσο και για την διαδικασία που ακολουθήθηκε από την δημοτική αρχή.

Του Βαγγέλη Τσέτσα

ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΧΩΡΟΙ | ΑΝΑΠΛΑΣΗ | ΠΑΥΣΙΛΥΠΟ

Η μελέτη της ανάπλασης και ο αρχιτεκτονικός διαγωνισμός του '84

Τον Φεβράριο του 2022 γίνεται αντιληπτό ότι κάτι σοβαρό κινείται γύρω από το Πausίλυπο όταν ο δήμαρχος Β. Τσιάκος στέλνει στους δημοτικούς συμβούλους μία προμελέτη ανάπλασης του πάρκου και της πλατείας Πλαστήρα που έχει εκπονήσει η Διεύθυνση Τεχνικών Έργων προκειμένου να συζητηθεί στο επερχόμενο δημοτικό συμβούλιο. Το έργο προβλέπεται να χρηματοδοτηθεί με 8 εκατομμύρια ευρώ από το Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας και δίνεται ένα χρονικό περιθώριο λιγότερο των 10 ημερών για να εκφραστούν οι όποιες απόψεις πάνω στην μελέτη προτού αυτή κατατεθεί και επίσημα σαν πρόταση. Τα στενά χρονικά περιθώρια για να μην χαθεί η χρηματοδότηση θα επικαλεστεί ο Δήμος και για τη διαδικασία δημοπράτησης του έργου, καθώς δεν επιλέγεται ο αρχιτεκτονικός διαγωνισμός αλλά το σύστημα της μελέτης-κατασκευής.

Η μελέτη που παρουσιάστηκε βασίστηκε στον πανελλήνιο αρχιτεκτονικό διαγωνισμό που είχε γίνει το 1984 για την αναδιαμόρφωση του πάρκου σύμφωνα με τις ανάγκες που είχαν αξιολογηθεί εκείνη την εποχή (ενοποίηση του με την πλατεία Πλαστήρα, ανθόκηπος, επέκταση του πρασίνου, μετατροπή των γύρω δρόμων σε πεζόδρομους κ.α.). Το πρώτο βραβείο το είχε κερδίσει η ομάδα αρχιτεκτόνων που αποτελούνταν από τους Ορέστη Βιγγόπουλο, Νίκο Γεωργιάδη, Ανόρομάχη Δαμαλά και Παναγιώτα Μαμαλάκη. Η τελευταία αναμόρφωση του πάρκου σύμφωνα με εκείνον τον διαγωνισμό έγινε το 1992, διατηρώντας κάποια στοιχεία του, με αρκετές μετατροπές όμως στο αρχικό σχέδιο.

Σήμερα, τα σχέδια ανάπλασης περιλαμβάνουν εκτεταμένες παρεμβάσεις με σημαντικότερες τις εκτεταμένες κατασκευές με υδάτινα στοιχεία, την αντικατάσταση του εξοπλισμού του πάρκου (παγκάκια, φώτα κτλ.), την αναμόρφωση του χώρου όπου βρίσκονται τα παγόνια,

Το άγαλμα της Μάνας. Αναπαράσταση της γυναίκας του μόχθου, του θεσσαλικού κάμπου, από τον γλύπτη Χρήστο Καπράλο.

την αντικατάσταση των υλικών του τάπητα στα όρομάκια στο εσωτερικό του και την αναμόρφωση της πλατείας Πλαστήρα με την κατασκευή χώρων με πέργκολες για τα τραπεζοκαθίσματα των γύρω μαγαζιών. Οι τρεις διαγωνισμοί που έχουν γίνει μέχρι στιγμής έχουν κριθεί άγονοι για διαφορετικούς, κάθε φορά, λόγους, ενώ όταν έκλεινε η ύλη του περιοδικού προετοιμάζονταν ένας νέος, τέταρτος, καθώς εάν δεν υπογραφεί σύμβαση μέχρι τον Μάιο του 2024 το έργο θα απενταχθεί από το πρόγραμμα χρηματοδότησης.

Σιωπή και fast track διαδικασίες

Η ανάπλαση ενός πάρκου που αποτελεί τοπίο-σημο για την πόλη, συνδεδεμένο όσο τίποτα άλλο με την καθημερινή ζωή σε αυτήν, τις αναμνήσεις του καθενός και της καθεμιάς και την κάλυψη βασικών αναγκών στο σήμερα, όρομολογήθηκε με διαδικασίες fast track. Σε καμία περίπτωση δεν μπορούμε να μιλήσουμε για οποιαδήποτε υποψία δημόσιας διαβούλευ-

σης όταν για αυτήν δίνεται χρονικό περιθώριο μόλις 9 ημερών με πρόσχημα να μην καθούν οι ημερομηνίες. Η σιωπή του Δήμου όλους τους προηγούμενους μήνες γύρω από αυτό το σχέδιο είναι χαρακτηριστική. Μόλις τέσσερις μήνες νωρίτερα, τον Σεπτέμβριο του 2021, στον δημόσιο απολογισμό του δημάρχου η ανάπλαση του Πausιλύπου δεν αναφέρθηκε καν στα «έργα στα οποία ο Δήμος Καρδίτσας συμβάλει αποφασιστικά στην πρόοδο και την υλοποίησή τους». Δεν μπορούμε να φανταστούμε ότι η υπογειοποίηση των κάδων, ο περιφερειακός μπροστά από τον ΟΣΕ, η κατασκευή του προπονητικού κέντρου της Αναγέννησης, το αστυνομικό μέγαρο, το ειδικό σχολείο είναι έργα που χρήζουν συγκεκριμένης αναφοράς στον προγραμματισμό αλλά η ανάπλαση του εμβληματικού και ιστορικού Πausιλύπου όχι. Επιλέχθηκε λοιπόν η απόκρυψη ή συνέβη κάτι άλλο;

Η φημολογία στην πόλη πάει και έρχεται. Αλλά όταν επιλέγεις να επικεντρώσεις τα αυτιά

σου σε αυτήν κινδυνεύεις να χάσεις μία σειρά άλλων ζητημάτων τα οποία έχουν πραγματική βάση και τα διακυβεύματά τους μπορεί να είναι πολύ σημαντικά. «Όταν πας σε ένα πάρκο να κάνεις επέμβαση πριν φτάσεις εκεί υπάρχει μια διαδικασία ενεργειών που πρέπει να ακολουθήσεις. Αυτό το πράγμα ο Δήμος δεν το έχει κάνει», μας λέει ο δασολόγος Νίκος Παληκωρίτης. «Ως πάρκο διέπεται από την δασική νομοθεσία η οποία προστατεύει τα πάρκα και τα άληα γι' αυτόν τον λόγο. Έπρεπε να συντάξει ο Δήμος μια διαχειριστική μελέτη που να ορίζει το είδος των επεμβάσεων που πρόκειται να γίνουν στο πάρκο. Δεν το έκανε αυτό». Στη σύνταξη της μελέτης συμμετέχουν αρχιτέκτονες, πολιτικοί μηχανικοί και μηχανολόγοι μηχανικοί, ούτε ένας όμως δασολόγος ή γεωπόνος. Πώς γίνεται λοιπόν ο δήμαρχος να μιλάει για περισσότερο πράσινο, για περισσότερα δέντρα, όταν δεν συμμετέχει όμως στο σχεδιασμό ούτε μία ειδικότητα σχετική με αυτό; Ο Παληκωρίτης αναφέρει ότι «το έργο προβλέπει εγκατάσταση πράσινου δαπάνης μόλις 57.400€ στο σύνολο των 4,7 εκατομμυρίων ευρώ. Ποσοστό 1,22%. Αυτό είναι ένα ποσό ευτελές τουλάχιστον για ένα πάρκο που το κυρίαρχο στοιχείο είναι το πράσινο». Ο Αποστόλης Μηραϊνιώτης, γεωπόνος στο επάγγελμα, ήταν προϊστάμενος πρασίνου στο Πausίλυπο για 20 χρόνια, μέχρι την συνταξιοδότησή του. Θυμάται ότι το θέμα του πρασίνου του πάρκου αρκετές φορές ήταν ριγμένο σε σχέση με άλλα έργα κατασκευαστικού χαρακτήρα που προκρίνονταν, όπως για παράδειγμα η γέφυρα από την πλευρά της οδού Γαρδικίου. «Έρχεται μια γεωπόνος ένα φθινόπωρο για να σουχάσει τα πνεύματα, να μην υπάρχουν αντιδράσεις, θα βάλουμε λέει στον δρόμο που δισσχίζει το παυσίλυπο λεμονιές, νεραντζιές. Της λέω, πήρες στοιχεία μετεωρολογικά για να δεις τί θερμοκρασίες κάνει εδώ; λέει όχι. Της λέω, αυτά τα δέντρα στην γλάστρα τα κρατάμε τον χειμώνα, αν δεν τα βάλουμε μέσα ξεραίνονται. Μόλις κατάλαβε ότι ήταν εκτός πραγματικότητας λέει κάνει ότι καταλαβαίνεις εσύ που

ξέρεις τα πράγματα. Οπότε έτσι ξεκινήσαμε να φτιάξουμε και το Πausίλυπο».

Πλάτσα-πλούτσα, έχουμε γίνει λούτσα

Σε αντίθεση με το πράσινο, το υδάτινο στοιχείο φαίνεται να είναι η πιο φαντασμαγορική πρόταση της μελέτης και αναπόφευκτα καταλαμβάνει ένα μεγάλο μέρος της δημόσιας συζήτησης που γίνεται. Τα συντριβάνια μπροστά από το αναψυκτήριο και στον χώρο όπου σήμερα βρίσκεται η παιδική χαρά, μαζί με έναν περιμετρικό αύλακα που θα κατασκευαστεί στην νότια και ανατολική πλευρά, εκεί όπου τώρα βρίσκονται τα παρτέρια και το άγαλμα της Μάνας, προκαλούν σεβαστές επιφυλάξεις. «Στο χώρο της παιδικής χαράς η προμελέτη τοποθετεί συντριβάνια σημαντικής αναλογικά έκτασης. Η μικραίνει την παιδική χαρά ή κόβει δέντρα», αναφέρει σε ένα δημόσιο κείμενό της μία ομάδα επιστημόνων της πόλης που παρενέβη το προηγούμενο καλοκαίρι σχετικά με την ανάπλαση. Ο αύλακας θα δημιουργήσει ένα τεχνητό εμπόδιο και θα κατατμήσει τον σημερινό ενιαίο χώρο μεταξύ της πλατείας Πλαστήρα και του πάρκου. Σε μία πόλη όπου η δημοτική αρχή δεν μπορεί να διασφαλίσει τη σταθερή λειτουργία του συντριβανιού στην κεντρική της πλατεία, εύλογα θα αναρωτιόταν κάποιος πώς μπορεί να πείσει τους δημότες της ότι θα το πετύχει αυτό σε μία πιο διευρυμένη υδάτινη κατασκευή όπως είναι αυτή που σχεδιάζεται στο Πausίλυπο.

Η αλήθεια είναι ότι το υδάτινο στοιχείο δεν έχει λείψει ποτέ από διάφορες προηγούμενες εκδόχές ανάπλασης και λειτουργίας τόσο του Πausιλύπου όσο και της πλατείας Πλαστήρα. Την δεκαετία του '70 στη μέση της πλατείας υπήρχε ένα μεγάλο συντριβάνι σε πλήρη αρμονία με την είσοδο του πάρκου. Στο Πausίλυπο το 1935 κατασκευάζονται δύο μικρές τεχνητές λίμνες με περίτεχνα πελεκημένες πέτρες από τον αθηναίο ζωγράφο Γιόχαν Ρωμενό. Το 1992, στην τελευταία ανάπλαση του πάρκου, η οποία όπως αναφέραμε έγινε βάση του αρχιτεκτονικού διαγωνισμού του

1984 που χρησιμοποιείται και τώρα, αυτές θα καταστραφούν. Η παρουσία, λοιπόν, του υδάτινου στοιχείου στο Παισιλύπο δεν αποτελεί μία ρηξικέλευθη αρχιτεκτονική πρόταση αλλά κάτι που έχει δοκιμαστεί στο παρελθόν και έχει συναντήσει τα όριά του. Πόσο μάλλον σε μία πόλη που τους καλοκαιρινούς μήνες αντιμετωπίζει σοβαρό πρόβλημα όχι μόνο με τον πληθυσμό των κουνουπιών αλλά και ύδρευσης και άρδευσης.

Και πώς συνδέονται οι λιμνούλες με το πρόβλημα ύδρευσης της πόλης; Ο Αποστόλης Μπραϊνιώτης θυμάται και πάλι. "Όταν είχαν κάνει την μελέτη για το πάρκο μου λέει μια συνάδελφος μηχανικός, τώρα θα το γεμίσω με πράσινο. Και της λέω, πώς θα την ποτίσουμε τόσο έκταση; Αμάν λέει... Και τότε προσθέσανε μια δαπάνη για να γίνει μια πομόνα στην γωνία Εμμανουήλ και Γαρδίκιου. Μετά από 6-7 χρόνια άρχισε αυτή η πομόνα να βγάζει άμμο πολύ. Φέραμε κάποιον μάστορα, την καθάρισε και λειτούργησε ξανά. Όταν έφυγα εγώ πριν 10 χρόνια [σ.σ. το 2010] άρχισε να κάνει νούμερα, έκλεισε εντελώς. Και αναγκάστηκαν οι καινούργιοι, για να μην ξεραθούν τα πάντα, να συνδέσουν από την Εμμανουήλ το σύστημα ύδρευσης με τον αγωγό που ποτίζει το Παισιλύπο. Και έκαναν μικρές γεωτρήσεις, όχι πολύ βαθιές, και με λίγο νερό από αυτές με λίγο από την ύδρευση, έτσι ποτίζεται το πάρκο".

Και με τα τραπεζοκαθίσματα τί γίνεται;

Η πόλη στα κεντρικά της σημεία, εκεί όπου έχει στηθεί η πιάτσα της βιομηχανίας της διασκέδασης, είναι αδιάβατη εδώ και πολλά χρόνια. Από την πλατεία Δικαστηρίων και την πλατεία Ελευθερίας (κεντρική), μέχρι την Ηρακλείτου, την Χατζημήτρου, τον κεντρικό πεζόδρομο και την πλατεία Πλαστήρα οι επεκτάσεις των τραπεζοκαθισμάτων σε δημόσιο χώρο έχουν γίνει τόσο μόνιμες όσο και οι αυθαίρετες κατασκευές που έχουν στήσει οι μαγαζάτορες. Και ενώ αυτή η κατάσταση δεν φαίνεται να υπάρχει η διάθεση να αντιστραφεί (κάποια σπασμωδικά πρόστιμα που βεβαιώνονται λειτουργούν απλά ως εισροές στα ταμεία του Δήμου),

στην ανάπλαση της πλατείας Πλαστήρα σχεδιάζεται η κατασκευή μίας σειράς από πέργκολες περιμετρικά της, εκεί όπου τώρα είναι κατελημμένη από τραπεζοκαθίσματα, με τον Δήμο να ισχυρίζεται ότι έτσι θα οριοθετηθεί και θα περιοριστεί η επέκταση των μαγαζιών. Αντί για την απελευθέρωση δημόσιου χώρου λοιπόν θα κατασκευαστεί ένα νεκρό για τα μαγαζιά της εστίασης δίνοντάς τους μάλιστα την δυνατότητα να επιλέξουν τα ίδια τα υλικά τα οποία θα τοποθετήσουν στην οροφή της πέργκολας.

Πλατεία δημαρχείου ή πώς να συνδέσεις τα ασύνδετα

Μία μελέτη, με όμορφα λόγια, εύκολα μπορεί να προβάλει μία φουτουριστική εικόνα στον αναγνώστη της, το κρίσιμο σημείο όμως είναι τί συμβαίνει όταν αντιπαρά τίθεται στο πραγματικό πεδίο. «Στην ανατολική πλευρά του πάρκου, η σύνδεση με το νέο δημαρχείο της πόλης προβλέπεται να γίνει με μία νέα εμβληματική είσοδο απέναντι από το δημαρχείο, η οποία δεν υπήρχε μέχρι σήμερα», αναφέρεται. Και φυσικά το γνωρίζουμε ότι δεν υπήρχε αυτή η είσοδος μέχρι σήμερα καθώς στη θέση της υπάρχουν δέντρα και πράσινο τα οποία πλέον σχεδιάζεται να καταστραφούν για να δημιουργηθεί στη θέση τους η πλατεία δημαρχείου, με συντριβάνια και ζαρντινιέρες. Επιπρόσθετα, η υπόγεια δεξαμενή συλλογής και φιλτραρίσματος όμβριων υδάτων που προβλέπεται σε αυτήν την πλευρά απαιτεί εκσκαφή βάθους 3 μέτρων, κάτι που θα απειλήσει πολύ σοβαρά το εκτεταμένο ριζικό σύστημα των δέντρων που βρίσκονται εδώ και δεκαετίες στο σημείο. Η σκληρή αλήθεια είναι ότι πραγματική σύνδεση του δημαρχείου με το Παισιλύπο δεν μπορεί να υπάρξει όσο διέρχεται ανάμεσα τους η οδός Μυρμιδόνων, ένας βασικός κυκλοφοριακός άξονας εισόδου στην πόλη, ακόμα και τουριστικών λεωφορείων όπως αναφέρει και η ίδια η μελέτη ανάπλασης.

Το αναψυκτήριο, μία πολεμένη ιστορία

Στο κέντρο του Παισιλύπου υπάρχει μία πολεμένη

ιστορία που έχει να κάνει με το αναψυκτήριο του. Αποτελεί ίσως το πιο εμφανές σημάδι του πώς μέσα στις δεκαετίες έχει εμπορευματοποιηθεί η χρήση του πάρκου. Από τις βιβλιοπαρουσιάσεις, τις καλλιτεχνικές εκδηλώσεις, τις συναντήσεις συλλογικοτήτων και πολιτιστικών ομάδων μέχρι τις συναυλίες, τα γυμνασικά και τα λυκειακά πάρτι που φιλοξενούνταν δωρεάν στον χώρο του, φτάσαμε στην παραχώρησή του σε έναν ιδιώτη (από την άνοιξη του 2022) και στην αυστηρά εμπορευματική του χρήση. Μία μεγάλη πληγή — και προφανώς ανάγκη — της πόλης είναι ότι σήμερα δεν υπάρχει κανένας κλειστός χώρος τους χειμερινούς μήνες που να μπορεί να φιλοξενήσει, χωρίς κάποια χρήματα για την ενοικίαση του, ανθρώπους και ομάδες που θέλουν να πραγματοποιήσουν μία εκδήλωση, μία συνάντηση, ένα δρώμενο. Το δημωτικό αναψυκτήριο του Πausilύπου κάποτε έδινε αυτές τις ευκαιρίες, όπως το φθινόπωρο του 2019 όταν η μεγάλη πανελλαδική διαδήλωση που έγινε στην πόλη ενάντια στην εγκατάσταση αιολικών εργοστασίων στα Άγραφα κατέληξε εκεί και πραγματοποιήθηκε στο χώρο του μια ζωντανή ανοιχτή συνέλευση με τη συμμετοχή 300 ανθρώπων. Το αναψυκτήριο ήταν ζωντανό κομμάτι της Καρδίτσας, έδινε ώθηση σε ανθρώπους για να παράξουν πολιτισμό, διασκέδαση, πολιτική η οποία δεν μπορούσε να χωρέσει στα αυστηρά εμπορευματικά πρότυπα της υπόλοιπης πόλης.

Ένα πάρκο, όλες οι φυλές της πόλης

Το Πausilύπο επιτελεί έναν πολύ σημαντικό ρόλο για την πόλη. Δεν είναι απλά ένα πράσινο πάρκο στο κέντρο της Καρδίτσας. Είναι ένας δημόσιος κοινωνικός χώρος, απ' αυτούς που λείπουν, και γι' αυτό απ' άκρη σε άκρη του είναι γεμάτος ζωή. Σε αυτό θα συναντήσεις όλες τις φυλές της πόλης: σκασιαρχεία μαθητών από τα σχολεία, γρήγορες τζούρες τσιγάρων στα διαλείμματα των απογευματινών φροντιστηρίων, το παρασκευιατικό βραδινό ραντεβού όλων των σχολείων της πόλης

Σύντομη ιστορία του κήπου

Στα τέλη του 19ου αιώνα ο τόπος του Πausilύπου ήταν χέρσος με έναν μυλαύλακα να τον διαπερνά και την εβδομαδιαία ζωαγορά του νομού να γίνεται εκεί. Το 1900 ο τότε δήμαρχος της πόλης Στέργιος Λάππας - και ενώ ο Δήμος είχε εξασφαλίσει την ιδιοκτησία του χώρου που παλαιότερα ήταν τοιφλίκι της συνοικίας των Καμινάδων — ανέθεσε στον μηχανικό Γιώργο Φώσκολο να σχεδιάσει τον κήπο. Φυτεύτηκαν δένδρα, λουλούδια, σχεδιάστηκε ένας Ανθώνας στα πρότυπα του τότε Εθνικού Κήπου στην Αθήνα και κατασκευάστηκε ένα καλαίσθητο περίπτερο το οποίο παρέπεμπε στην βαυαρική αρχιτεκτονική της εποχής. Εκεί θα φιλοξενούνται τακτικά μουσικές, θεατρικές και καλλιτεχνικές παραστάσεις.

Η ύδρευση της πόλης αποτελούσε πρόβλημα ήδη από εκείνα τα χρόνια και αναπόφευκτα το ίδιο συνέβαινε και με την άρδευση του Πausilύπου. Ο μυλαύλακας που διαπερνούσε την βόρεια πλευρά του, πέρα από τις αρδευτικές ανάγκες του κήπου σε κάποιες περιπτώσεις ξεδίψασε και τους καρδίτσιώτες όταν για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα είχε καταστραφεί ο τουρκικός ήλιος αγωγός που μετέφερε το νερό από την Παπαράντζα στην πόλη. Το ίδιο συνέβη και με το πηγάδι του Λάππα που βρισκόταν στην δυτική πλευρά του κήπου αλλά και με τη μία από τις τέσσερις δημόσιες βρύσες της πόλης που βρισκόταν μέσα σε αυτόν. Το 1953 στο δυτικό τμήμα του Πausilύπου ανεγείρεται υδατόπυργος για την άρδευση του κήπου αλλά και για τον εφοδιασμό με νερό των καταβρεχτήρων του Δήμου που κατέβρεχαν τους τότε χωμάτινους δρόμους της πόλης. Το δεύτερο μισό του 20ου αιώνα διάφορες προτάσεις κατατίθενται στον τοπικό τύπο για τον εμπλουτισμό και τον ανασχηματισμό του Πausilύπου με κάποιες από αυτές

Δεκαετία του '70, ο πρώην Ανθώνας του Πausιλύπου έχει αναμορφωθεί σε πλατεία Πλαστήρα. Φωτό / Ηλ. Παγανός.

να πραγματοποιούνται. Ανάμεσα σε αυτές και δύο πετρόκτιστες λιμνούλες που στο κέντρο τους είχαν συντριβάνια και οι οποίες διατηρήθηκαν μέχρι την τελευταία αναμόρφωση του πάρκου, το 1992.

Ενώ ο κήπος εμπλουτίζεται ως προς την κλωρίδα του, κάποια σημεία περιμετρικά του χάνονται και οικοδομούνται. Στα βορειοδυτικά κτίζεται το δημοτικό σχολείο που υπάρχει μέχρι σήμερα, λίγο παραδίπλα ένα κτίριο το οποίο λειτούργησε καταρχήν ως πολυϊατρείο και μετέπειτα άλλαξε διάφορες χρήσεις (δημαρχείο, λαογραφικός όμιλος Καραγκούνα, δημοτικό ωδείο, δημοτικές υπηρεσίες) και στα νότια θα γκρεμιστεί το περίπτερο του Ανθώνα που επεκτεινόταν σε ένα μέρος επί της οδού Υψηλάντου και θα χτιστεί νέο κτίριο, στο κέντρο του πάρκου, το αναψυκτήριο που υπάρχει σήμερα. Λίγα χρόνια αργότερα θα καταστραφεί και ο Ανθώνας και στη θέση του θα δημιουργηθεί η σημερινή πλατεία Πλαστήρα. Ευτυχώς διάφορα άλλα σχέδια για την περαιτέρω οικοδόμηση κομματιών του κήπου, όπως η κατασκευή λαογραφικού αρχαιολογικού μουσείου στα δυτικά ή η παραχώρηση 1.000 τ.μ. για την ανέγερση τουριστικού ξενοδοχείου του ΕΟΤ, αναβλήθηκαν ή απορρίφθηκαν από το δημοτικό συμβούλιο της πόλης.

στην δυτική πλευρά του, τα παθιασμένα φιλιά που γεννούν τους πρώτους έρωτες στα πιο κακοφωτισμένα σημεία του, το άραγμα της άγριας νεολαίας στον «λόφο» στην σκιά της Μάνας, τους γονείς με τα καρτοσάκια να λιώνουν τις σόλες τους στην ηλιόλουστη πλατεία Πλαστήρα, άλλους να κοινωνικοποιούνται στην παιδική χαρά, τους γεροντότερους αυτής της πόλης να ξαποσταίνουν στα παγκάκια και τα πεζούλια και να ξεγελούν την μοναξιά της ηλικίας και του σπιτιού. Αλλά, που και που και την πρέζα, που όσο και αν θέλουμε να την κρύψουμε δεν παύει να αποτελεί ένα κοινωνικό σύμπτωμα της εποχής και της πόλης.

Στα σχέδια ανάπτυξης του Πausιλύπου κάποιες από αυτές τις φυλές αποκλείονται και κάποιες άλλες πρέπει να αλλάξουν άρδην το κοινωνικό τους αποτύπωμα προκειμένου να βρουν τον χώρο τους στο νέο Πausιλυπο. Ο σχεδιασμός ανάπτυξης του πάρκου ξεκίνησε από-τα-πάνω, δηλαδή από μία ιεραρχική πυραμίδα στην κορυφή της οποίας βρίσκεται η δημοτική αρχή, χωρίς να υπάρχει καμία επιθυμία συμπερίληψης των αναγκών των από-τα-κάτω, δηλαδή των δημοτών. Όλη αυτή η ιστορία φαίνεται να ξεκίνησε επειδή μέσω συγκεκριμένων διαύλων εξασφαλίστηκε μία χρηματοδότηση 8 εκατομμυρίων ευρώ για το συγκεκριμένο και μόνο έργο, ένα έργο το οποίο, όπως παραδέχεται δημόσια και ο δήμαρχος, δεν είναι από αυτά που χρειάζεται κατά προτεραιότητα η πόλη. Το Πausιλυπο προφανώς και έχει ανάγκη κάποιων ήπιων παρεμβάσεων συντήρησης του πρασίνου, αποστράγγισης και αντικατάστασης φθαρμένου εξοπλισμού, παρεμβάσεις οι οποίες, με όρους πραγματικούς και όχι φαντασμαγορικούς, σε καμία περίπτωση δεν μπορούν να κοστολογηθούν στα 8 εκατομμύρια ευρώ. «Αυτά είναι μικρά έργα, με 8 εκατομμύρια ευρώ φτιάχνεις δύο λύκεια. Το νέο 1ο Λύκειο Καρδίτσας στοίχισε 4 εκατομμύρια», λέει ο Νίκος Παληχωρίτης.

Εάν γύρω από τα σχέδια ανάπτυξης του Πausιλύπου διακρίνουμε σημάδια αμετροπέπειας

της τοπικής εξουσίας, δεν μπορούμε απλά να της το καταλογίσουμε και να συνεχίσουμε την καθημερινότητά μας σαν να μη συμβαίνει τίποτα. Η συγκυρία είναι πολύ κρίσιμη για να αφήσουμε ένα ιστορικό πάρκο που αποτελεί κομμάτι της προσωπικής ιστορίας και διαδρομής του κάθε κατοίκου, να καταστραφεί έτσι εύκολα. Οι ανάγκες των ανθρώπων της πόλης πρέπει να καθορίζουν τα έργα που γίνονται σε αυτήν και όχι οι χρηματοδοτήσεις από κάποια ταμεία και κάποιους οργανισμούς που καμία σχέση δεν έχουν με αυτήν αλλά θέλουν βίαια να καθορίσουν τη μορφή της. Στην πόλη όπου το έργο της ανακατασκευής του κεντρικού πεζόδρομου και της πλατείας, γεμάτο κακοτεχνίες, δεν έχει ολοκληρωθεί δύο χρόνια μετά, πιστεύουμε ότι υπάρχει ανάγκη για ένα «μητροπολιτικό πάρκο» όπως διατείνεται ο δήμαρχος; Υπάρχει κάποιος σε αυτήν την πόλη που πιστεύει ότι θα σταματούν πιο πολλοί επισκέπτες και τουρίστες στην Καρδίτσα γιατί το Πausίλυπο θα έχει λιμνούλες και κανάλια νερού, τη στιγμή που όλοι και όλες γνωρίζουμε πολύ καλά ότι η πόλη είναι σύντομο πέρασμα για την λίμνη Πλαστήρα και τα Άγραφα; Τα οποία κάθε μέρα που περνάει υποβαθμίζονται όλο και περισσότερο και απειλούνται περαιτέρω με τις άδειες που δίνονται για αιολικά εργοστάσια;

Η Καρδίτσα έχει ανάγκη το πάρκο που αγάπησαμε και ζήσαμε όλες αυτές τις δεκαετίες, λειτουργικό και πράσινο. Έχει ανάγκη και ένα αναψυκτήριο όπως παλιά, ανοικτό στους ανθρώπους της πόλης που παίρνουν πρωτοβουλίες να κάνουν πράγματα, στην φιλοξενία εκδηλώσεων και συναντήσεων πέρα από τη λογική του αντιτίμου.

► Πausίλυπο. Ένας αιώνας ζωής, Ηλίας Κ. Παγανός, Δήμος Καρδίτσας, 2002

ΚΑΤΑΦΥΓΙΟ ΕΛΑΤΑΚΟΣ

Αυτοδιαχείριση κάτω από τον έλατο

Του Βαγγέλη Τσέτσα

ΜΝΗΜΗ ΕΛΑΤΑΚΟΣ

Ο Ελατάκος βρίσκεται στη μέση μίας από τις πιο όμορφες και καλά σηματοδοτημένες ορειβατικές διαδρομές των Αγράφων, του μονοπατιού Κ1 το οποίο συνδέει την λίμνη Πλαστήρα με το Μπορλέρο, το οροπέδιο της Νιάλας και το χωριό Άγραφα. Είναι ένα καταφύγιο αυτοδιαχειριζόμενο, από τα λίγα στην επικράτεια. Αναζητώντας την ιστορία της δημιουργίας του, αναπόφευκτα βουτάμε στην ανθρωπογεωγραφία των Αγράφων. Άνθρωποι και βουνά, βουνά και άνθρωποι.

Από το καταφύγιο κοιτώντας προς την Πετσαλούδα.
Φωτό / Γιώργος Στεργιόπουλος.

Ο οικισμός των Ζυγογιαννέων

Η ευρύτερη περιοχή του Ελατάκου είναι γεμάτη ορεισίβια ζωή εδώ και τουλάχιστον δύο αιώνες. Το 1886 εγκαθίστανται στην περιοχή Σαρακατσαναίοι κτηνοτρόφοι, βόσκουν τα κοπάδια τους τους καλοκαιρινούς μήνες (τον χειμώνα κατεβαίνουν στον Ορχομενό ή στο Κάστρο της Βοιωτίας) και δημιουργούν τον οικισμό των Ζυγογιαννέικων. «Οι βλάχοι ήταν δύο οικογένειες, οι Φυλλομπραίοι και οι Ζυγογιαννέοι», θυμάται ο Αντώνης Αντωνίου, παλιός πρόεδρος του Μπελοκομύτη. «Επιλέξαν αυτό το σημείο και αγόρασαν μια έκταση 15-20 στρέμματα εκεί όπου είναι ο οικισμός σήμερα», αφηγείται ο Γιώργος Ζυγογιάννης, κάτοικος του οικισμού πάππου προς πάππου όπως προοιεί και το επίθετό του. «Η υπόλοιπη περιοχή από πάνω ήταν τα λιβάδια της κοινότητας. Ήταν κάτοικοι της κοινότητας και δικαιούνταν να έχουν εκεί τη βοσκή τους. Σε όλο το βουνό, εκεί όπου είναι ο Ελατάκος, η Στρούγκα, η Πετσαλούδα, η Χούνη, μέχρι την Λεπτοκαρυά πάνω που ήταν το κτήμα του Βελέντζα». Ο Γιάννης Μποτού, σαρακατσάνος, γεννημένος σε στάνη, όπου έζησε τα παιδικά του χρόνια, στο βιβλίο

του Σαρακατσαναίοι μεταφέρει τις διηγήσεις του πατέρα του από το μακρινό 1966. «Εγκαταστάθηκαν οι Σαρακατσαναίοι στα αγραφιώτικα βουνά κι έγιναν δημότες στα χωριά κι απέκτησαν δικαιώματα να βόσκουν στα κοινοτικά λιβάδια. [...] Όλοι οι βλάχοι, Μαλαμούλης, Ακρίβος, Μποτός, Κορκαίοι, Αραπιτσαίοι, Ζυγογιανναίοι, Γερογιανναίοι (ήταν το ίδιο σόι με τους Ζυγογιανναίους, μάλγε ο πατέρας μου), είχαν βγει κι ήταν μαζωμένοι στον Έλατο (τοποθεσία όπου τελικά έμεινε ο Ακρίβος), πολλά κονάκια. [...] Από κει απ' τον Έλατο έπαιρναν όλα τα λιβάδια με νοίκιο, ως τα Τρία Σύνορα (τοποθεσία στο σύνορο με το Τροβάτο). Τα νοίκιασε ο Έπαρχος και τάπαιρναν απ' τον Έπαρχο. Ήταν, όπως είπαμε, του Δημοσίου τότε».

Σαρακατσαναίοι στα Άγραφα

Από την Πετσαλούδα και το Μπορλέρο μέχρι το οροπέδιο της Νιάλας, το Τροβάτο και τα Βραγγιανά ο τόπος ήταν γεμάτος ζωή, ανθρώπους, κονάκια, κοπάδια. Ο Σεραφείμ Τσιτσάς στο βιβλίο του *Τ' Άγραφα της Πίνδου* αναφέρει ότι προπολεμικά οι σαρακατσάνοι σε όλα τα Άγραφα αποτελούσαν 70 τσελιγκάτα με 577

οικογένειες και περίπου 100 χιλιάδες νομαδικά πρόβατα. Ως πιο ονομαστοί τσελιγκάδες καταγράφονται οι Ακριβαίοι (Ελατος Βραγγιανών), ο Αλεξάκης (Βραγγιανά), οι Αραπογιανναίοι (Νιάλα), οι Ζυγογιανναίοι (Μπελοκομύτης), ο Πέτρος και Θύμιος Καραϊσκος (Αγραφα, Βελέσι), οι Κολοβαίοι (Καρίτσα Δολόπων), οι Μαλαμουλαίοι (Κριθάρια Βραγγιανών), ο Μαργώνης (Τροβάτο), ο Σαλαγιάννης (Μίγδου Αγραίων), οι Τσιγαριδαίοι (Καμάρια) και άλλοι πολλοί. Το 1953 ο Γιώργος Αθανασιάδης Νόβας (γνωστός και με το λογοτεχνικό του όνομα Γιώργος Αθάνας), στην βιοματική ποιητική συλλογή του *Τραγούδια των βουνών* γράφει για τους τσελιγκάδες που συνάντησε στα αγραφιώτικα βουνά: «Κουμπάρος ήρθα στ' Άγραφα και τη χαρά δε κρύβω / τα βλαχοτόπια γνώρισα, τους τσελιγκάδες είδα... / Στο Μαλαμούλη προσπερνώ, διαβαίνω στον Ακρίβο / Βελέντζα, μη με καρτερής! Δε θα 'ρθω Τσιγαρίδα / Το Σαλαγιάννη χαιρετώ και πάω στον Πατσαούρα / στη Σάϊκα, στον Καταραχιά, στ' αγναντερά Μαράθια / να φάω ψιμάρνι στο σουβλί, να πιω νερό στην γκούρα, / να ιδώ τον ήλιο την αυγή στις θάλασσας τα βάθια!».

Το όνομα

Μέσα σε αυτήν την πραγματικότητα που περιγράφεται από πολλές και διαφορετικές μαρτυρίες δεν προκαλεί διόλου έκπληξη ότι κοντά στα 4.000 πρόβατα και γίδια έβοσκαν μόνο στην περιοχή του Ελατάκου¹. «Τα βοσκοτόπια

Σημειώσεις

1. Η λαογράφος και συγγραφέας Αγγελική Χατζημιάλη, στο βιβλίο της *Σαρακατσάνοι* (Αθήνα, 1957), προϊόν επιτόπιας και βιβλιογραφικής έρευνας, παραθέτει σε παράρτημα στατιστικούς πίνακες για τον πληθυσμό, την εξάπλωση και τις μετακινήσεις των σαρακατσαναίων. Εκεί, μεταξύ άλλων, καταγράφονται και οι Ζυγογιαννέοι, 15 οικογένειες με 2.000 πρόβατα. Εμείς βρήκαμε τη σχετική αναφορά στην διπλωματική εργασία του Τάκη Ντάσιου *Η στράτα των νομάδων σαρακατσαναίων Αγραφιωτών και το πολιτισμικό ίχνος της* (Αθήνα, 2011).

πήγαιναν μέχρι τον Φούρνο, στην Πόρτα [των Αγράφων]. Η λάκα πριν την Πόρτα είναι η Χούνη, έχει και κάποιες πηγές εκεί. Πριν φτάσουμε στην Πόρτα είναι μια ρεματιά μεγάλη. Εκεί συνήθως το καλοκαίρι σταλίζουν κάποια κοπάδια πρόβατα, πιο χαμηλά που είχε έλατα». Κατά τον Ζυγογιάννη ακόμα και το όνομα της Πετσαλούδας περιγράφει τα μορφολογικά απόνερα της κτηνοτροφικής ζωής σε εκείνα τα μέρη. «Η Πετσαλούδα είναι μια πλαγιά που επειδή δεν είχε πολλά δένδρα ήταν σαν πέτσα, γυμνή».

«Τότε επειδή βοσκούσαν τα πρόβατα ήταν πολύ χαμηλά τα έλατα. Όπως καταλαβαίνετε το περπατούσαν συνέχεια, δεν άφηναν να μεγαλώσει κανένα δέντρο. Ε, ήταν ένας έλατος εκεί μόνος και το έβγαλαν έτσι», θα μας πει ο Γιώργος Ζυγογιάννης για το πώς προήλθε το όνομα της περιοχής.

Το τέλος της κτηνοτροφίας

Παρόλο που θα μπορούσαν να γραφτούν πολλοί και διαφορετικοί λόγοι — και σε ένα βάθος χρόνου — για τους οποίους η κτηνοτροφία άρχισε να αραιώνει απελπιστικά, θα πρέπει να καταγραφεί ότι στις προφορικές μαρτυρίες ανθρώπων των χωριών πέριξ της Πλαστήρα, η δημιουργία της τεχνητής λίμνης αναφέρεται πάντα (ανάμεσα στα άλλα) ως ένα γεγονός το οποίο προκάλεσε βίαιες και συμπεκνωμένες αλλαγές στην ανθρωπογεωγραφία της περιοχής. «Μετά το έργο της λίμνης που τέλειωσε και κατακλύστηκε έφυγαν όλοι από εκεί πάνω και ερήμωσε ο τόπος. Πήγαινε κανένα κοπάδι με 50 πρόβατα από τον Μπελοκομύτη», λέει ο Γ. Ζυγογιάννης. «Τα καλύτερα χωράφια ήταν τα ποτιστικά, αυτά που ποτίζονταν από το ποτάμι. Όταν έγινε η λίμνη πάνε αυτά», συμπληρώνει ο Α. Αντωνίου.

Κατά τη διάρκεια του αντάρτικου τα σπίτια των Ζυγογιαννέικων κάκκαν δύο φορές. «Το σημείο εκείνο ήταν παρατηρητήριο των ανταρτών. Έλεγχαν το μέρος και προς Φουρνά-Βελούχι και προς τον κάμπο», λέει ο Γιώργος Ζυγογιάννης. «Εμάς μας έδιωξαν το '47 και μέχρι το '50, τα καλοκαίρια δεν επιτρεπόταν να πάμε

πάνω στο βουνό. Μέναμε στην θήβα που είχαμε τον χειμώνα τα πρόβατα. Από εκεί περνούσαν και κρύβονταν αντάρτες. Τα κάψανε μία φορά και ξαναπήγαν. Έτυχε να βρω έναν φαντάρο που ήταν από την Καρίτσα και μου έλεγε ότι είχαν εντολή να μην υπάρχει μέρος όπου θα μπορούσαν να ξενυχτήσουν». Το '50 θα ξαναχτίσουν τα σπίτια, τα οποία όμως θα εγκαταλειφθούν και πάλι μετά τη δημιουργία της λίμνης. 20 χρόνια αργότερα θα ανέβουν πάλι επάνω και θα ξαναχτίσουν τα σπίτια τα οποία συναντάμε σήμερα.

Χωρίς την κτηνοτροφία τα Ζυγογιαννέικα σήμερα είναι ένας οικισμός έρμος τους χειμωνιάτικους μήνες, με ζωή τα καλοκαίρια. Ευρισκόμενος πάνω στην χάραξη του μονοπατιού Κ1 που συνδέει την λίμνη Πλαστήρα με τα ευρυτανικά Άγραφα, οι άνθρωποί του εδώ και πολλές δεκαετίες είναι εξοικειωμένοι και φιλόξενοι με τους πεζοπόρους. Ακόμα και τους βαρύς χειμωνιάτικους μήνες, με τις απαιτητικές καιρικές συνθήκες των αγραφιώτικων βουνών, που δεν έμενε κανείς στον οικισμό, είχαν φροντίσει στο κέντρο του να υπάρχει πάντα προσβάσιμο ένα τηλέφωνο με κέρμα για να εξυπηρετεί τους ορειβάτες.

Η κατασκευή του καταφυγίου

Το καταφύγιο του Ελατάκου (1.453μ.) κατασκευάστηκε το 1997 στο δημόσιο δάσος της κοινότητας του Μπελοκομύτη, στο πλαίσιο του προγράμματος LIFE. Τις δαπάνες της κατασκευής ανέλαβε η Αναπτυξιακή Καρδίτσας ενώ η σχετική μελέτη έγινε από την Δημοτική Επιχείρηση Τουρισμού και Αναψυχής Καρδίτσας και τους υπαλλήλους της Γιώργο Βούζα και Χρήστο Φασούλα, στο πλαίσιο της προώθησης του ορειβατικού τουρισμού στην περιοχή. Η θέα από το σημείο ήταν μοναδική. «Από εκεί όπου είναι ο Ελατάκος καθόσουν και έβλεπες όλο τον κάμπο της Θεσσαλίας, μέχρι τον Όλυμπο και το Βελούχι καμία φορά. Τώρα άμα καθίσεις εκεί σε έχουν πνίξει τα έλατα, δεν βλέπεις, πρέπει να πας πιο πάνω για να έχεις θέα».

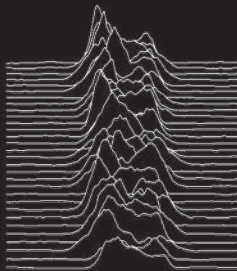
Αρχικά είχε επιλεχθεί η θέση της Πετρόστρουγκας, λίγο χαμηλότερα (1.150μ.), στη δι-

οδρομή πηγαίνοντας για τον Ελατάκο. «[Την στρούγκα] την σκάψαμε και την ανακαινίσαμε κάποια στιγμή. Βρήκαμε να είναι στρωμένη κάτω με μαύρες γυαλιστερές πλάκες για να μην γλιστράνε τα πρόβατα όταν τα άρμεγαν», λέει ο Γιώργος Ζυγογιάννης. «Επειδή αυτό το μέρος ήταν ιδιόκτητο, των Ζυγογιανναίων και είναι και σε χαμηλό υψόμετρο, αποφασίστηκε [το καταφύγιο] να γίνει στον Ελατάκο». Ο Αντώνης Αντωνίου θυμάται επίσης ότι «ήταν να κάνουν και κάτι σαν θέατρο εκεί, που να έχει και θέσεις, αλλά δεν ευδοκίμησε η πρόταση αυτή».

Ο Ελατάκος σήμερα

Πρόκειται για ένα μονόκωρο προκατασκευασμένο ξύλινο κτίριο 17 τ.μ. με 6 κρεβάτια που μπορεί να φιλοξενήσει 12 άτομα. Μετά την κατασκευή του δεν έγιναν εργασίες συντήρησης και βρισκόταν σε μερική εγκατάλειψη μέχρι το 2006 οπότε και ανέλαβε τη συντήρησή του ο ορειβατικός σύλλογος της Καρδίτσας. Από τότε γίνονται τακτικές (κάποιες φορές και ανακοινωνωμένες) εργασίες στο καταφύγιο το οποίο διαρκώς εμπλουτίζεται με εξοπλισμό προκειμένου να έχει μια στοιχειώδη ενεργειακή αυτονομία (φωτοβολταϊκά) και να μπορεί να φιλοξενήσει πεζοπόρους οποιαδήποτε εποχή του χρόνου (σόμπα, δεξαμενή αποθήκευσης νερού, εργαλεία απαραίτητα για τη διαμονή στον χώρο ή για αποκατάσταση μικροζημιών κ.τ.λ.). «Πριν από λίγα χρόνια ξεκίνησε από τον ΕΟΣΚ μια διαρκής προσπάθεια συντήρησης και αναβάθμισης», λέει ο Παντελής Μανώλης, επί πολλά χρόνια πρόεδρος του ορειβατικού συλλόγου. «Μετά από συντονισμένες ενέργειες και πολύ εθελοντική εργασία, βάφτηκε, έγιναν καινούργια παντζούρια, κατασκευάστηκε αποθήκη για τα υλικά, τουαλέτα, υπόστεγο για τα ξύλα, έγινε περίφραξη στον περιβάλλοντα χώρο και αρκετές άλλες εργασίες, καταφέροντας έτσι να το αναστήσουμε και να γίνει ένα πραγματικό καταφύγιο ανάγκης, ίσως το μοναδικό αυτοδιαχειριζόμενο στην Ελλάδα, με πολύ εγκωμιαστικές κριτικές από τους επισκέπτες του».

Το να γνωρίζεις τη γη είναι αντίσταση

*Διαμαρτυρία είναι όταν λέω αυτό
ή εκείνο δεν μου ταιριάζει.
Αντίσταση είναι όταν διασφαλίζω
ότι αυτό που δεν μου ταιριάζει
δεν συμβαίνει πλέον.*

Ουλρίκε Μάινχοφ

Του Φίλιππου Μαλίτσου

Είμαστε άποικοι σε αυτήν τη γη, μεγαλωμένοι σε πόλεις, με ρίζες που τις έχουμε ξεχάσει, αποξενωμένοι από τα οικοσυστήματα των οποίων είμαστε και `μεις ένα μέρος. Η σύγχρονη αστική ζωή μας έχει αποξενώσει από τα φυσικά τοπία, ενώ όση γνώση αποκτήσαμε γι' αυτά από το σχολείο είναι δομημένη πάνω σε ένα ανθρωποκεντρικό σύστημα που θέλει τον άνθρωπο κυρίαρχο όλων όσων τον περιβάλλουν. Είναι όμως έτσι;

Θέλουμε να ξεχάσουμε όσα έχουμε διδαχθεί από την κυρίαρχη κουλτούρα και στη διαδικασία αυτή θέλουμε να ξαναμάθουμε τη χαρά, τη σύνδεση και την κατάπληξη, αυτήν που γνωρίσαμε στην πρώτη επαφή μας με τη φύση, τα δάση και τα βουνά. Θέλουμε να επαναμαγευτούμε από τις αμέτρητες μικρές εκπλήξεις που βρίσκονται εκεί έξω και μας περιβάλλουν. Θέλουμε να «αποαποικιοποιηθούμε» και για να το κάνουμε αυτό, πρέπει να οικοδομήσουμε ένα νέο είδος σχέσης με τη γη. Να κάνουμε βήματα προς μια γνώση της γης, αντιαποικιακή και αντιεξουσιαστική.

Τα μέρη που απειλούνται με καταστροφή, τα μέρη που έχουμε βρεθεί, που έχουμε περπατήσει, που έχουμε παίξει στα μικράτα μας απειλούνται. Γι' αυτό πρέπει να τα γνωρίσουμε εξαρχής και ουσιαστικά, αφού μόνο με αυτόν τον τρόπο θα καταλαβαίνουμε ποιο είναι το δικύβευμα της υπεράσπισης τους. Βρισκόμαστε πολλές φορές σε ένα μέρος, σε ένα βουνό, μέσα

σε ένα δάσος, χωρίς να γνωρίζουμε τί βλέπουμε γύρω μας, μην μπορώντας να αναγνωρίσουμε τα διάφορα δέντρα, τα φυτά, τα ζώα, μη γνωρίζοντας τις ιδιότητές τους, τη θέση τους στο όλον. Κι όμως, κρύβουν ένα σωρό μυστικά, αν προσπαθήσουμε να τα ανακαλύψουμε... Μέσα από αυτές τις σελίδες θα γνωρίσουμε μερικά από τα μυστικά του δάσους και θα προσπαθήσουμε να γίνουμε ένα μικρό κομμάτι τους, αφού γνωρίζοντας τη γη μπορούμε να αντισταθούμε καλύτερα υπερασπιζόμενοι την.

Μπορεί να φαίνεται αποκαρδιωτικό να αντιμετωπίζουμε τη δική μας αποξένωση από τη γη, αλλά γιορτάζουμε αυτή τη γνωριμία με τη γη ως τρόπο για να αρχίσουμε να γεμίζουμε το κενό αυτής της κοινωνίας με ουσιαστικές συνδέσεις και άμεση εμπειρία.

Λύκοι στην αυλή σου

Από μικρή ηλικία έχουμε έρθει σε επαφή με το λύκο. Μέσα από τα παραμύθια που μας κοίμιζαν μάθαμε για το «μεγάλο κακό» της φαντασίας μας. Ο κακός ο λύκος. Κι ας είναι αυτή ακριβώς η φιγούρα του λύκου, η προσωποποίηση της αρχέγονης αίσθησης της ελευθερίας, του σδάμαστου πνεύματος, της δύναμης και της ενεργασίας μέσω της αγέλης για την εύρεση και απόκτηση της τροφής. Σε αντίθεση με τις κοινότητες των αυτοχθόνων στην Αμερική, όπου ο λύκος, όπως και πολλά άλλα ζώα αποκτά τελεμικές διαστάσεις και μετατρέπεται σε σύμβολο

της άγριας ύπαρξης και της αλληλοβοήθειας της αγέλης, της ομάδας και της κοινότητας, στον δυτικό κόσμο αποτυπώθηκε κυρίως ως η «σκοτεινή απειλή». Μια απειλή που χαρακτήκε μέσα μας βαθιά, σαν η ενσάρκωση του απόλυτου κακού, στοχοποιώντας έτσι ένα από τα πιο όμορφα πλάσματα που μπορούμε να συναντήσουμε σε κάποιο δάσος. Αν είμαστε τυχεροί... Όσοι και όσες διατηρούμε επαφή με κάποιο χωριό σίγουρα θα έχουμε ακούσει μια τουλάχιστον φορά για την εμφάνιση του μέσα σε αυτό και για τις ζημιές που προκάλεσε σε κάποιον κτηνοτρόφο της περιοχής. Κάπως έτσι, ο λύκος πέρασε στη σφαίρα της μυθοποίησης και της δαιμονοποίησης. Μια δαιμονοποίηση που πάει πίσω πολλά χρόνια, ίσως στις πρώτες οργανωμένες κοινότητες, οι οποίες τον αντιμετώπισαν σαν απειλή για τα ζωικά κοπάδια τους. Σαν εκθρικό στοιχείο της κοινότητας κυνηγήθηκε συστηματικά μέχρι το βαθμό του να κινδυνεύει με εξαφάνιση το είδος του.

Διαβάζουμε όλο και πιο συχνά το τελευταίο διάστημα σε διάφορα δημοσιεύματα για συχνές εμφανίσεις λύκων στην επαρχία, για επιθέσεις σε κοπάδια ζώων, για τραυματισμούς ή θανάτωση κυνηγόσκυλων. Για «λύκους υβρίδια» και για πολυπληθείς αγέλες που περιφέρονται και επιτίθενται. Για τον υπερπληθισμό του είδους και τα προβλήματα που έχουν δημιουργηθεί από την αύξηση του πληθυσμού του. Για έναν «κίνδυνο» που η πολιτεία πρέπει να αντιμετωπίσει. Και αν δεν είναι καθόλου αστείο για τον κτηνοτρόφο που έχει απώλειες από τους λύκους στο ζωικό του κεφάλαιο, είναι σίγουρα αστείο να διαβάζουμε ότι διάφοροι κυνηγετικοί σύλλογοι θα ζητήσουν συνάντηση με τους εκάστοτε τοπικούς περιφερειάρχες για να συζητήσουν το θέμα και να ζητήσουν να γίνει «διάχειριση» του πληθυσμού των λύκων! Για ακόμη μια φορά το κράτος διαχειριστής.

Τα όποια προβλήματα εμφανίζονται θα αντιμετωπιστούν για ακόμη μία φορά με μια ανθρωποκεντρική προσέγγιση, κατά την οποία ο άνθρωπος θα αποφασίζει με όρους χρηστικότητας

για τη ζωή ή την θανάτωση ενός άλλου όντος. Μια πάγια προσέγγιση που οι κάτοικοι ορεινών κοινοτήτων και χωριών έχουν διαχρονικά. Την αντιμετώπιση δηλαδή των ζώων με όρους χρηστικότητας. Το πρόβατο ή το μοσχάρι μου είναι χρήσιμο γιατί ζω και κερδίζω από αυτό, ενώ το ζουλάπι δε μου προσφέρει τίποτα, άρα μπορώ να το θανατώσω. Χρήσιμα, κάπως έτσι, θεωρούνται τα οικόσιτα ζώα που παρέχουν τροφή, ασφάλεια ή συντροφιά, έχουν δηλαδή έναν συγκεκριμένο ρόλο από τον άνθρωπο-αφέντη να αποδώσουν. Από την άλλη, ζώα όπως η αλεπού ή το κουνάβι λογίζονται ως άχρηστα γιατί δεν γίνεται αντιληπτή η σημασία τους ή γιατί όδρουν ανταγωνιστικά προς τον άνθρωπο.

Στο αντίποδα αυτής της ανθρωποκεντρικής προσέγγισης βρίσκεται η συνύπαρξη με τους πληθυσμούς που μοιράζονται με τους ανθρώπους το φυσικό τοπίο. Ο λύκος (*canis lupus*) — ίσως ο μεγαλύτερος θηρευτής της ελληνικής υπαίθρου — βρίσκεται σε ένα εκτεταμένο εύρος στα βουνά της Μακεδονίας, της Θράκης, της Ηπείρου και της Στερεάς Ελλάδας, ενώ έχει εξαφανιστεί από την Πελοπόννησο και την Κρήτη. Υπολογίζονται γύρω στα 1.100 άτομα, δηλαδή πάνω από 180 αγέλες. Αριθμός αρκετά μικρός για την έκταση της περιοχής που καλύπτει το είδος.

Παρά το δέος και τον φόβο που από την παιδική ηλικία μας αποκτήσαμε μέσω ιστοριών και διηγήσεων για τη δύναμη αυτού του πανέμορφου θηλαστικού, επιθυμούμε μια συνάντηση μαζί του. Έστω και από ασφαλή απόσταση. Πόσες φορές στις διάφορες εξορμήσεις μας δεν έχουμε την κρυφή και ένοχη επιθυμία να τον συναντήσουμε, να μπορέσουμε να τον παρατηρήσουμε από κοντά, να τον φωτογραφίσουμε. Και εκείνος είναι εκεί και ας μην τον βλέπουν τα μάτια μας. Η παρουσία του στις βόλτες μας στα δάση και τα βουνά είναι σιωπηλή, μέσα από τα σημάδια που αφήνει κατά το πέρασμα του. Σημάδια που όποιος μπορεί να ερμηνεύσει λένε πολλά για τον τρόπο που ζει και κινείται. Μακριά από το βλέμμα των ανθρώπων που τον απειλούν.

Η ιχνηλασία

Περπατώντας πολλές φορές στο δάσος, σε κάποιες από τις εξορμήσεις μας έχουμε βρει χνάρια στο έδαφος. Λιγότερο ή περισσότερο εντυπωσιασμένοι έχουμε αναρωτηθεί σε ποιο ζώο ανήκουν, τα έχουμε φωτογραφίσει, τα έχουμε παρατηρήσει και έχουμε μαντέψει λανθασμένα ή όχι την προέλευση τους. Αυτή η αρχέγονη τέχνη της αναγνώρισης ιχνών. Η ιχνηλασία. Κάποτε απαραίτητα χρήσιμη για κυνηγούς και κατοίκους των ορεινών περιοχών. Μια δεξιότητα που παρείχε προστασία και αποτελεσματικότητα στο κυνήγι. Ο ντορός ενός ζώου, τα ίχνη του στο έδαφος, τα κόπρανα και λοιπά άλλα βοηθούσαν για εκατοντάδες χρόνια τους ανθρώπους να αναγνωρίζουν και να συνειδητοποιούν ότι είναι μέρος μιας ευρύτερης κοινωνίας.

Ίχνη του λύκου

Στις βόλτες μας στα δάση πέφτουμε συχνά πάνω σε διάφορα αποτυπώματα ζώων. Άλλα ευδιάκριτα και άλλα λιγότερο εμφανή. Υπάρχουν όμως για να μας δείχνουν τη ζωή που υπάρχει γύρω μας. Η παρουσία του λύκου σε μια περιοχή μπορεί εύκολα να γίνει αντιληπτή από μια σειρά στοιχείων. Αποτυπώματα στο έδαφος, κόπρανα, τρίχες στα δέντρα, μαρτυρούν την ύπαρξη κάποιου λύκου στην περιοχή που βρισκόμαστε.

Αποτυπώματα

Τα ίχνη του λύκου είναι μεγάλα και σχετικά συμμετρικά. Οι λύκοι, όπως και οι σκύλοι, έχουν 5 δάχτυλα στα μπροστινά πόδια. Όμως, το πέμπτο είναι μικρό και σχετικά ψηλά στο πόδι, οπότε συνήθως δεν αποτυπώνεται στο ίχνος. Κάθε δάχτυλο έχει ένα νύχι, το οποίο συνήθως αποτυπώνεται στο ίχνος. Οι λύκοι ταξιδεύουν σε μία σχετικά ίσια γραμμή μονοποτικού και τα ίχνη τους θα τα βρείτε σε περιοχές απομονωμένες, όπου σπάνια συχνάζουν σκύλοι. Ακόμα και αν υπάρχουν τσοπανόσκυλα στην περιοχή, τα ίχνη τους θα συνοδεύονται από αυτά των αιγοπροβάτων, ενώ του λύκου θα είναι απομονωμένα και μακριά από το κοπάδι. Οι λύκοι τον χειμώνα δημιουργούν αγέλες από 8 έως 12 άτομα. Έτσι, μπορούμε να αναγνωρίσουμε τα ίχνη τους καθώς αυτά απαντώνται σε μεγάλους αριθμούς.

Κόπρανα

Τα κόπρανα του λύκου είναι σχετικά μεγάλα, με ινώδη υφή και στην μία άκρη κάνουν ένα χαρακτηριστικό τελείωμα. Περιέχουν τρίχες, κόκαλα, δέρμα, γούνα από τα θηράματα τους. Αν περιέχουν κυρίως σάρκα και όργανα, τότε δεν έχουν κάποιο χαρακτηριστικό σχήμα. Το μήκος τους ποικίλει από 5-15 εκατοστά, ίσως και περισσότερο, ενώ η διάμετρος τους είναι περίπου 1-3 εκατοστά. Ο λύκος χρησιμοποιεί τα κόπρανα του ώστε να σηματοψέει μια περιοχή, να επικοινωνήσει με άλλους λύκους ή να ενημερώσει άλλα είδη για την παρουσία του στην περιοχή.

Άλλα σημάδια

Οι λύκοι αφήνουν πληθώρα σημάδιών στο πέρασμά τους. Κατά τη μετακίνησή τους αφήνουν υπολείμματα τριχών στα σημεία τριβής με δέντρα και θάμνους. Μικρές γκρίζες τούφες από το τρίχωμα σε τακτά διαστήματα μαρτυρούν το πέρασμα κάποιου ατόμου. Από τα πιο εμφανή είναι τα υπολείμματα που βρίσκουμε σε περιοχές που έχουν σκοτώσει θηράματα. Έχουμε πολύ δυνατά σαρόνια, που τους επιτρέπουν να δαγκώσουν και να σπάσουν ακόμα και γερά κόκαλα, όπως των πίσω ποδιών του θηράματος. Έτσι, σίγουρα θα βρούμε σπασμένα κόκαλα στο σημείο. Οι λύκοι καταναλώνουν μία μικρή ποσότητα κόκαλων. Δεν παίρνουν, ούτε θάβουν το κουφάρι του θηράματος. Κόβουν κομμάτια, αλλά δεν θάβουν το υπόλοιπο κουφάρι.

Προσπάθησα να παρουσιάσω κάποια βασικά χαρακτηριστικά του λύκου. Προφανώς και μια γνωριμία με αυτό το υπέροχο πλάσμα δεν μπορεί να καλυφθεί σε τόσο λίγο χώρο. Η κίνηση, η συμπεριφορά, οι συνήθειες και ο χαρακτήρας του. Η δημιουργία και η συμπεριφορική τακτική της αγέλης, η επικοινωνία μεταξύ των ατόμων και μεταξύ αγελών είναι κάποια από όσα περιγράφουν τη ζωή του στη φύση. Σε επόμενα άρθρα ελπίζω να συμβάλλω λίγο περισσότερο στη διάλυση των μύθων γύρω από αυτόν.

Από το τριήμερο υπεράσπισης του Πηλίου από την αιολική βιομηχανία που διοργανώθηκε το περασμένο φθινόπωρο στα χωριά της λίμνης Κάρλα και του Μαυροβουνίου, σε συνεργασία με τοπικούς φορείς και συλλόγους.

Σφίγγει ο κλοιός στο Πήλιο

Της Συνέλευσης υπεράσπισης του Πηλίου από την αιολική βιομηχανία

Το λόμπυ της «πράσινης ανάπτυξης» που κατακρεουργεί τα βουνά και τις θάλασσες όλης της χώρας, δεν θα μπορούσε να αφήσει από τα νύχια του το Πήλιο. 74 ανεμογεννήτριες βρίσκονται μέχρι στιγμής σε αναμονή εγκατάστασης, από το Τρίκερι μέχρι το Μαυροβούνι και άνω των 130 στο νομό Μαγνησίας. Η μαφία της «πράσινης ενέργειας» αποσκοπεί να καταλάβει τις όσες περιοχές όπου δεν ασκείται έντονη ανθρώπινη δραστηριότητα, ακόμα και προστατευόμενες περιοχές. Αυτές οι παρθένες εκτάσεις, περικυκλωμένες από καλλιέργειες ή κτηνοτρόφους και τα γραφικά χωριά

του Πηλίου, αποτελούν τα μοναδικά καταφύγια της άγριας ζωής για το βουνό μας.

Αλώβητη γη από την αιολική βιομηχανία, μα σφίγγει ο κλοιός. Τυχεροί οι Μαγνησιώτες μέχρι τώρα, το τέρας δεν είχε αρχίσει να μπηγεί τα νύχια του στα υψώματα αυτού του νομού. Αυτή η ευημερία όμως φτάνει στο τέλος της. Στο ομηρικό Χαλκοδόνιο, παράμερα του Βελεστίου, όπου κάποτε διάλεξε ο Άδμπος να χτίσει τα ανάκτορά του, έπεσαν τα θεμέλια για 7 ανεμογεννήτριες. Είναι οι πρώτες που θα μπαστακωθούν στο νομό, μετά τις 20 που τοποθετήθηκαν αρχές του 2000 στην Αλογοράχη

της Όθρυος, μέσα σε προστατευόμενη περιοχή.

Στο νότιο Πήλιο όπου υπάρχει άδεια παραγωγής για 48 α/γ, κατατέθηκε για δεύτερη φορά, μέσα στον Δεκέμβριο, η Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων για τις 7 από αυτές στην θέση Βερβέλι, 4 χιλιόμετρα έξω από την Αργαλαστή. Κατάμεσα σε μια γη πλάτους μόλις 10 χιλιομέτρων, που χωρίζει τις δύο θάλασσες, το Λεφόκαστρο του Παγασστικού και την Ξινόβρυση του Αιγαίου. Σαν χαριστική βολή, μετά τις βιβλικές καταστροφές των πρωτόγνωρων καταγίγων του Σεπτεμβρίου.

Στο Βορρά, ο δικαστικός αγώνας έχει αρχίσει για την ακύρωση της Απόφασης Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων για τον γιγαντιαίο αιολικό σταθμό «Μαυροβούνι», ανάμεσα στα παρακάρλια χωριά της Κερασιάς και των Καναλίων και στα χωριά του Αιγαίου, Κεραμίδι και Βένετο. Αιολικές βιομηχανίες στις τελευταίες παρθένες περιοχές του Πηλίου θα υποβαθμίσουν το οικοσύστημα και την βιοποικιλότητα. Η αρπαγή της γης από τους σύγχρονους τσιφλικόδες και η λεηλασία της φύσης, θα δυσχεράνει ακόμα περισσότερο τον βιοπορισμό του ντόπιου πληθυσμού, ο οποίος θα αναγκαστεί να κατευθυνθεί στα αστικά κέντρα προς αναζήτηση επιβίωσης. Η εύφορη γη θα ερημώσει και θα βιομηχανοποιηθεί.

Δεν τρέφουμε αυταπάτες ότι θα κερδίσουμε κάτι με τις δημόσιες διαβουλεύσεις ούτε έχουμε τυφλή εμπιστοσύνη στην δικαστική εξουσία. Είναι απλά ένα ζέσταμα του αγώνα, μια προειδοποίηση στις εταιρείες που λιγουρεύονται την γη μας, ότι θα μας βρουν μπροστά τους. Παραθέτοντας μόνο ένα μικρό μέρος από το δελτίο τύπου του πολιτιστικού συλλόγου Κερασιάς

για το «Τριήμερο Υπεράσπισης του Πηλίου από την αιολική βιομηχανία» δείχνει πόσο πορευόμαστε ενωμένα με χωριανούς, συλλόγους και φορείς, συμμεριζόμαστε απόψεις και συνδιανομώσουμε συνειδήσεις, για να παραμείνει το Πήλιο καθαρό από αιολικά.

Το «Τριήμερο Υπεράσπισης του Πηλίου από την αιολική βιομηχανία» ολοκληρώθηκε και είμαστε όλοι έμπλεοι συναισθημάτων, εικόνων και εντυπώσεων. Ήταν ένα τριήμερο, στο οποίο η Κερασιά το έζησε ξεχωριστά. Από το βράδυ της Παρασκευής έως το βράδυ της Κυριακής η Κερασιά έζησε στιγμές από το παρελθόν.

Τούτες οι μέρες, του τριημέρου, υπήρξαν για όλους, ημέρες ελευθερίας, ημέρες μνημάτων, ημέρες αφύπνισης. Ήταν ένα τριήμερο αφιερωμένο σε μια περιοχή, που παρά τα όποια προβλήματά της, συνεχίζει να αποδεικνύει ότι στο βουνό των Κενταύρων ο φυσικός και ο πολιτιστικός πόρος είναι αστείρευτος και ανεξάντλητος. Σ' αυτή την περιοχή του Πηλίου, που η ελληνική πολιτεία ηθελημένα την έχει ξεχάσει μέχρι να φθάσει η ώρα της κατάστροφης των σχεδίων της, βρίσκεται η ψυχή του βουνού. Είναι αυτή η περιοχή που ποτέ δεν μπήκε στην τουριστική πορεία του υπολοίπου βουνού. Είναι αυτή που ακριβώς για γι' αυτό το λόγο παρέμεινε αυθεντική, αδιάτάρκτη, ανέθετη. Αυτή, έχοντας τα αρχέγονα χαρακτηριστικά του βουνού, μας θυμίζει όλα τα λάθη που αφήσαμε να γίνουν στο υπόλοιπο. Εδώ, σε αυτό το κομμάτι του Πηλίου, για πολλούς εξακολουθεί να υπάρχει η καθαρή συνείδηση της άσκησης προσπάθειας για διάσωση, προστασία και ανάδειξη των σπάνιων ιδιαίτερων γνωρισμάτων του βουνού.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΥΒΟΙΑ

🌿 Δεν θα μείνει πράσινο ούτε για δείγμα

Φεβρουάριος 2024, Καμιά Εύβοιας. Πεζοπορία διαμαρτυρίας που διοργανώθηκε από συλλόγους των τοπικών χωριών και τον Ορειβατικό Σύλλογο Χαλκίδας

Η Εύβοια είναι μία από τις πιο κακοπαθημένες περιοχές της Ελλάδας. Το βόρειο τμήμα της σχεδόν ολοκληρωτικά καμένο από τη φωτιά του 2021. Και το νότιο, εδώ και χρόνια ένα απέραντο εργοστάσιο παραγωγής ενέργειας με 709 εγκατεστημένες ανεμογεννήτριες εν λειτουργία. Αλλά και ένα απέραντο νεκροταφείο ανεμογεννητριών που ενώ έχουν κλείσει τον κύκλο ζωής τους (20ετία) παραμένουν εκεί, παρατημένα σίδηρα. Τί έχει απομείνει λοιπόν; Η κεντρική Εύβοια, εκεί όπου στέκουν οι επιβλητικοί όγκοι

της Δίρφους και του Ξεροβουνιού, τα τελευταία πυκνά δάση του νησιού πάνω από την Στενή, τους Στρόπωνες, τα Καμιά. Αυτό το τελευταίο πράσινο κομμάτι, γεμάτο με έλατα, πεύκα, βελανιδιές και πλατάνια, προστατευόμενο σε κάποια σημεία του ή κρυγμένο αναδασωτέο σε κάποια άλλα, έχει μπει στο μάτι των επενδυτών, της ΕΛΜΑΚΤΩΡ του Βαρδινογιάννη και της πορτογαλικής πολυεθνικής EDP Renewables. Σχεδιάζουν την εγκατάσταση τεσσάρων εργοστασίων παραγωγής ενέργειας με 86 ανεμογεννήτριες στην ευρύτερη περιοχή της Δίρφους, του Ξεροβουνιού, των Κοτυλαίων Όρων και του Ευβοϊκού Ολύμπου. 108 χιλιόμετρα δρόμων πρόσβασης θα ανοιχθούν μέσα στα συμπαγή εναπομείναντα δάση της περιοχής, ενώ τόνοι μπετόν και σιδήρου

θα πέσουν στις κορυφές. Το τελευταίο κομμάτι του νησιού που δίνει τη δυνατότητα για την ανάπτυξη πρωτογενών παραγωγικών δραστηριοτήτων — όπως η κτηνοτροφία, η μελισσοκομία, η αγροτική εκμετάλλευση — αλλά και ορειβατικών και φυσιολατρικών δραστηριοτήτων θα καταστραφεί, συμπιέζοντας τα μέσα επιβίωσης των ανθρώπων που παραμένουν στα χωριά τους. Πρόσφατα το ΣτΕ απέρριψε την προσφυγή που είχε γίνει από κατοίκους και συλλόγους της κεντρικής Εύβοιας ενάντια στην έγκριση από το υπουργείο Περιβάλ-

λοντος της μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων γι' αυτά τα έργα. Κάπως έτσι ένας έμπορος πετρελαίου μετατρέπεται σε φίλο του περιβάλλοντος και γιγαντώνει τους επιχειρηματικούς του ισολογισμούς. Ένας μελετητής που συντάσσει περιβαλλοντικές μελέτες από το γραφείο του στην Αθήνα μετατρέπεται, με copy-paste, βουνά σε νταμάρια. Και οι κάτοικοι των χωριών εκεί, μην έχοντας άλλες επιλογές, είναι στο πόδι για να διαφυλάξουν τη δυνατότητα να διαμορφώνουν οι ίδιοι τους όρους με τους οποίους θα ζουν.

ΓΚΙΩΝΑ

Περιβαλλοντικές μελέτες, σημεία και τέρατα

Ο Ελευθέριος Καραπιδιάκης είναι ο μελετητής που έχει εκπονήσει τις περιβαλλοντικές μελέτες για τα αιολικά στην κεντρική Εύβοια. Κατά καιρούς έχει απασχολήσει την περιβαλλοντική ειδήσεογραφία για λόγους που εάν δεν είχαν να κάνουν με σοβαρά ζητήματα υποβάθμισης του περιβάλλοντος σίγουρα θα προκαλούσαν γέλια. Όπως για παράδειγμα εκείνη η ΜΠΕ που εκπόνησε για ένα αιολικό στην ορεινή Ναυπακτία και η οποία ήταν copy-paste μίας αντίστοιχης που είχε καταθέσει για ένα άλλο έργο στον κάμπο της Αργολίδας, ξεχνώντας ακόμη και να αλλάξει τα ονόματα τοποθεσιών που αναφέρονταν σε αυτήν. Παρομοίως, τοπικοί σύλλογοι αναφέρουν ότι η μελέτη για τα έργα στην κεντρική Εύβοια είναι κατά 70% ταυτόσημη με μία αντίστοιχη που είχε συντάξει ο ίδιος για ένα άλλο έργο της ΕΛΛΑΚΤΩΡ στα νότια του νησιού, περιοχές με εντελώς διαφορετικά χαρακτηριστικά. Λίγο πιο δυτικά, στην

νότια Γκιάνα, υποβλήθηκε πρόσφατα σε δημόσια διαβούλευση η ΜΠΕ για ένα αιολικό στη θέση «Κοκκινάρι». Εκεί βλέπουμε ότι ο περιβαλλοντικός μελετητής του έργου (ο Εμμανουήλ Νικηφοράκης) είναι το ίδιο πρόσωπο που διαχειρίζεται και διοικεί την εταιρεία που κάνει την επένδυση! «Υπό κανονικές συνθήκες, θα προκαλούσε θυμωδιά η απόπειρα μίας εταιρείας να λάβει αδειοδότηση κατ' αυτόν τον φαιδρό τρόπο, πόσο μάλλον σε έναν ιδιαίτερη αισθητικής και οικολογικής αξίας βίοτοπο και σε ένα βουνό που έχει πληγεί ήδη τόσο πολύ από τη βιομηχανική δραστηριότητα», αναφέρει σε ανακοίνωσή της η Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία. «Επειδή, όμως, στην Ελλάδα το έχουμε ζήσει και άλλες φορές αυτό το έργο, και καθώς η αδειοδοτούσα αρχή (Αποκεντρωμένη Διοίκηση Θεσσαλίας-Στερεάς Ελλάδας) έχει βεβαρημένο ιστορικό, δεν μπορεί να αποκλειστεί πως δεν θα δούμε και εδώ άλλη μία εξωφρενική αδειοδότηση ΑΣΠΗΕ».

ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑ

Απολογισμός ενός νομού-εργοστασίου παραγωγής ενέργειας

Πρόσφατα το ΤΕΕ Αιτωλοακαρνανίας δημοσιοποίησε ένα πόρισμα-απολογισμό της χωροθέτησης έργων ΑΠΕ στον νομό όλα αυτά τα χρόνια. Σε αυτό καταγράφεται απώλεια παραγωγικής αγροτικής γης με την εγκατάσταση φωτοβολταϊκών και σταθερή μείωση της κτηνοτροφίας. Στην έκθεση, ο νομός Αιτωλοακαρνανίας περιγράφεται ως ένας από τους πλουσιότερους της Ελλάδας σε υδάτινο δυναμικό. Το πλήθος των υγροτόπων, των λιμνοθαλασσών, των φυσικών και τεχνητών λιμνών, των ποταμών του δημιουργούν μοναδικά οικοσυστήματα τα οποία προστατεύονται από πολλές και διαφορετικές συμβάσεις. Αγροτικά τοπία εμφανίζονται στις πεδιάδες και στους κάμπους που έχουν σχηματιστεί με προσχώσεις ή με φερτές ύλες, που μεταφέρουν και αποθέτουν ο Αχελώος, ο Εύηνος και ο Μόρνος. Το ΤΕΕ περιγράφει όλο αυτό το σύμπλεγμα ως ένα ανοικτό μουσείο της φύσης το οποίο απειλείται από την συνεχώς αυξανόμενη χωροθέτηση έργων ΑΠΕ. Καταγράφει 594 ανεμογεννήτριες να έχουν πάρει άδεια παραγωγής, από τις οποίες οι 191 είναι ήδη εγκατεστημένες,

ενώ βάση της «φέρουσας ικανότητας» του νομού ο αριθμός τους μπορεί να φτάσει και τις 3.000! Ταυτόχρονα, 18.000 στρέμματα αγροτικής γης έχουν δεσμευτεί για την εγκατάσταση φωτοβολταϊκών. Οι μονάδες ΑΠΕ έχουν εγκατασταθεί σε γη υψηλής παραγωγικότητας, σε βοσκοτόπια, σε προστατευόμενες περιοχές ενώ «ιδιωτικά υδροηλεκτρικά φράγματα έχουν κατασκευαστεί πάνω από αυτά της ΔΕΗ, λειτουργούν με μόνο κριτήριο το κέρδος και προκαλούν ανεξέλεγκτη υδάτινη ροή ανεξάρτητα από την εποχή και την διάθεση των υδάτων για τις αγροτικές καλλιέργειες (αρδεύσεις)». Η Αιτωλοακαρνανία είναι ένα ηχηρό παράδειγμα του πώς η εύφορη γη, οι βουνοκορφές, τα ποτάμια μπορούν να εκβιομηχανιστούν. Στα αιολικά και τα φωτοβολταϊκά πρέπει να προσθέσουμε και τα φράγματα στον ρου του Αχελώου για να λειτουργούν τα τρία μεγάλα υδροηλεκτρικά εργοστάσια παραγωγής ενέργειας (Καστρακίου, Στράτου, Κρεμαστών), αλλά και τις τεχνητές λίμνες για να εξασφαλιστεί η υδροδότηση της Αττικής (φράγματα Εύηνου και Μόρνου).

ΤΑ ΝΕΑ ΤΟΥ ΣΚΑΤΖΟΧΩΡΙΟΥ

Αιτωλοακαρνανία, Όρη Βάλτου. Πηγή φωτό / facebook, Ελεύθερα βουνά χωρίς αιολικά.

ΔΡΑΜΑ

Αντί για πατάτα, πάνελ Νευροκοπίου

Το Κάτω Νευροκόπι της Δράμας βρίσκεται στο ομώνυμο οροπέδιο της περιοχής και οι περισσότερες το γνωρίζουμε για τις χαμηλές του θερμοκρασίες τον χειμώνα και για τις πατάτες του τις οποίες συναντάμε στους πάγκους των λαϊκών αγορών. Πέρα από αυτά όμως, η ευρύτερη περιοχή αποτελεί μία ανερχόμενη αμπελουργική ζώνη και εκεί εξακολουθεί να επιβιώνει η εκτατική κτηνοτροφία, με τον τοπικό κτηνοτροφικό συνεταιρισμό να αριθμεί 135 μέλη. Σφήνα σε αυτές τις πρωτογενείς παραγωγικές δραστηριότητες προσπαθούν να μπούνε τον τελευταίο καιρό διάφορες επενδυτικές εταιρείες και να δεσμεύσουν γη για την εγκατάσταση φωτοβολταϊκών. Οι δύο αιτήσεις που έχουν κατατεθεί στην ΡΑΑΕΥ αφορούν έκταση 6.500 στρεμμάτων στην κοινότητα του Κάτω Νευροκοπίου και 3.700 στρεμμάτων στην κοινότητα Κατάφυτου. Σχέδια υπάρχουν και για δύο ακόμη περιοχές (Βώλακα, Παγονέρι), χωρίς να έχουν κατατεθεί ακόμη οι σχετικές αιτήσεις. Σε μία περιοχή όπου παραγωγική γη έχει χαθεί ήδη για τις ανάγκες λατομικών επιχειρήσεων, με

τα φωτοβολταϊκά θα καθούν επιπλέον πλούσια βοσκοτόπια λέει ο πρόεδρος του τοπικού συνεταιρισμού Χρήστος Τσέρνιος, προσθέτοντας ότι «όπως σχεδιάζεται να στηθεί, περικυκλώνει όλα τα μαντριά και δεν αφήνει ούτε πρόσβαση ούτε χώρο για βοσκότοπο! Αφήνει μόνο μία δίοδο στο μαντρί!». Αντίστοιχα στο Κατάφυτο η φωτοβολταϊκή εγκατάσταση θα φτάσει σε απόσταση 100 μέτρων από τον τοπικό οικισμό, θα περικυκλώσει αμπελοκαλλιέργειες που ήδη υπάρχουν στην περιοχή και θα καταλάβει έκταση γης που ήδη έχει ζητήσει (90 στρέμματα) ή σχεδιάζει να επεκτείνει (300 στρέμματα) τις αμπελοκαλλιέργειες του η γνωστή οινοποιητική επιχείρηση «Κτήμα Λαζαρίδη». Η Δράμα μπορεί να πέφτει μακριά από τα μέρη μας, ωστόσο τα σχέδια για δέσμευση αγροτικής γης και εγκατάσταση μεγάλων φωτοβολταϊκών εγκαταστάσεων στον θεσσαλικό κάμπο και στο οροπέδιο της Ξυνιάδας γνωρίζουμε ότι τρέχουν με ακόμη μεγαλύτερες ταχύτητες μετά τις καταστροφές που υπέστησαν από τον Daniel οι καλλιεργήσιμες εκτάσεις του νομού. Το νου σας, αγρότες και κτηνοτρόφοι.

ΤΑ ΝΕΑ ΤΟΥ ΣΚΑΤΖΟΧΟΙΡΟΥ

Στη μέση το Νευροκόπι. Γύρω του, με γκρι χρώμα, οι εκτάσεις όπου θα εγκατασταθούν φωτοβολταϊκά. Πηγή φωτό / εφημερίδα Πρωινός Τύπος της Δράμας.

